

2021

LATVIJAS DIASPORAS PĀRSTĀVJU CEĻOŠANAS PARADUMI LATVIJAS TERITORIJĀ

PĒTĪJUMS
LATVIJAS UNIVERSITĀTE

| Rīga, 2021

Pasūtītājs	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
Izpildītājs	Latvijas Universitāte
Pakalpojumu līguma Nr.	Nr. PAK-2020/116
Līguma datums:	2020. gada 7. septembris
Noslēguma ziņojuma iesniegšanas datums:	2021. gada 15. marts
Pētnieku grupas sastāvs:	Aija van der Steina, Maija Rozīte, Inta Mieriņa, Ilze Koroļova, Aleksandrs Aleksandrovs, Māris Goldmanis, Daina Grosa

Satura rādītājs

Ievads	3
Pētījuma norises apraksts	5
1. Respondentu raksturojums	10
2. Diasporas pārstāvju ceļošana pirms Covid-19 radītajām izmaiņām	16
2.1. Ceļojumu biežums	16
2.2. Ceļojuma motīvi	19
2.3. Uzturēšanās ilgums	24
3. Diasporas atpūtas/atvaļinājuma ceļojumi Latvijā	28
3.1. Atpūtas ceļojuma laiks un ilgums	28
3.2. Veiktās aktivitātes ceļojuma laikā	29
3.3. Vietējie ceļa biedri atpūtas ceļojumu laikā	32
3.4. Atpūtas ceļojumu plānošanā izmantotie informācijas avoti	33
3.5. Atpūtas ceļojumu ģeogrāfija Latvijā	35
3.6. Atpūtas/ atvaļinājuma ceļojuma laikā izmantotās naktsmītnes	36
3.7. Atpūtas/ atvaļinājuma ceļojumu izdevumi	37
3.8. Apmierinātība ar tūrisma un atpūtas piedāvājumu	39
4. Diasporas radu un draugu apmeklējuma ceļojumi	44
4.1. Apmeklējuma laiks un galvenie iemesli, motīvi	44
4.2. Ceļojuma laikā izmantotās naktsmītne un veiktās aktivitātes	46
4.3. Tūrisma objektu un pasākumu izvēle, izmaksas	48
5. Veselības tūrisms/medicīnas pakalpojumu izmantošana Latvijā	51
5.1. Medicīnas pakalpojumu patēriņa pieredze un izvēles motivācija	51
5.2. Latvijā izmantoto medicīnas pakalpojumu veidi	63
5.3. Medicīnas pakalpojumu sniedzēja izvēle un raksturojums	67
5.4. Apmierinātība ar Latvijā saņemtajiem medicīnas pakalpojumiem	69
5.5. Plāni turpmāk izmantot medicīnas pakalpojumus Latvijā	72
6. Diasporas pārstāvju loma Latvijas popularizēšanā ārvalstīs	78
6.1. Latvijas kā ceļojuma galamērķa popularizēšana ārvalstīs	78
6.2. Diasporas pārstāvju nozīme ienākošā tūrisma veicināšanā	79
7. Covid-19 radītās krīzes ietekme uz diasporas ceļotāju paradumiem	81
7.1. Ceļojumu plāni un to īstenošana Covid-19 pandēmija laikā	81
7.2. Ceļojumu plāni nākotnē pēc epidemioloģiskās situācijas uzlabošanās	91
Kopsavilkums	95

Ievads

Latvijas diasporas lielums, iekļaujot visas iespējamās diasporas grupas (bijušie un esošie valstspiederīgie, etniskie latvieši vai Latvijā dzimušo pēcnācēji, personas ar latviskām saknēm), 2020. gada sākumā pārsniedza pusmiljonu cilvēku (Hazans, 2020)¹. Zinātniskajā literatūrā ir atklāta un empīriskos pētījumos pierādīta migrācijas un tūrisma cieša mijiedarbība un savstarpējā ietekme. Gan emigranti, gan imigranti valstī veicina tūrisma plūsmas, kas visbiežāk ir saistītas ar ģimenes, radu un draugu apmeklējumiem. Lai arī pēc LR Centrālās statistikas pārvaldes datiem patlaban nav vēl iespējams tieši nodalīt diasporas daļu ienākošā tūrismā (ne tūristu skaitā, ne kopējos izdevumos), ir jāatzīmē, ka arī Latvijas gadījumā lielais emigrantu skaits ārvalstīs ietekmē ienākošā tūrisma plūsmas. Kā liecina 2019. gada tūrisma statistikas dati, Latvijā, ar galveno mērķi apmeklēt radus un draugus, kopumā ieradās 31,5% ceļotāju, bet no valstīm ar lielu Latvijas diasporu šis īpatsvars bija pat lielāks, piemēram, 41,7% no Apvienotās Karalistes, Īrijas - 36,4%, Norvēģijas – 40,6%². Jāuzsver, ka radu un draugu apmeklējuma motīvu ceļojumu īpatsvars tikai norāda uz tendenci, jo šajā grupā tiek ieskaitīti ne tikai ārvalstīs dzīvojošie diasporas pārstāvji, kuri apmeklē savus radus un draugus Latvijā, bet arī Latvijā dzīvojošo etnisko grupu viesi no ārzemēm, Latvijā studējošo ārvalstu studentu ciemiņi un citas grupas. Savukārt, ienākošā atpūtas vai darījumu tūrisma plūsmās diasporas daļu nav iespējams pat indikatīvi noteikt, jo diasporas pārstāvji tūrisma statistikā tiek pieskaitīti pie ienākošiem ārvalstu tūristiem, neizdalot diasporu kā grupu, kurai ir etniskas saites ar ceļojumu galamērķi, t.i. Latviju.

Ar šo pētījumu Latvijā pirmo reizi ir veikts tik plašs un padziļināts kvantitatīvs pētījums, kura mērķis ir izziņāt Latvijas diasporas pārstāvju ceļošanas paradumus un ceļošanas lēmumu pieņemšanas ietekmējošos faktorus.

Pētījums tika īstenots no 2020. gada septembra līdz 2021. gada martam, ietverot gan interneta aptaujas anketas izstrādi sadarbībā ar nozares ekspertiem, gan komunikācijas aktivitāšu īstenošanu sadarbībā ar LIAA pārstāvjiem mērķgrupas efektīvākai uzrunāšanai, gan iegūto rezultātu analīzi un pētījuma ziņojuma sagatavošanu.

Aptauja tika īstenota 2020. gada izskaņā un 2021. gada sākumā. Kopumā pētījuma izlasē tika iekļauti 2977 respondenti – Latvijas diasporas pārstāvji, kuri dzīvo vairāk nekā 40 pasaules valstīs. Izlasē tika nodrošināta to valstu pārstāvniecība, kurā ir liels Latvijas diasporas īpatsvars, - Apvienotā Karaliste, Īrija, Vācija, Norvēģija, Zviedrija, Nīderlande, ASV, u.c. Lai arī respondentu atsauce ir vērtējama kā augsta, jāņem vērā, ka rezultātus ietekmēja internetā veiktās aptaujas trūkumi, un Covid-19 situācijas ietekme uz cilvēku attieksmi pret ceļojumiem un arī tādējādi arī uz pētījuma rezultātiem.

Ziņojums kopumā sastāv no septiņām nodaļām, kurās ir izklāstīta pētījuma īstenošanas gaita, raksturoti galvenie izlases sociāldemogrāfiskie rādītāji - vecums, izglītība, mājsaimniecības sastāvs, nodarbošanās, mītnes zeme u.c., un ziņojuma sešās pamatnodaļās atspoguļoti pētījuma rezultāti.

¹Hazans, M. (2020). Diasporas apjoma novērtējums. LU Diasporas un Migrācijas pētījumu centrs. 60 lpp. Pieejams: https://www.szf.lu.lv/fileadmin/user_upload/szf_faili/aktualitates/Diasporas_apjoma_novertejums_-_Zinojums.pdf

² Tūrisms Latvijā, 2020. (2020). LR Centrālā statistikas pārvalde, 61.lpp.Pieejams:

<https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/transports-turisms/turisms/meklet-tema/427-turisms-latvija-2020>

Otrā nodaļa ir veltīta diasporas pārstāvju galveno ceļošanas paradumu raksturojumam pirms Covid-19 radītajām izmaiņām, atklājot gada laikā veikto ceļojumu biežumu, galvenos Latvijas ceļojuma motīvus un uzturēšanās ilgumu. Iepriekšminētie ceļojumu uzvedības raksturlielumi ir salīdzināti gan pa vecuma grupām, gan mājsaimniecības statusa, gan respondenta dzimšanas vietas un mītnes valsts, gan migrācijas ilguma.

Trešā nodaļa atklāj diasporas pārstāvju patērētāju uzvedību atpūtas/atvaļinājuma ceļojumā uz Latviju un ceļojumiem valsts teritorijā, apkopojot pēdējā atpūtas ceļojuma pieredzi pēdējo trīs gadu laikā. Rezultāti atklāj īstenoto atpūtas/ atvaļinājumu ceļojumu norises laiku, tēriņus, ceļošanas ģeogrāfiju, nozīmīgākos tūrisma informācijas iegūšanas avotus. Analizētas tiek arī īstenotās tūrisma aktivitātes un patērētie tūrisma pakalpojumi, atklāta diasporas ceļotāju apmierinātība ar tūrisma piedāvājumu un kopējo pieredzējumu Latvijā. Raksturota ir arī Latvijā dzīvojošo radnieku un draugu iesaiste atpūtas aktivitātēs, kā arī analizētas citas papildu aktivitātes, kas tieši nav saistītas ar atvaļinājuma pavadīšanu vai atpūtu.

Radu un draugu apmeklējuma ceļojuma raksturojums ir atspoguļots ziņojuma ceturtajā nodaļā, atklājot gan šo ceļojumu galvenos, motīvus, ilgumu, norises laiku, tēriņus, izmantotās naktsmītnes, objektu un pasākumu izvēles aspektus, gan īstenotās tūrisma un citas papildu aktivitātes.

Piektā nodaļa atspoguļo diasporas ceļotāju paradumus medicīnas pakalpojumu izmantošanā Latvijā. Atklāti tiek gan medicīnas pakalpojumu izmantošanas izvēli noteicošie faktori, gan izmantotie medicīnas pakalpojumu veidi un pakalpojumu sniegšanas vietas. Novērtēta diasporas pārstāvju apmierinātība ar Latvijas medicīnas iestādēs saņemto pakalpojumu, un raksturots pakalpojumu izmantošanas potenciāls nākotnē.

Sestajā nodaļā ir veltīta diasporas pārstāvju lomai Latvijas kā potenciāla ceļojuma galamērķa popularizēšanā ārvalstīs, atklājot gan popularizēšanas īpatsvaru diasporas segmentā, gan biežāk ieteiktās tūrisma vietas un objektus Latvijā, gan ārvalstīs dzīvojošo tautiešu lomu ienākošā tūrisma veicināšanā.

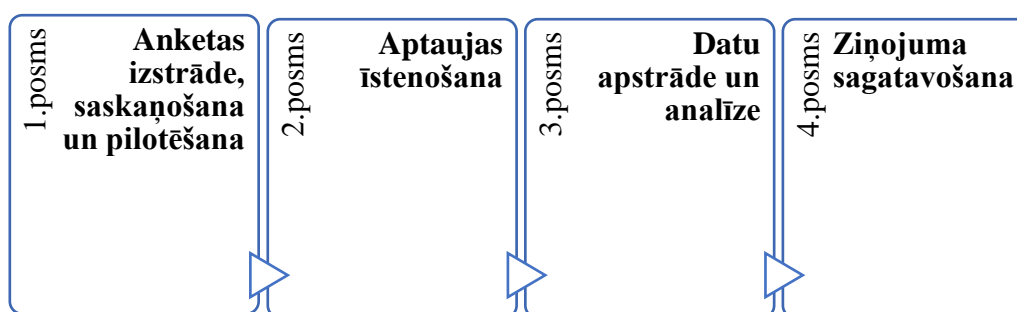
Ziņojuma pēdējā nodaļā tiek atklāta Covid-19 situācijas ietekme uz diasporas pārstāvju ceļojumiem 2020. gadā, izvērtējot, kā iecerētos ceļošanas plānus, ietekmēja pandēmijas izraisītā situācija. Analizēta galveno faktoru un ceļojumu motīvu ietekme uz ceļojuma ieceri un ceļojuma īstenošanu vai neīstenošanu. Balstoties uz aptaujas rezultātiem, noskaidrots diasporas ceļotāju viedoklis par iespējamo ceļošanas paradumu maiņu nākotnē.

Šis pētījums sniedz plašu ieskatu diasporas tūristu Latvijas ceļojumu paradumos. Visbiežāk viņi ierodas Latvijā ar galveno motīvu apmeklēt radus un draugus vai atpūsties atvaļinājuma laikā. Pētījuma rezultāti dod iespēju valsts tūrisma politikas veidotājiem, tūrisma vietu pārstāvjiem un tūrisma pakalpojumu sniedzējiem apzināt šī Latvijai nozīmīgā ceļotāju segmenta potenciālu, vajadzības, veidot atbilstošu tūrisma piedāvājumu, īstenojot efektīvu komunikāciju un iesaistot viņus Latvijas ceļojumu galamērķa popularizēšanā ārvalstīs. Pētījums dod lielu zinātnības piensumu Latvijas veselības tūrisma sektoram, atklājot līdzšinējos medicīnas pakalpojumu izmantošanas paradumus, vajadzības diasporas segmentā un iezīmējot pieprasījuma potenciālu pēc šiem pakalpojumiem tuvākajā nākotnē. Pētījumā iegūtie rezultāti, kas saistīti ar Covid-19 krīzes ietekmi uz diasporas ceļotāju lēmumiem, savukārt dod iespēju labāk izprast diasporas ceļotāju potenciālo lomu tūrisma krīžu seku risināšanā.

Pētījuma norises apraksts

Pētījums atbilstoši līguma un tehniskās specifikācijas nosacījumiem tika īstenots no 2020. gada 7. septembra līdz 2021. gada 15. martam. Pētījuma mērķis - izzināt Latvijas diasporas pārstāvju ceļošanas paradumus un ceļošanas lēmumu pieņemšanas ietekmējošos faktoros.

Pētījuma ietveros tika iegūti primārie dati, veicot ārvalstīs dzīvojošās Latvijas diasporas aptauju, un tika īstenota iegūto datu analīze, atklājot respondentu ceļošanas motivāciju, uzvedības un pieredzes aspektus Latvijas ceļojumu kontekstā. Pētījums tika īstenots četros posmos:

1.POSMS. Anketas izstrāde, saskaņošana un pilotēšana

Anketas satura izstrāde, saskaņošana, kognitīvais tests un tulkoto versiju sagatavošana angļu un krievu valodā.

Stapdisciplinārā pētnieku grupā, saskaņojot ar pasūtītāju un tā norādīto veselības tūrisma ekspertu G. Ušpeli tika izstrādāta aptaujas anketa (aptaujai tiešsaistē) latviešu valodā, iekļaujot jautājumus astoņās pamatsekcijās:

- 1) sociāli demogrāfiskie rādītāji,
- 2) migrācijas vēsture,
- 3) ceļošana uz Latviju viena gada periodā pirms Covid-19 krīzes,
- 4) pēdējā atpūtas/ atvaļinājumu ceļojuma norises aspekti un vērtējums,
- 5) pēdējā radu un draugu apmeklējuma norises aspekti un vērtējums,
- 6) medicīnas tūrisms un pakalpojumu izmantošana Latvijā,
- 7) Latvijas kā ceļojuma galamērķa popularizēšana,
- 8) ceļošanas paradumi Covid-19 ierobežojumu laikā.

Tam sekoja anketas (latviešu versijas) pilotēšana jeb kognitīvā testēšana ekspertu un latviešu diasporas auditorijās: tūrisma ekspertu grupā (n=5), iesaistot pasūtītāja pārstāvjus (n=3); tiešajā mērķauditorijā (ārvalstīs dzīvojošie valstspiederīgie) tiešās intervijas veidā (n=5). Anketas pilnveidošana notika, iestrādājot kognitīvā testa rezultātā atklātos trūkumus un izteiktos priekšlikumus (anketas latviešu valodas versija 1. pielikumā). Pēc anketas latviešu versijas gala varianta saskaņošanas ar pasūtītāju, tika veikts anketas gala versijas tulkojums angļu un krievu valodā, un personu valodas uztveres testa īstenošana, izmantojot personas, kurām angļu un krievu valodas ir dzimtā valoda.

Aptaujas īstenošanas tiešsaistes platformas tehniskā sagatavošana

Aptaujas anketas latviešu, krievu un angļu valodā tika ievietotas aptaujas rīkā vietnē www.migracija.lv, kur notika anketas trīs valodu versiju tehniskā testēšana un pilnveidošana pasūtītāja, ekspertu un diasporas pārstāvju auditorijā (n=16). Papildu notika arī aptaujas informācijas sagatavošana un ievietošana vietnē www.migracija.lv:

- Par pētījuma un aptaujas norisi. Pieejams:

LV: <https://migracija.lv/jaunumi/2020-petijums-par-turismu/>;

ENG: <https://migracija.lv/en/posts/2020-survey-on-tourism-to-latvia/>

RUS: <https://migracija.lv/ru/novosti/2020-issledovanie-o-turizme/>

- Par personas datu apstrādi. Pieejams (pieejams aptaujas īstenošanas laikā):

LV: <https://migracija.lv/aptauja-turisms-2020>

ENG: <https://migracija.lv/ru/aptauja-turisms-2020/>

RUS: <https://migracija.lv/en/aptauja-turisms-2020/>

Ar aptaujas popularizēšanas/ izplatīšanas aktivitātēm saistītās darbības

Efektīvākai aptaujas popularizēšanai tika izstrādāts aptaujas izplatīšanas un popularizēšanas plāns (atbilstoši nepieciešamā respondentu skaita nodrošināšanai) un komunikācijas auditorijas/ adresātu apzināšana. Plāns tika īstenots ciešā sadarbībā ar pasūtītāju.

Aptaujas vizuālās uztveramības nodrošināšanai aptaujas popularizēšanas aktivitātēm tiešsaistē tika izveidoti un izmantoti reklāmkarogi visās trīs valodās.

Latviešu un angļu valodā tika sagatavots teksts preses relīzei, tekstam sociālos tīklos un e-pasta vēstulēm.

Par paveikto šajā posmā pasūtītājam tika iesniegta atskaite par īstenotajām aktivitātēm.

2. POSMS. Aptaujas īstenošana – īstenotās un uzsāktās aktivitātes

Datubāzes sagatavošana aptaujas anketas izsūtīšanai

Aptaujas auditorijas uzrunāšanai tika izmantota LU FSI ārvalstīs dzīvojošo bijušo un esošo valstspiederīgo un viņu pēcteču datubāze. Šajā datubāzē savu kontaktinformāciju ir atstājuši ļoti dažādu demogrāfisko grupu pārstāvji, tostarp gan vecās, gan jaunās diasporas pārstāvji, gan latvieši, gan citu tautību emigranti, kuru pietiekamu pārstāvniecību izlasē parasti nodrošināt ir grūti. Jāatzīmē, ka šajā datubāzē iekļauto dalībnieku skaits ir mainīgs, jo datubāzē iekļauto personu kontakti, migrācijas statuss, kā arī vēlme savus datus atstāt datubāzē, mainās nepārtraukti. Šajā posmā īsi pirms aptaujas uzsākšanas, tika pārbaudīta datubāzes aktualitāte, kā arī atlasīti tikai tie respondenti, kuri ir sasnieguši 18 gadu vecumu, kas bija viens no aptaujas respondentu atlasē kritērijiem. Kā aptaujai atbilstošas tika atlasītas 7288 personas, no kurām 6629 pārstāv latviski runājošo auditoriju, 71 angļiski, bet 588 krievu auditoriju.

Ņemot vērā iepriekš veikto aptauju pieredzi, atbilžu koeficients pēc pirmās un otrās datubāzes potenciālo respondentu uzrunāšanas tika plānots ~ 10%, bet sasniedza 19,6 % (visi respondenti vidū), 16,5% (respondenti aizpildīja anketu līdz beigām).

Anketas izsūtīšana datubāzes respondentiem

2020. gada 6. decembrī datubāzē iekļautajām 7288 personām tika izsūtīti ielūgumi ar aicinājumu piedalīties e-aptaujā.

Uzsākot aptauju, tika monitorēts izsūtīšanas process, jo lielais e-pasta adresātu skaits rada kapacitātes riskus izmantotajam serverim. Pilns monitorings un klātbūtne tika nodrošināta pirmās stundas pēc e-pastu izsūtīšanas (laikā, kad aktīvie respondenti aizpilda anketas), lai reaģētu uz tehniskajām problēmām, par kurām ziņotu uzaicinātie respondenti. Tika ņemtas vērā arī laika joslu atšķirības, lai arī respondentiem, kuri dzīvo valstīs ar lielu laika atšķirību, varētu nodrošināt ātru reakciju uz uzdotajiem jautājumiem vai risinātu tehniskās problēmas.

Divas nedēļas pēc pirmās e-pasta nosūtīšanas datubāzē iekļautajām personām, kuras aptaujā nebija piedalījušās, tika nosūtīts otrais uzaicinājums.

Aptaujas popularizēšanas aktivitātes ārējo respondentu piesaistei

Papildu, datubāzes adresātu uzrunāšanai, tika īstenotas pētījuma un aptaujas popularizēšanas/ izplatīšanas papildu aktivitātes, lai piesaistītu respondentus ārpus LU FSI datubāzes. Komunikācijas aktivitātes norisinājās sadarbībā ar pasūtītāju, izplatot informāciju diasporas organizācijām to vietnēs – *latviansonline.com*, *latvieši.com*, *Baltic-Ireland.eu*, - un to sadarbības partneriem. Papildus tika izvēsta aktīva komunikācija Latvijas Universitātes un pētnieku mājaslapās un sociālajos tīklos (t.sk. *migracija.lv* un LU FSI Facebook lapa), kā arī pasūtītāja LIAA sociālo tīklu vietnēs. Informācija tika izplatīta arī Latvijas sabiedrībā, informējot par pētījumu norisi, aicinot piedalīties aptaujā vai rekomendējot aptauju saviem ārzemēs dzīvojošiem radiem un draugiem. Aktīva komunikācija sociālajos tīklos tika īstenota, cerot uz tīklošanās sniega bumbas efektu.

Diasporas organizāciju pārstāvji, LR vēstniecību un citu organizāciju pārstāvji par aptaujas norisi tika informēti arī LIAA organizētajā informatīvajā seminārā (10.12.2020) un LR Ārlietu ministrijas organizētajā Diasporas konsultatīvās padomes sēdē (11.12.2020). Tā kopumā tika informēti vairāk kā 100 pasākumu dalībnieku.

Aptauja un izplatīšanas aktivitātes tika īstenotas līdz 2021. gada 7. janvārim.

Apkopojot aptaujas respondentu avotus, atklājās, ka kopumā aptaujā bija piedalījušies 3609 respondenti. 1433 respondenti uz anketas vietni nonāca no FSI diasporas pārstāvju datubāzes, 1688 respondenti no *latviesi.com* vietnes, 72 no *Baltic-Ireland* vietnes, bet pārējie respondenti no citiem aptaujas izplatīšanas avotiem, tai skaitā pateicoties personīgām rekomendācijām.

3. POSMS. Datu apstrāde un analīze

Datu apstrādes posmā tika īstenota datu tīrīšana un nederīgo anketu atlase. Atbilstīgi tehniskai specifikācijai, izlases veidošanā vajadzēja izmantot tipoloģiskās izlases metodi (minimums 150 respondenti valstīm ar lielāku Latvijas valstspiederīgo skaitu, minimums 50 respondenti valstīs ar relatīvi mazāku Latvijas valstspiederīgo skaitu). Kopējais prognozējamais izlases apjoms bija 1000 respondenti. Šis nosacījums pilnībā izpildījās, jo kopējais respondentu skaits sasniedza 2947, jāuzsver, ka arī valstu pārstāvniecībā pilnībā atbilst tehniskajā specifikācijā izvirzītajām prasībām, nodrošinot minimālo respondentu skaitu kopējā izlasē (skatīt 1.nodaļu). Respondentu skaits var būt atšķirīgs dažādos jautājumos, jo visi jautājumi nebija obligāti, un atsevišķi jautājumu bloki nebija attiecināmi uz visiem respondentiem.

Izmantotais paraugkopas (izlases) dizains un aptaujas metode nespēj pilnībā nodrošināt datu reprezentativitāti, tas ir, vispārīnāmību attiecībā pret ģenerālkopu (mērķa grupu), jo dažādu sociālo grupu varbūtības piedalīties aptaujā ir atšķirīgas. Lai mazinātu šādu neproporcionālas pārstāvniecības problēmu un iegūtu mērījumus, kas ļautu izdarīt secinājumus par mērķa grupu kopumā, sociālos pētījumos tiek izmantoti statistiskie svāri. Konkrētā pētījuma datu svārošanā izmantotās grupas veido respondentu sadalījums pēc šādām atskaites pazīmēm:

- (1) dzimums (divas grupas);
- (2) vecums (trīs grupas: 18-34/ 25-54/ 55+);
- (3) izglītība (divas grupas: augstākā/ zemāka par augstāko);
- (4) reģions (trīs grupas: UK+IE/ Pārējā Eiropa/ Pārējā pasaule);
- (5) etniskā grupa (trīs grupas: latvieši/ citi/ jaukti).

Populācijas sadalījums pēc visām piecām pazīmēm iegūts no 2019. gada FSI īstenotā "Latvijas emigrantu kopienas" pētījuma. Lielā grupu skaita dēļ svāri aprēķināti ar iteratīvas līdzināšanas metodi (*raking*).

Datu interpretācija ietver aprakstošo šķērsriezuma un sakarību analīzi.

Datu apstrādē tika izmantota datu apstrādes programma *SPSS*, bet datu vizualizēšanai *Excel* un *WordCloud*.

4. POSMS. Ziņojuma sagatavošana

Ziņojums tika sagatavots atbilstoši tehniskajā specifikācijā norādītajiem jautājumu blokiem, iekļaujot empīrisko datu analīzi un izklāstu par: diasporas pārstāvju ceļošanas galvenajiem motīviem; veselības tūrisma braucienu tendencēm; ceļošanas paradumiem uz Latviju, un brīvā laika pavadīšanas un ceļošanas paradumiem Latvijā (dažādās grupās); Covid-19 radītās krīzes ietekmi uz diasporas ceļošanas paradumiem; ietekmi uz valsts popularizēšanu un ārvalstu draugu uzņemšana Latvijā; ceļojošo diasporas pārstāvju ekonomiskā ietekmi (tēriņiem).

Ziņojuma dokuments ir papildināts ar:

- Excel formāta dokumentu, kurā iekļauti aprakstā iekļautie grafiskie attēli (Pielikums 1a un 1b).
- Excel formātā anonimizēts aptaujas datu fails (Pielikums 2).

1. Respondentu raksturojums

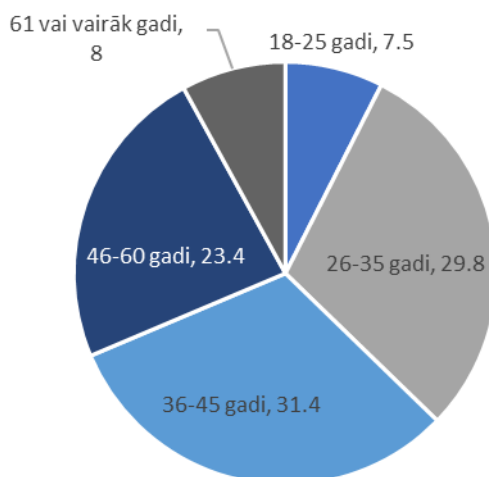
Aptaujā tika aicināti piedalīties tie esošie un bijušie Latvijas valstspiederīgie, kuri ārpus Latvijas dzīvo vismaz gadu. Respondentu sadalījums pa valstīm atspoguļots 1.1. tabulā. Kopumā aptaujā piedalījās respondenti no vairāk nekā 40 valstīm, bet lielāko īpatsvaru atbildējošo vidū veido Lielbritānijā dzīvojošie tautieši (23%). Nākamās valstis, no kurām izlasē ir salīdzinoši liels skaits respondentu, ir Vācija (14%), Īrija (9%), ASV (7%) Norvēģija (5%), Zviedrija (4%) un Nīderlande (4%).

1.1. tabula.

Respondentu pārstāvētās valstis (nesvērti dati)

	Skaitis	%		Skaitis	%
Lielbritānija	674	22.9	Austrālija	38	1.3
Vācija	401	13.6	Luksemburga	37	1.3
Īrija	253	8.6	Lietuva	28	1.0
Amerikas Savienotās Valstis	191	6.5	Portugāle	18	.6
Norvēģija	155	5.3	Apvienotie Arābu Emirāti	15	.5
Zviedrija	122	4.1	Polija	15	.5
Nīderlande	120	4.1	Čehija	14	.5
Dānija	109	3.7	Turcija	14	.5
Beļģija	84	2.9	Gruzija	11	.4
Francija	68	2.3	Grieķija	11	.4
Itālija	66	2.2	Ukraina	9	.3
Spānija	63	2.1	Meksika	8	.3
Krievija	55	1.9	Malta	7	.2
Austrija	53	1.8	Brazīlija	6	.2
Šveice	50	1.7	Kipra	6	.2
Kanāda	48	1.6	Izraēla	5	.2
Igaunija	47	1.6	Jaunzēlande	5	.2
Somija	47	1.6	Citas valstis	55	2
Islande	39	1.3	Kopā	2947	100.0

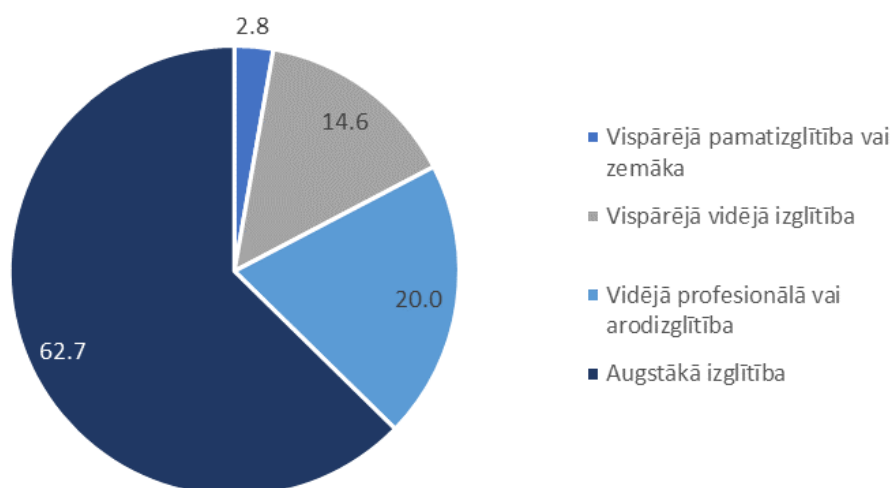
Līdzīgi kā citās interneta aptaujās, arī šajā pētījumā nozīmīgi biežāk piedalījās sievietes: 78% respondentu ir sievietes, bet 22% - vīrieši. Respondentu vecuma diapazons ir ļoti plašs – no 18 līdz 96 gadiem, vidējais vecums ir 41 gads. Lielākā daļa respondentu pārstāv jaunākās un vidējā vecuma grupas – vairāk nekā trešdaļa (37%) aptaujāto ir 18 – 35 gadu vecumā, 31% ir vecumā no 36 līdz 45 gadiem.

1.1. attēls. Respondentu vecums, %

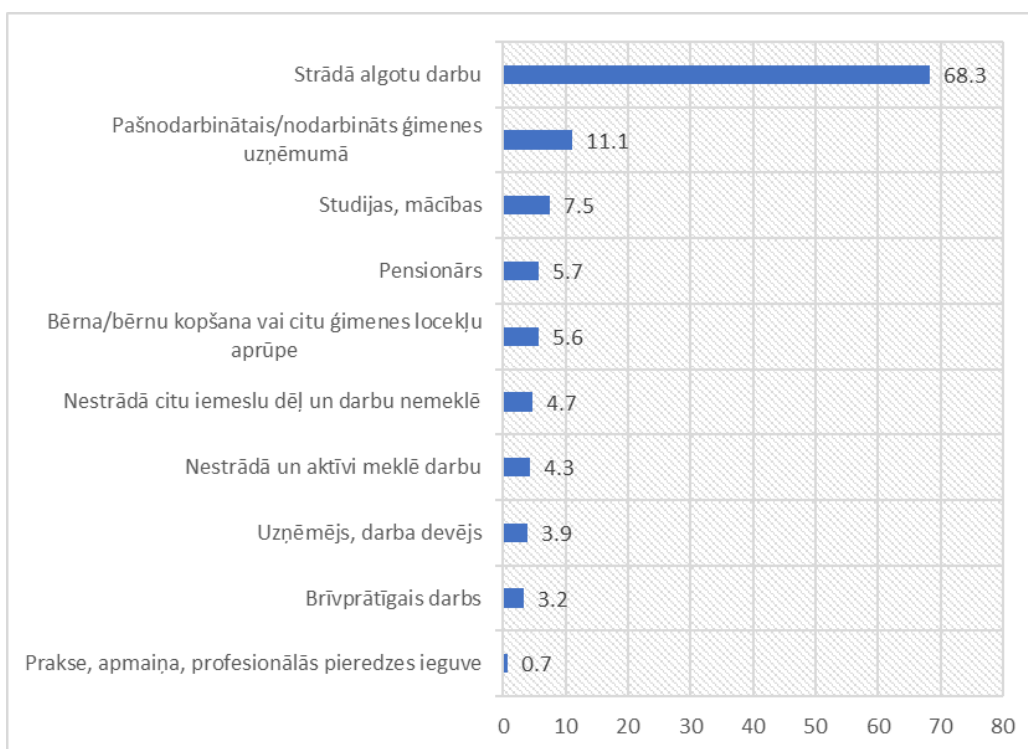
Pēc etniskās piederības 92% respondentu ir latvieši, 5.3% - krievi, bet 5.9% uzskata sevi par piederīgiem kādai citai tautībai. Kopumā aptaujā piedalījušies 2710 latviešu, 155 krievu tautības un 174 citu tautību pārstāvji. Pēc sarunvalodas respondentu sadalījums ir šāds: 67% ģimenē runā latviešu valodā, 15% – krievu, bet 34% – kādā citā valodā (bija iespējamās vairākas atbildes). 76% respondentu ir Latvijas pilsoņi, 0.4% - Latvijas nepilsoņi, bet 15% – kādas citas valsts pilsoņi. Visbiežāk šai daļai respondentu ir ASV, kā arī Vācijas, Apvienotās Karalistes, Krievijas vai Zviedrijas pilsonība.

Līdzīgi kā citās emigrantu aptaujās, arī šajā pētījumā lielāka atsaucība bijusi no cilvēkiem ar augstāku izglītības līmeni – 63% respondentu ir augstākā izglītība, 20% – vidējā profesionālā vai arodizglītība (skat. 1.2. att.).

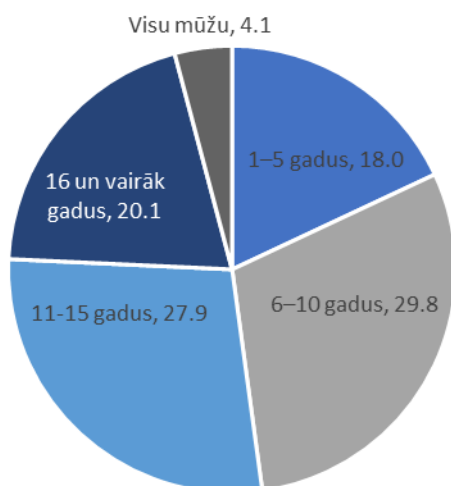
1.2.attēls. Respondentu izglītības līmenis, %

Lielākā daļa respondentu pieder ekonomiski aktīvai iedzīvotāju daļai: vairāk nekā divas trešdaļas (68%) strādā algotu darbu, 11% ir pašnodarbinātie vai strādā ģimenes uzņēmumā, 4% ir uzņēmēji/darba devēji, vēl 4% aptaujāto šobrīd nestrādā, bet aktīvi meklē darbu. Ekonomiski neaktīvo emigrantu daļu pārstāv studenti (7,5%), pensionāri (6%), māmiņas bērna kopšanas atvaļinājumā vai indivīdi, kas aprūpē citus ģimenes locekļus (6%), kā arī brīvprātīgā darbā nodarbinātie, praktikanti un nestrādājošie (skat. 1.3. att.). Datu svarošana pēc nodarbošanās statusa nebija iespējama, jo nav pieejami ārējie statistikas dati par nodarbošanās veidu reālo sadalījumu Latvijas diasporā.

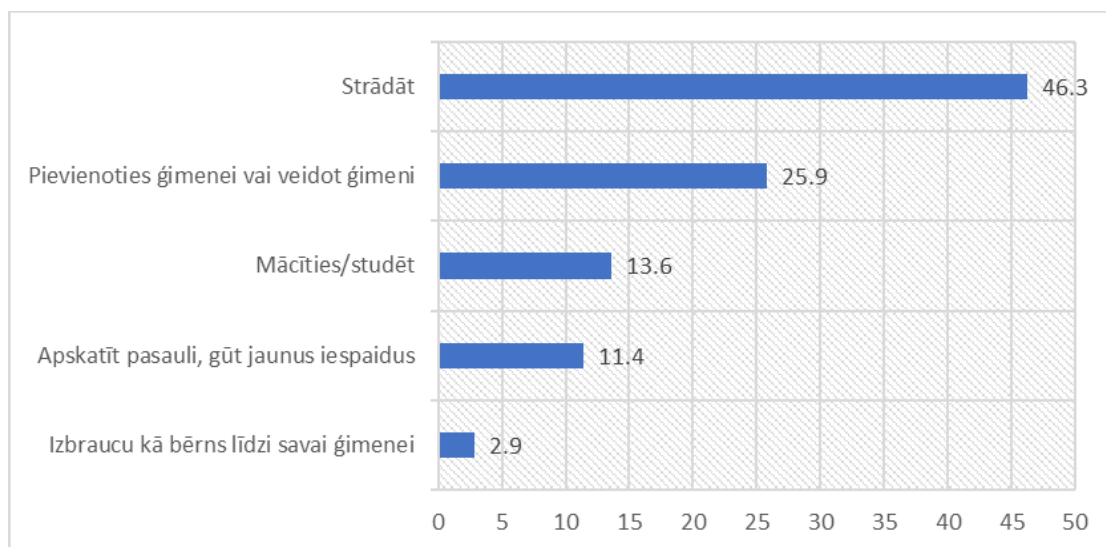
1.3.attēls. Respondentu sadalījums pēc nodarbinātības statusa, %

Raksturojot ārpus Latvijas nodzīvoto laiku, vairumam respondentu ir diezgan ilga emigrācijas pieredze (skat. 1.4. att.). 5.5% aptaujāto ir dzimuši ārpus Latvijas. 62% aptaujāto dzīvojuši ārpus Latvijas jau vairāk nekā 10 gadus, no tiem 4% - visu mūžu. Ievērojami mazāks ir to respondentu īpatsvars, kuri dzīvojuši ārpus Latvijas ne ilgāk kā 5 gadus (18%).

1.4. attēls. Cik ilgi kopumā dzīvo ārpus Latvijas, %

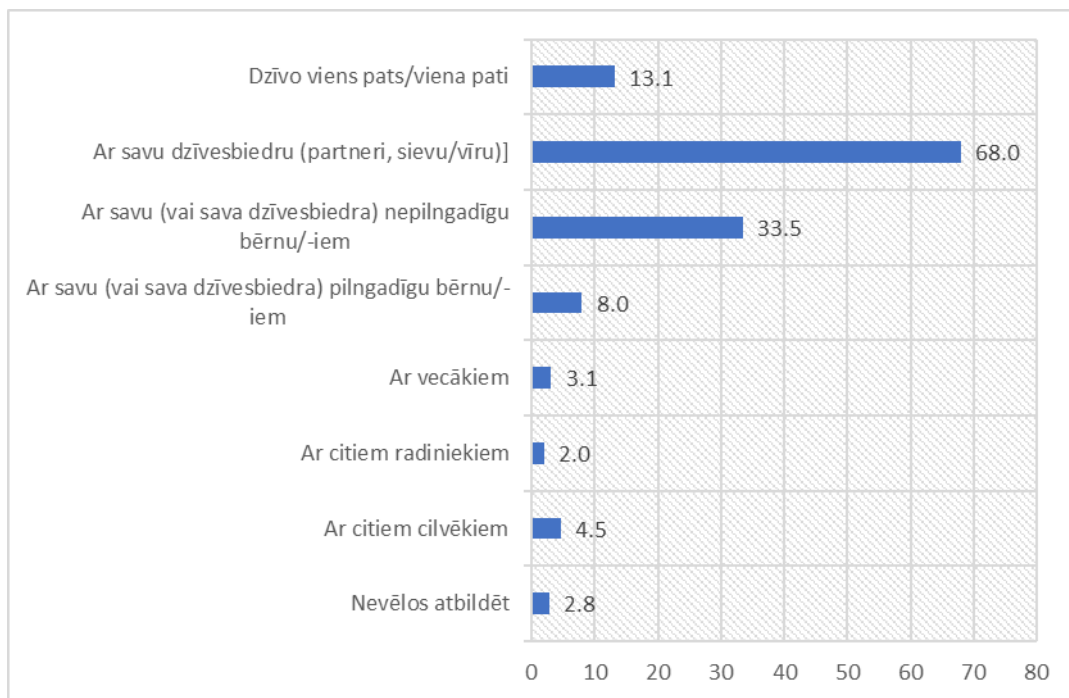
Lai arī liela daļa respondentu (46%) devušies uz ārzemēm ar mērķi strādāt, tomēr salīdzinoši augsts ir arī to īpatsvars, kuri Latviju atstājuši, lai pievienotos ģimenei / veidotu savu ģimēni (26%). Mazāka daļa respondentu devušies uz ārzemēm, lai mācītos (14%) vai apskatītu pasauli (11%), bet 3% izbraukuši līdzīgi ģimenei, būdami vēl bērni.

1.5. attēls. Ar kādu mērķi izbrauca uz ārzemēm, %

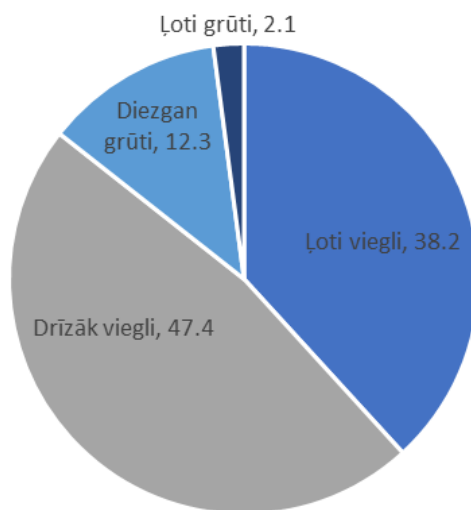
Bāze: Dzimuši Latvijā

Ceļošanas paradumu analīzes kontekstā bez citiem raksturojumiem svarīgs ir arī respondentu ģimenes sastāvs, materiālās iespējas, radnieki vai īpašums Latvijā u.c. Šobrīd vairākums aptaujas dalībnieku ārpus Latvijas dzīvo kopā ar savu ģimēni – ar dzīvesbiedru/partneri (68%) un/ vai bērniem (41%). No tiem, kam mājsaimniecībā ir nepilngadīgi bērni, 42% ir viens bērns, 42% - divi bērni, 13% - trīs bērni, bet 3% pat vairāk nekā trīs bērni. Ar saviem vai partnera vecākiem kopā dzīvo vien 3% respondentu. Neliela daļa dzīvo vienā mājsaimniecībā kopā ar radniekiem (2%) vai citiem cilvēkiem (4%) (skat. 1.6. att.).

1.6. attēls. Ar ko kopā šobrīd dzīvo, %

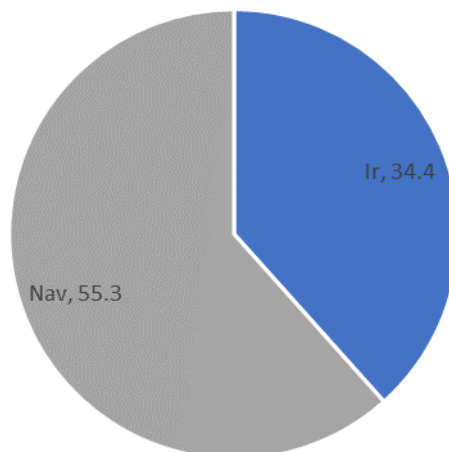
Neaplūkojot sīkāk respondentu materiālās labklājības līmeni un ienākumus, var secināt, ka ceļojums uz Latviju lielākai daļai ģimeņu materiālā ziņā nav īpašs izaicinājums, jo absolūtajam vairākumam (85%) nav īpašu grūtību atlicināt līdzekļus šādam ceļojumam. 38% to izdarīt ir ļoti viegli, 47% - drīzāk viegli. Tomēr ir arī tādas ģimenes, kurām vajadzīgo naudas summu atlicināt ir grūti (12%) vai pat ļoti grūti (2%).

1.7. attēls. Cik viegli atlicināt naudu ceļošanai uz Latviju, %

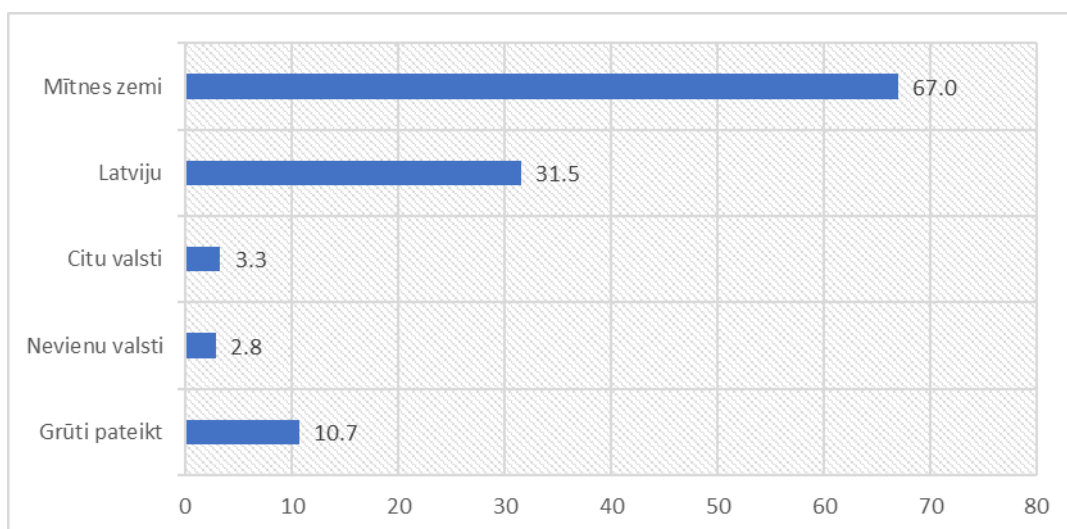
Kā jau norādīts, saiknes saglabāšanai ar izcelsmes zemi, kā arī tās izvēlei par ceļojuma mērķi, īpaša nozīme ir tam, vai respondentam/tā ģimenei ir kāds īpašums Latvijā. Kopumā 34% respondentu ir norādījuši, ka viņiem ir nekustamais īpašums Latvijā, no kuriem 9% minējuši, ka tiem ir vairāk nekā viens īpašums. Respondentiem tika lūgts

nosaukt apdzīvoto vietu, kur šis īpašums atrodas. Lielākais īpatsvars koncentrējas Rīgā (11%). Citas apdzīvotas vietas, no kurām vēl var atzīmēt Liepāju, Jūrmalu, Talsu, Ogres un Valmieras novadu minētas nozīmīgi retāk.

1.8. attēls. Vai ir nekustamais īpašums (zeme, dzīvoklis, māja) Latvijā, %

Aplūkojot vēlmi ceļot uz Latviju, noteikti svarīgi ir ne tikai objektīvie iemesli, bet arī subjektīvās jūtas – piederība Latvijai un visam latviskajam. Kā liecina iepriekšējo migrācijas pētījumu rezultāti, jo ilgāks laiks pavadīts ārpus Latvijas, jo lielāka varbūtība, ka pastiprinās piederība mītnes zemei. Raugoties no pašu diasporas pārstāvju viedokļa, tas liecina par veiksmīgu integrēšanos, iesakņošanos jaunajā mītnes zemē, no otras puses – jaunu piederības jūtu veidošanos visbiežāk pavada saiknes vājināšanās ar izcelsmes zemi. 1.9. attēls norāda uz to, ka lielākā daļa (67%) diasporas pārstāvju par savām mājām šobrīd uzskata mītnes zemi. Latvija ar mājām asociējas nedaudz mazāk nekā trešdaļai aptaujāto (31%). Salīdzinoši lielai daļai (11%) izvēle šajā jautājumā ir sagādā grūtības.

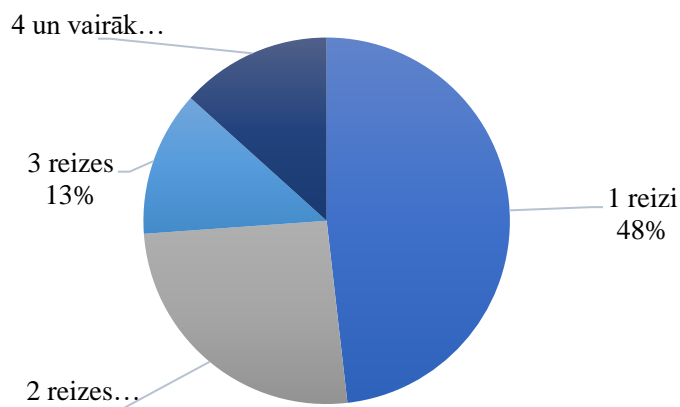
1.9. attēls. Kuru valsti patlaban uzskata par savām mājām, %

2. Diasporas pārstāvju ceļošana pirms Covid-19 radītajām izmaiņām

2.1. Ceļojumu biežums

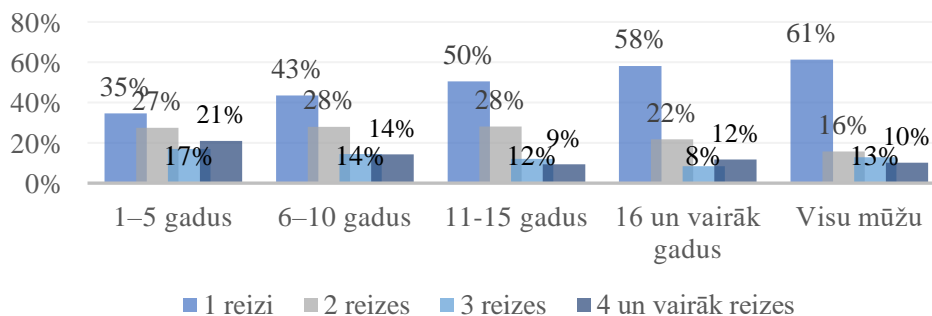
Šajā nodaļā tiks apskatīti diasporas ceļotāju īstenotie ceļojumi uz Latviju viena gada laikā pirms Covid-19 pandēmijas izraisītajām izmaiņām. Viena gada novērtējums dod iespēju iegūt precīzāku informāciju par to, kāda ir bijusi ceļojumu intensitāte un galvenie motīvi, jo respondentiem ir vieglāk precīzāk atcerēties notikumus, kuri ir norisinājušies nesenā pagātnē.

Vērtējot diasporas pārstāvju ceļojumus uz Latviju pirms Covid-19 krīzes, ir jāsecina, ka aptaujātie pirms krīzes ir bijuši aktīvi ceļotāji. Gandrīz puse respondentu ceļoja vismaz reizi gadā, viena ceturtdaļa respondentu vismaz divas reizes gadā (Skat. 2.1. att.).

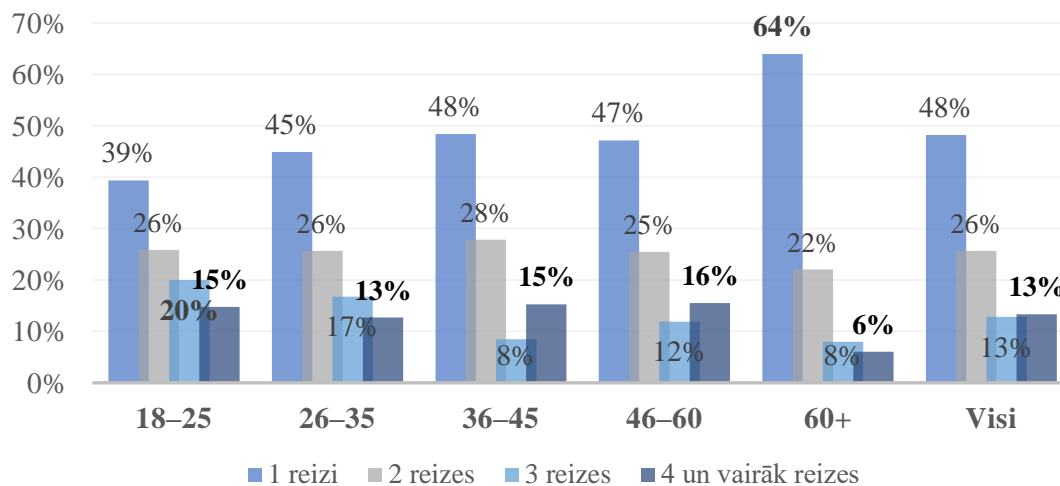
2.1. attēls. Diasporas pārstāvju Latvijas apmeklējumu skaits viena gada laikā (pirms Covid-19), %

Ceļojumu biežums ir atkarīgs no vairākiem faktoriem. Tieša korelācija ir vērojama starp ceļojumu biežumu un respondentu dzīves ilgumu ārpus Latvijas. Jo ilgāk dzīvo ārpus Latvijas, jo retāk ceļo - veic tikai vienu ceļojumu uz Latviju gadā. Tie, kuri ārvalstīs dzīvo īsāku laiku, ceļo biežāk – vismaz trīs, četras reizes gadā. Piemēram, 21% no respondentiem, kuri dzīvo ārpus Latvijas mazāk par pieciem gadiem, gadā uz Latviju ceļo četras reizes vai vēl biežāk (Skat. 2.2. att.).

2.2. attēls. Diasporas pārstāvju Latvijas apmeklējumu skaits viena gada laikā (pirms Covid-19) sadalījumā pēc ārpus Latvijas nodzīvotā laika, %

Ceļošanas biežumu ietekmē arī ceļotāju vecums. Retāk ceļo tie diasporas pārstāvji, kuri pieder vecuma grupai 60+, bet biežāk jaunie cilvēki vecumā no 18 līdz 25 gadiem, gandrīz divas trešdaļas (61%) šīs vecumā grupas pārstāvju ceļo biežāk nekā divas reizes gadā.

2.3. attēls. Diasporas pārstāvju Latvijas apmeklējumu skaits viena gada laikā (pirms Covid-19), %

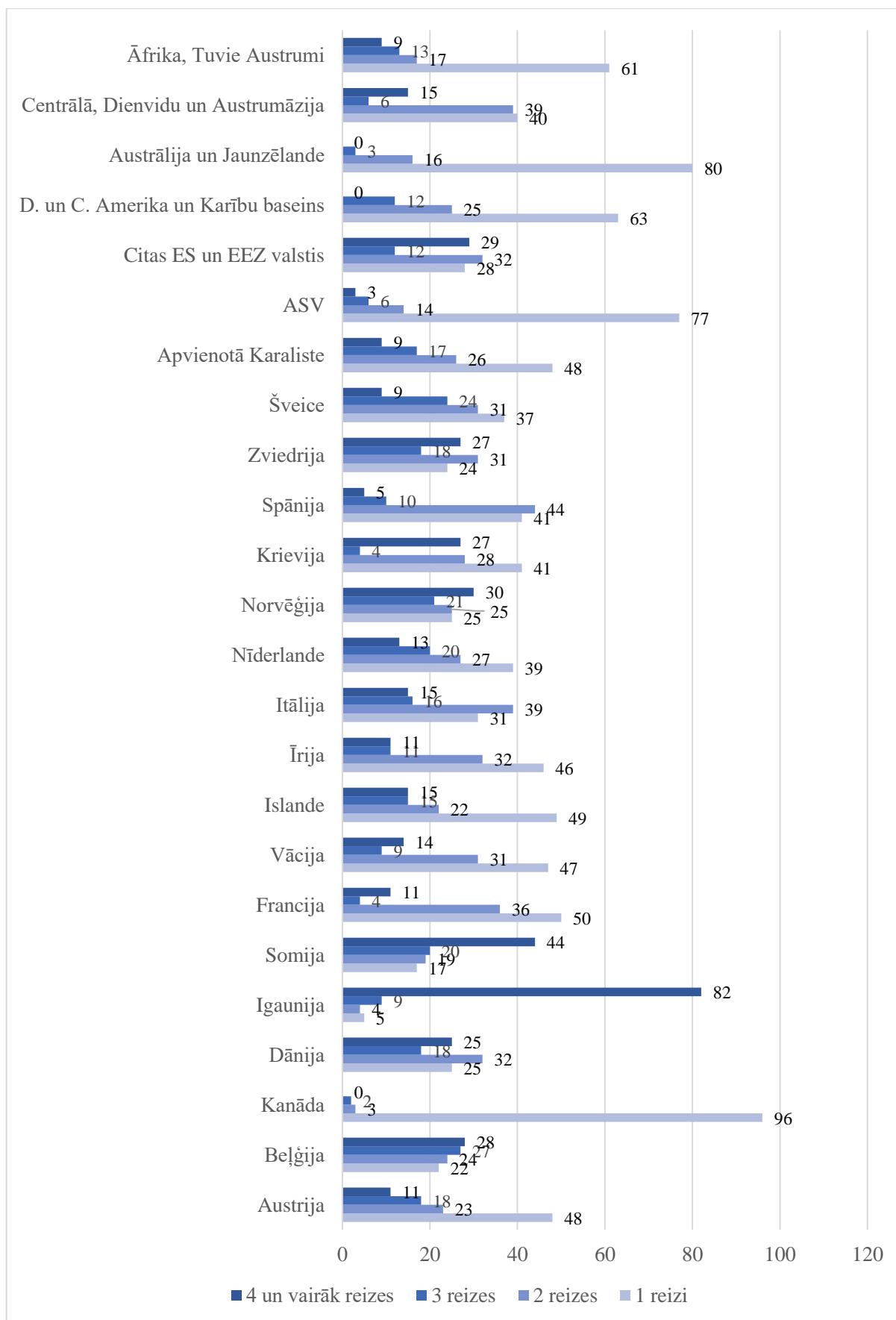
Biežāk ceļo arī tie diasporas pārstāvji, kuriem pieder īpašums Latvijā. Viņu vidū ir augstāks to respondentu skaits (20%), kuri gada laikā atbraukuši četras reizes un biežāk, salīdzinājumā ar tiem respondentiem, kuriem nav īpašumu (tikai 9%).

Ceļojuma biežumu ietekmē arī nodarbošanās. No tiem respondentiem, kuri ārpus Latvijas mācās vai studē, tikai 37% ieradās Latvijā vienu reizi gadā, bet 31% - divas reizes gadā, 17% - trīs reizes un 15% pat četras reizes gadā.

Mobilāki ir tie diasporas pārstāvji, kuri dzīvo vieni paši, jo gadā veic vismaz 2 (32%), trīs (20%) un četrus (12%) ceļojumus uz Latviju. Retāk ceļo tā iedzīvotāju grupa, kura dzīvo kopā ar nepilngadīgiem bērniem. Viņi biežāk nekā citu mājsaimniecību pārstāvji ceļo tikai vienu reizi gadā (55% šīs grupas respondentu).

Aptaujas dati arī apstiprina jau zināmu faktu, ka retāk uz Latviju atbrauc tālu dzīvojošie tautieši. 96% Kanādā dzīvojošie diasporas pārstāvji, 80% Austrālijā un Jaunzēlandē dzīvojošie, 77% ASV dzīvojošie veica tikai vienu ceļojumu gadā uz Latviju (skat. 2.4. att.). Visbiežāk – vismaz četras reizes gadā ir atbraukuši respondenti no Igaunijas un Somijas.

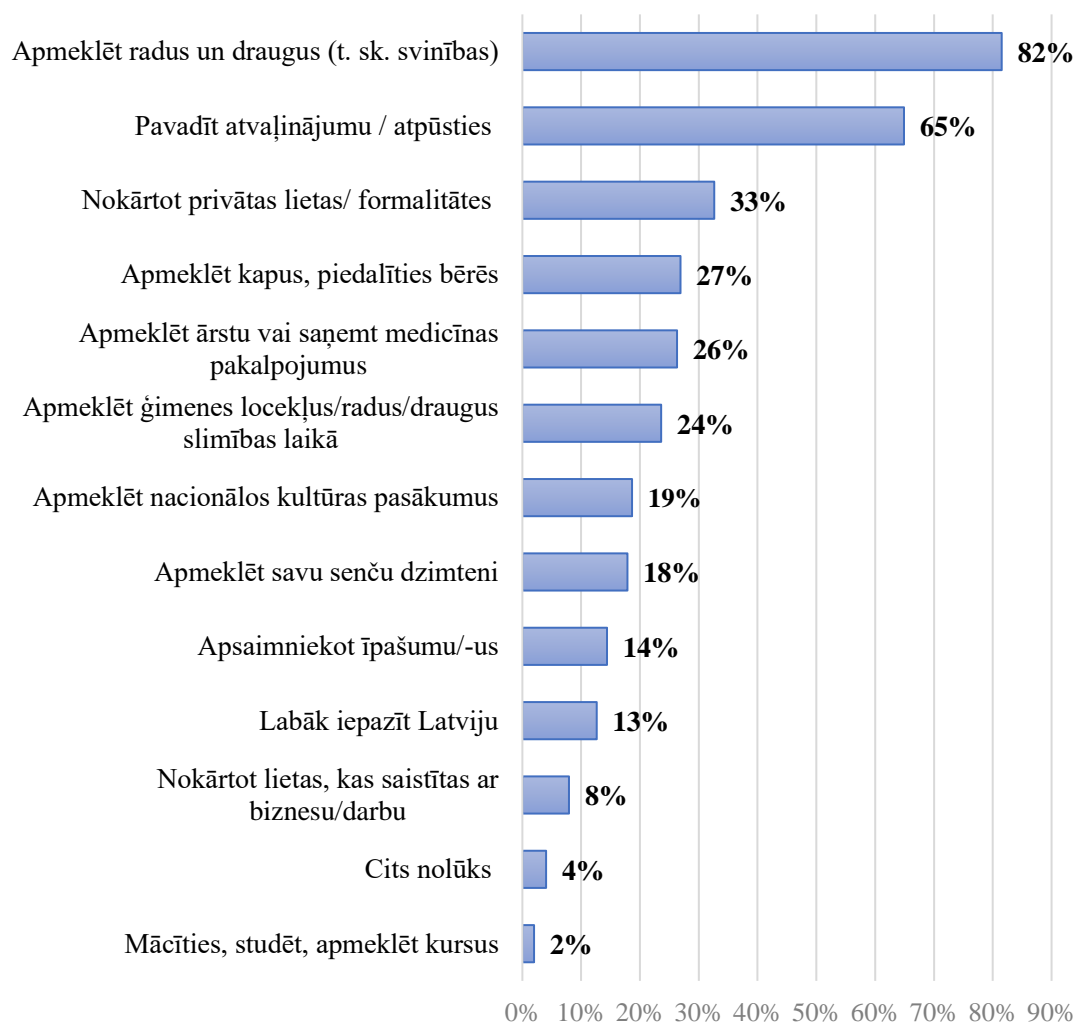
Statistiski nozīmīgas atšķirības ceļošanas biežumā nav novērojamas atkarībā no dzimšanas vietas Latvijā vai ārpus Latvijas, kā arī atkarībā no tā, kāds bija aizbraukšanas nolūks.

2.4. attēls. Diasporas pārstāvju Latvijas apmeklējumu skaits viena gada laikā (pirms Covid-19) atkarībā no dzīves vietas, %

2.2. Ceļojuma motīvi

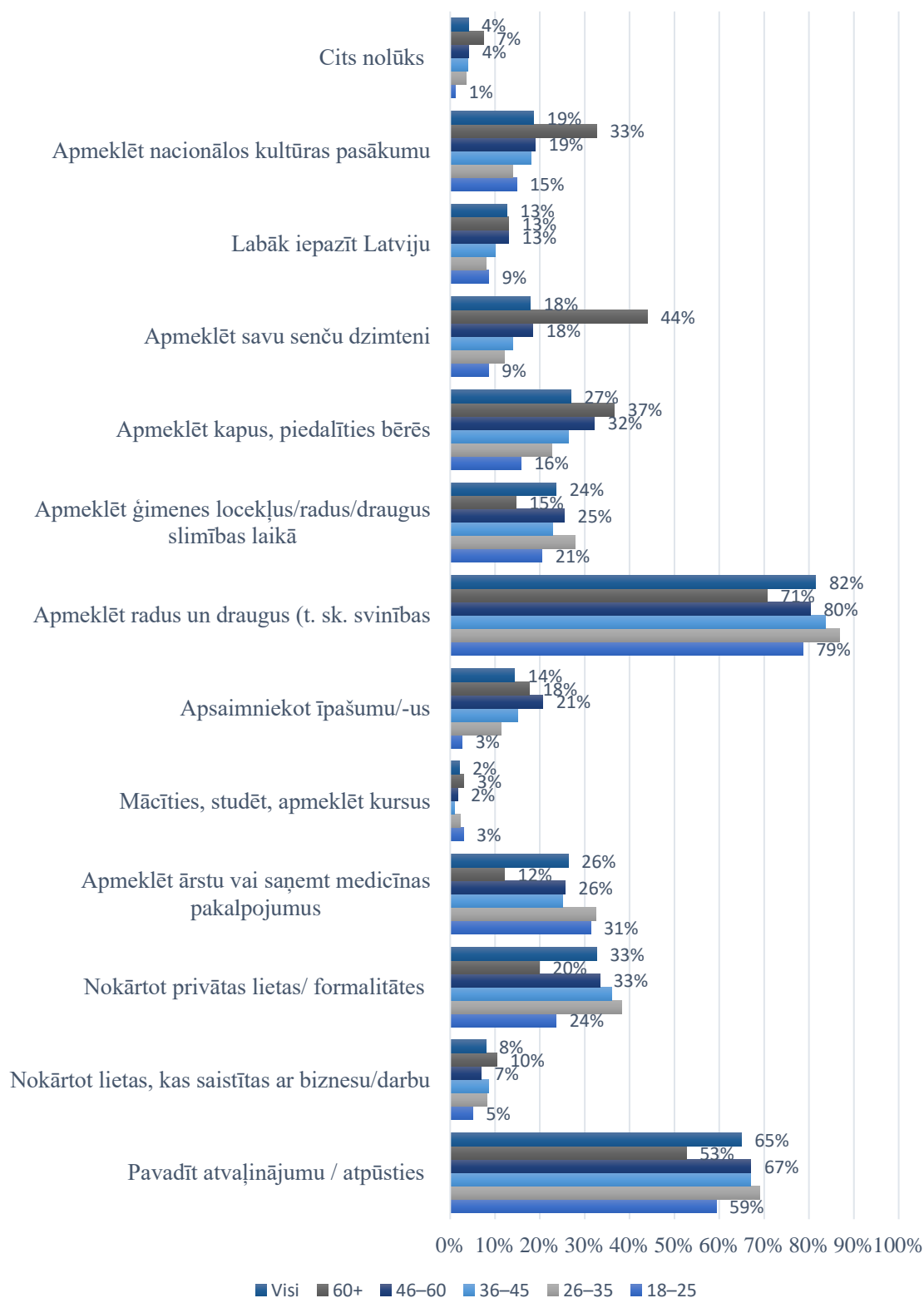
Diasporas pārstāvji ceļo uz Latviju dažādu motīvu vadīti un dažādos nolūkos. Jautājumā par pēdējā gada laikā (pirms Covid-19) veikto ceļojumu uz Latviju, respondentiem bija iespējams izvēlēties vairākas atbildes no piedāvātajām. 4/5 aptaujāto norādīja, ka viņu galvenais ceļojuma nolūks ir bijis apmeklēt radus un draugus, 2/3 ieradās, lai pavadītu atvaļinājumu un atpūstos. Salīdzinoši retāk tika norādīti tādi ceļojuma motīvi kā privāto lietu un formalitāšu kārtošana, apmeklēt ārstu vai saņemt medicīnas pakalpojumus, apmeklēt nacionālos kultūras pasākumus (skat.2.5. att.). Pavisam reti kā ceļojuma nolūks bija norādīts studijas un biznesa lietu kārtošana.

2.5. attēls. Diasporas pārstāvju Latvijas apmeklējuma nolūki vienu gadu pirms Covid-19 situācijas, % (iespējamas vairākas atbildes)

Arī šajā jautājumā bija novērojamas atšķirības pa vecuma grupām. Jaunākie diasporas pārstāvji (18-25 gadus veci) retāk kā ceļojuma motīvu norādīja atvaļinājuma pavadīšanu, privāto lietu kārtošanu, īpašumu apsaimniekošanu. Vecuma grupā 26-35 gadi biežāk kā ceļojuma nolūks tika norādīts ģimenes locekļu, radu apmeklējums slimības laikā, bet vecuma grupā 46-60 – ceļojums ar nolūku apsaimniekot īpašumus

(skat. 2.6. att.). Vecākās paaudzes vidū mazāk bija to, kuri ieradās pavadīt atvaļinājumu, bet biežāk kā ceļojuma nolūks bija norādīts “Apmeklēt savu senču dzimteni”, apmeklēt nacionālos kultūras pasākumus un kapus.

2.6. attēls. Diasporas pārstāvju Latvijas apmeklējuma nolūki vienu gadu pirms Covid-19 situācijas, sadalījumā pēc vecuma, % (iespējamās vairākas atbildes)

Ceļošanas nolūki nedaudz atšķiras atkarībā no respondentu dzimšanas vietas. Tie, kuri ir dzimuši citā valstī, biežāk kā ceļojuma motīvu bez radu un draugu apmeklējuma un atvaļinājuma pavadīšanas norādīja arī tādu nolūku kā “Labāk iepazīt Latviju” (46% šīs grupas respondentu), “Apmeklēt savu senču dzimteni” (43%) un apmeklēt nacionālos kultūras pasākumus (43%). Latvijā dzimušo diasporas pārstāvju ceļošanas nolūks bez diviem galvenajiem motīviem bija arī privāto lietu un formalitāšu kārtošana (34%) un ārsta apmeklējums vai medicīnas pakalpojumu saņemšana (28%).

Analizējot ceļojuma motīvu atšķirības respondentiem pēc to īpašuma Latvijā, var teikt, ka ir vērojamas atšķirības. Tie Latvijas apmeklētāji, kuriem ir īpašums Latvijā, kā trešo un ceturto nolūku aiz atvaļinājuma pavadīšanas un radu/ draugu apmeklēšanas, kas abās grupās ir nozīmīgākais ceļojuma motīvs, norādīja motīvu “Nokārtot privātas lietas” (47% respondentu) un “Apsaimniekot īpašumus” (36% respondentu). Viņus arī vairāk interesēja dalība nacionālajos kultūras pasākumos (23% aptaujāto, salīdzinot ar 16% otras grupas aptaujāto). Savukārt tiem respondentiem, kuriem nav īpašuma Latvijā, trešais un ceturtais ceļojuma motīvs bija kapu apmeklēšana (23% respondentu) un senču dzimtenes apmeklēšana (23%). Šajā respondentu grupā divas reizes zemāks bija to respondentu skaits, kuri ieradās ar nolūku kārtot biznesa/ darba lietas (5% respondentu salīdzinot ar 13% respondentu pirmajā grupā).

Ceļojumu motīvus ietekmē ārpus Latvijas nodzīvotais laiks. Visos segmentos, protams, kā galvenie ceļojuma motīvi pēdējā gada laikā bija atpūtas/atvaļinājuma pavadīšana un radu/draugu apmeklējums. Tie Latvijas viesi, kuri ārvalstīs nodzīvojuši visu mūžu, kā nākamos motīvus aiz jau minētajiem ir norādījuši šādus: “Apmeklēt savu senču dzimteni” (55% šīs grupas respondentu), “Labāk iepazīt Latviju” (53%) un “Apmeklēt nacionālos kultūras pasākumus” (49%). Tie, kuri dzīvo ārvalstīs ne ilgāk par pieciem gadiem, kā nākamos motīvus aiz atpūtas un radu apciemošanu norādīja ārsta apmeklējumu/ medicīnas pakalpojumu saņemšanu (40%), privāto lietu kārtošana (39%) un ģimenes locekļu, radu draugu apmeklējumu viņu slimības laikā (26%).

Atšķirības ceļojuma motīvos ir vērojamas respondentu segmentos atkarībā no ceļošanas biežuma. Tie diasporas pārstāvji, kuri Latviju pēdējā gada laikā bija apmeklējuši četras un vairāk reizes, biežāk kā ceļojuma motīvus norādīja arī privāto lietu/ formalitāšu kārtošana (49% šīs grupas respondentu), ģimenes locekļu/ radu apmeklējumu slimības laikā (37%) un īpašumu apsaimniekošanu (27%). Tie, kuri pēdējā gadā ieradās tikai vienu vai divas reizes, bija ieradušies ne tikai, lai atpūstos un apmeklētu radus, bet arī, lai nokārtotu privātas lietas un apmeklētu senču dzimteni.

Salīdzinot ceļojuma nolūkus diasporas pārstāvju vidū atkarībā no tā, kāds bija galvenais mērķis, atstājot Latviju, lielākā atšķirības satopamas to respondentu atbildēs, kuri kā bērni izbrauca līdzīgai savai ģimenei uz ārzemēm. Viņu vidū retāk ir atzīmēti tādi ceļojuma motīvi kā radu un draugu/ svinību apmeklējums, privāto lietu/ formalitāšu kārtošana un medicīnas pakalpojumu saņemšana, bet daudz nozīmīgāki ir tādi motīvi kā senču dzimtenes apmeklēšana (42% šīs grupas respondenti), Latvijas iepazīšana (24%) un nacionālo kultūras pasākumu apmeklēšana (22%). Tie respondenti, kuri uz ārzemēm devušies mācīties vai studēt, ļoti bieži (90% respondentu) kā galveno ceļojuma motīvu atzīmēja radu un draugu/ svinību apmeklējumu. Šai grupai, protams, maznozīmīgs ir

bijis tāds nolūks kā īpašumu apsaimniekošana (tikai 9% respondentu). Īpašumi Latvijā nepiesaista (tikai 8% respondentu atzīmēja šo nolūku) arī tos diasporas pārstāvjus, kuri pasaulē devušies ar nolūku apskatīt pasauli un gūt jaunus iespaidus. Tās respondentu grupas atbildes, kuri atstāja Latviju, lai pievienotos ģimenei vai veidotu ģimeni, neatšķiras no visu respondentu kopējām atbildēm, tas ir – šī respondentu grupa ir tipiskākais diasporas segments attiecībā uz ceļojumu motīviem.

Interesanti rezultāti atklājas, salīdzinot dažādās valstīs dzīvojošo ceļojumu motīvus. Radu un draugu apmeklējumu īpatsvars augstāks nekā vidēji visu respondentu vidū ir diasporas pārstāvjiem no Āzijas valstīm (100%, skat. 2.1. tab.), Šveices (95%), Islandes (90%), Somijas (89%) un Dānijas (89%). Respondenti no Kanādas, Austrālijas, Jaunzēlandes un Āzijas valstīm biežāk nekā vidēji ir atzīmējuši Latvijas apmeklējumu ar nolūku pavadīt atvaļinājumu/ atpūsties. Biznesa, darba lietas kārtot Latvijā pēdējā gada laikā visbiežāk ieradās viesi no Beļģijas (23% respondentu), Somijas (17%) un Igaunijas (15%). Ārstu apmeklējums vai medicīnas pakalpojumu saņemšana Latvijā ir bijis nozīmīgāks ceļojumu motīvs tūristiem no Somijas (45%), Islandes (44%), Īrijas (44%) un Itālijas (37%) kā arī no Āfrikas un Tuvo Austrumu reģiona. Īpašumu apsaimniekošana ir nozīmīgāka Norvēģijā dzīvojošiem (31% respondentu). Ar nolūku apmeklēt senču dzimteni, labāk iepazīt Latviju un piedalīties nacionālos kultūras pasākumos biežāk ieradās diasporas pārstāvji no Kanādas, Krievijas, ASV, Austrālijas un Jaunzēlandes.

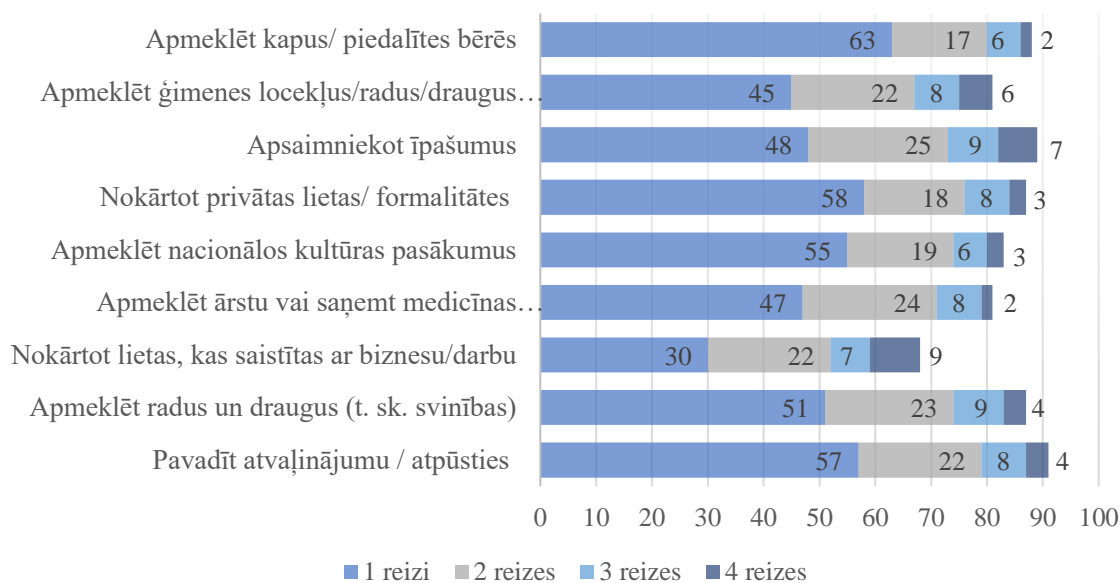
2.1. tabula

Diasporas pārstāvju Latvijas apmeklējuma nolūki vienu gadu pirms Covid-19 situācijas, %, sadalījumā pa valstīm (iespējamās vairākas atbildes)

Valsts	Apmeklēt radus un draugus (t. sk. svimības)	Pavadīt atvaļinājumu / atpūsties	Nokārtot lietas, kas saistītas ar biznesu/darbu	Apmeklēt ārstu vai saņemt medicīnas pakalpo	Apmeklēt savu senču dzimteni	Labāk iepazīt Latviju	Apmeklēt nacionālos kultūras pasākumus	Apsaimniekot īpašumu/-us
Visi	82	65	8	26	18	13	19	14
Austrija	80	71	15	33	4	0	15	12
Beļģija	81	75	23	23	13	9	23	12
Kanāda	84	87	6	18	26	49	52	7
Dānija	89	75	5	31	5	5	15	11
Igaunija	81	54	15	15	20	19	17	15
Somija	89	76	17	45	12	13	7	17
Francija	60	56	7	20	5	5	8	10
Vācija	77	65	7	11	15	9	15	12
Islande	90	67	5	44	21	0	14	7
Īrija	73	63	7	44	8	4	11	14
Itālija	85	61	7	37	5	5	20	3
Nīderlande	81	67	6	31	15	6	12	13
Norvēģija	84	74	9	33	12	8	19	31
Krievija	84	70	2	10	47	31	22	19
Spānija	88	60	8	28	7	4	8	9

Valsts	Apmeklēt radus un draugus (t.sk. svinības)	Pavadīt atvaļinājumu / atpūsties	Nokārtot lietas, kas saistītas ar biznesu/darbu	Apmeklēt ārstu vai saņemt medicīnas pakalpo	Apmeklēt savu senču dzimteni	Labāk iepazīt Latviju	Apmeklēt nacionālos kultūras pasākumus	Apsaimniekot īpašumu/-us
Zviedrija	85	72	11	30	16	9	20	18
Šveice	95	58	4	28	6	10	11	12
Apvienotā Karaliste	82	61	6	28	9	5	12	14
Amerikas Savienotās Valstis	88	50	13	17	36	25	34	14
Citas ES un EEZ valstis	84	69	14	22	16	15	23	16
Citas Eiropas valstis	77	82	16	27	13	15	19	32
D. un C. Amerika un Karību baseins	74	65	0	31	42	12	49	0
Austrālija un Jaunzēlande	75	77	4	10	70	54	45	8
Centrālā, Dienvidu un Austrumāzija	100	76	13	38	14	8	33	0
Āfrika, Tuvie Austrumi	86	73	17	43	23	18	16	31

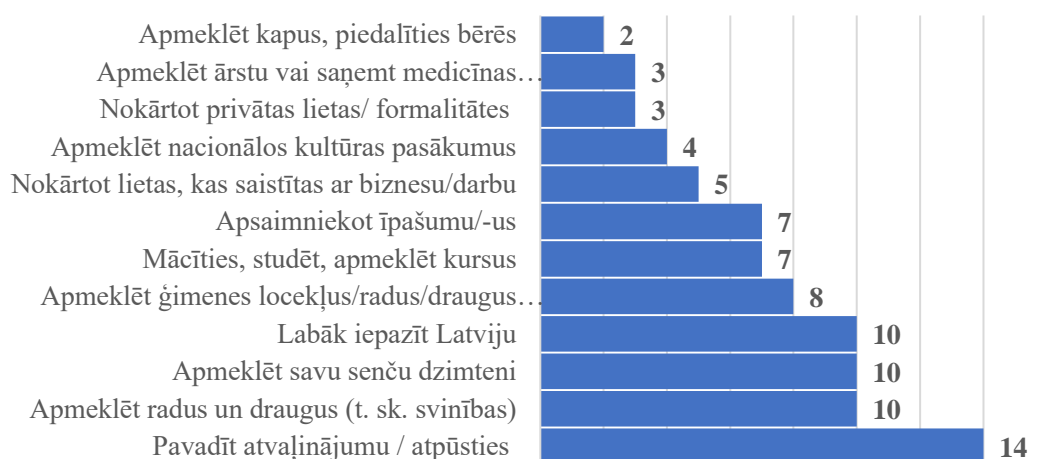
Analizējot ceļojumu biežumu atkarībā no ceļojuma motīviem, ir redzams, ka četras vai vairākas reizes gadā ieradās tie, kuri kā ceļojuma motīvu bija norādījuši darba un biznesa lietu kārtošanu (9% no tiem, kuri norādīja to kā ceļojuma motīvu) un īpašumu apsaimniekošanu (7%). Vismaz trīs reizes pēdējā gadā ieradās tie viesi, kuru nolūks bija radu, draugu apmeklējums un svinības (9%). Divas reizes gadā (bez jau minētajiem ceļojuma nolūkiem) ieradās viesi, kuru ceļojuma motīvs bija ārsta apmeklējums vai medicīnas pakalpojumu saņemšana, ģimenes locekļu, radu, draugu apmeklējums slimības laikā (skat. 2.7. att.).

2.7. attēls. Dažādu motīvu ceļotāju Latvijas apmeklējumu skaits viena gada laikā pirms Covid-19 situācijas, %

2.3. Uzturēšanās ilgums

Ļoti nozīmīgs rādītājs tūristu plūsmas analīzē ir uzturēšanās laiks galamērķī. Diasporas pārstāvju uzturēšanās laiks ir daudz garāks par vidējo ārvalstu tūristu uzturēšanās laiku Latvijā. Respondenti aptaujā norādīja, ka uzturējušies Latvijā no vienas līdz pat 90 dienām. Respondentiem bija jānorāda, cik dienu Latvijā pavadīja ar vienu vai otru ceļojuma nolūku. Vidējais ceļojuma ilgums visgarākais bija atvaļinājuma, atpūtas ceļojumiem – 14 dienas. Garāki bija arī tie diasporas pārstāvju ceļojumi, kuri ieradās, lai apmeklētu savu senču dzimteni un labāk iepazītu Latviju (skat. 2.8. att.). Uz īsāku laiku (2-3 dienas) viesi ieradās, ja ceļojuma nolūks bija piedalīties bērēs, apmeklēt ārstu vai nokārtot kādu privātu lietu un formalitāti.

2.8. attēls. Diasporas pārstāvju vidējais uzturēšanās ilgums gadā (dienu skaits) sadalījumā pēc ceļošanas motīviem uz Latviju

Atpūtas ceļojumu laikā vislielākais Latvijā pavadīto dienu skaits ir bijis tūristiem no Āfrikas un Tuvo Austrumu reģiona valstīm, Islandes, Francijas, Norvēģijas un Somijas (skat. 2.2. tab.).

2.2. tabula

Diasporas pārstāvju vidējais uzturēšanās ilgums (dienu skaits) pēc galvenajiem ceļošanas motīviem uz Latviju sadalījumā pa dzīvesvietas valstīm

	Pavadīt atvaļinājumu / atpūsties (dienas)	Nokārtot lietas, kas saistītas ar biznesu/darbu (dienas)	Apmeklēt radus un draugus (t. sk. svinības) (dienas)	Apmeklēt ārstu vai saņemt medicīnas pakalpojumus	Labāk iepazīt Latviju (dienas)	Apmeklēt nacionālos kultūras pasākumus
Visi	14	5	10	3	10	4
Apvienotā Karaliste	14	5	8	2	7	3
Īrija	10	3	8	4	5	5
Vācija	14	5	10	2	-	3
Nīderlande	14	4	10	3	30	2
Austrija	15	3	7	4	7	5
Beļģija	15	6	10	3	10	5
Francija	20	10	12	3	5	4
Itālija	18	20	12	2	7	7
Šveice	16	7	10	2	7	1
Dānija	14	30	7	3	6	2
Norvēģija	20	8	10	2	14	3
Somija	20	3	10	3	15	4
Zviedrija	15	4	10	2	4	3
Islande	28	1	10	7	10	5
Igaunija	14	6	4	1	6	2
ASV	14	12	14	5	5	5
Kanāda	10	14	10	2	5	3
Krievija	7	-	7	3	90	5
Citas ES un EEZ valstis	14	3	10	2	10	4
Citas Eiropas valstis	30	1	14	5	45	10
D. un C. Amerika un Karību baseins	15	-	7	14	12	5
Austrālija un Jaunzēlande	12	5	14	20	20	12
Centrālā, Dienvidu un Austrumāzija	15	1	14	5	40	5
Āfrika, Tuvo Austrumi	40	1	20	2	10	1

Darba, biznesa ceļojumos ilgāku laiku Latvijā uzturējās diasporas pārstāvji no Dānijas, Itālijas un Kanādas. Ilgāk pie radniekiem ciemojušies vai piedalījušies svinībās bija viesi no Dānijas, Itālijas, un tādām tālākām valstīm kā Kanādas, Austrālijas un Jaunzēlandes. Ceļojumos ar nolūku apmeklēt ārstu vai saņemt medicīnas pakalpojumus drusku ilgāk nekā vidēji – četras dienas, uzturējās tūristi no Īrijas. Tādu nozīmīgu

diasporas valstu kā Lielbritānijas un Vācijas tūristi Latvijā ar šādu nolūku uzturējās vidēji tikai divas dienas. Ar mērķi iepazīt Latviju visilgāk pie mums uzturējās respondenti no Krievijas (90 dienas), Āzijas valstīm (40 dienas) un Nīderlandes (30 dienas). Jāuzsver, ka atbildes uz šo jautājumu tieši neliecina par vidējo uzturēšanās ilgumu viena ceļojuma laikā, bet atspoguļo visa pēdējā gada laikā veikto ceļojumu ilgumu ar konkrēto nolūku.

Respondentu uzturēšanās ilgums Latvijā tika analizēts arī pēc dzīves cikla, mājsaimniecības un migrācijas ilguma un īpašuma ietekmes (skat. 2.3. tab.).

2.3. tabula

Diasporas pārstāvju vidējais uzturēšanās ilgums (dienu skaits) pēc galvenajiem ceļošanas motīviem uz Latviju

	Pavadīt atvaļinājumu / atpūsties (dienas)	Nokārtot lietas, kas saistītas ar biznesu/darbu (dienas)	Apmeklēt radus un draugus (t. sk. svinības) (dienas)	Apmeklēt ārstu, saņemt medicīniskos pakalpojumus (dienas)	Labāk iepazīt Latviju (dienas)	Apmeklēt nacionālos kultūras pasākumus
Visi	14	5	10	3	10	4
Īpašums Latvijā						
Ir	15	5	10	4	5	4
Nav	10	4	10	3	10	3
Mājsaimniecības statuss						
Dzīvo viens/viena	15	8	10	4	5	5
Dzīvo ar savu partneri	14	4	10	3	10	4
Ģimene ar bērniem	14	5	10	3	10	5
Vecuma grupas						
18–25	14	4	10	3	3	3
26–35	14	4	10	3	7	3
36–45	14	5	10	3	10	4
46–60	14	9	7	4	10	4
60+	14	8	10	3	10	5
Dzimšanas vieta						
Latvijā	14	5	10	3	7	3
Citā valstī	12	6	10	1	12	5
Ārpus Latvijas nodzīvotais laiks						
1–5 gadus	14	5	10	3	10	4
6–10 gadus	14	4	10	3	7	3
11–15 gadus	14	5	8	3	10	5
16 un vairāk gadus	14	4	8	3	5	3
Visu mūžu	12	12	10	12	12	7

Īpašuma piederība Latvijā respondentu ceļojumu ilgumu izteikti ietekmējusi tikai divos ceļojuma veidos – atpūtas ceļojumos un Latvijas iepazīšanas ceļojumos. Tie, kuriem ir

īpašums Latvijā, ilgāku laiku pavada atpūtas ceļojumos, bet tiek, kuriem nav – Latvijas iepazīšanās ceļojumos.

Analizējot ceļojuma ilguma atkarību no ģimenes dzīves cikla, var redzēt, ka atšķirības ir tikai to ceļotāju vidū, kuri dzīvo vieni. Viņi vidēji ilgāku laiku pavada gan atpūtas, gan darba, gan veselības, gan kultūras ceļojumos. To respondentu vidū, kuri dzīvo ar partneri vai ģimenē ar bērniem, nav būtisku atšķirību ceļojumu ilgumā.

Respondentu vecums būtiski neietekmē atpūtas/ atvaļinājuma ceļojuma ilgumu, bet ietekmē biznesa ceļojumus. Respondenti, kuri ir vecāki par 46 gadiem šādos ceļojumos pavada vairāk dienu nekā vidēji norādīja respondenti. Gados jaunākie cilvēki (vecuma grupa 18-35) savukārt īsāku laiku ir uzturējušies Latvijā, ja ceļojuma nolūks ir bijis iepazīt Latviju vai apmeklēt nacionālos kultūras pasākumus.

Nelielas atšķirības ceļojuma ilgumā iezīmējas arī atkarībā no respondentu dzimšanas vietas. Tie, kuri ir dzimuši ārpus Latvijas, ilgāku laiku ir pavadījuši Latvijas iepazīšanas ceļojumos (12 dienas) un apmeklējot nacionālos kultūras pasākumus (5 dienas), bet īsāku laiku veltījuši atpūtas ceļojumiem (12 dienas), salīdzinot ar to respondentu grupu, kuri ir dzimuši Latvijā.

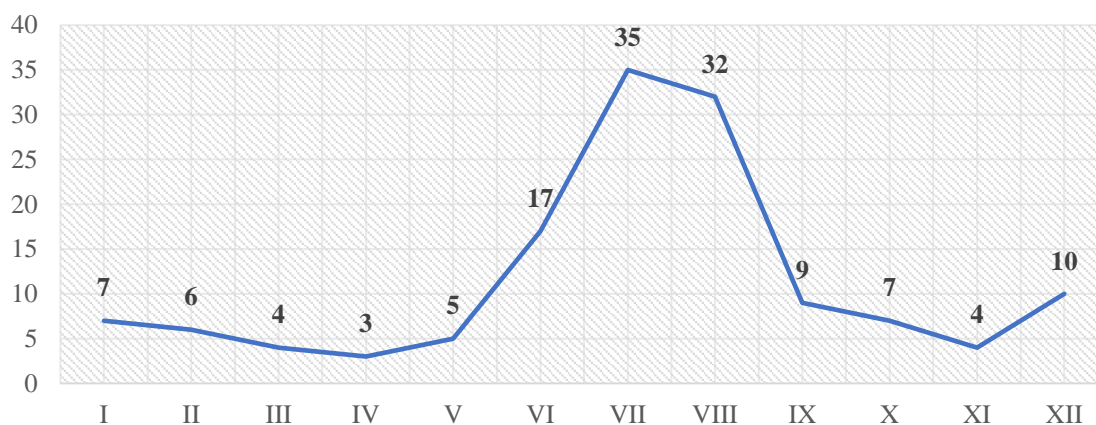
Vienīgās atšķirības no vidējiem rādītājiem, analizējot pēc migrācijas ilguma, ir novērojamas to respondentu grupā, kuri visu mūžu dzīvo ārpus Latvijas. Viņu vidū ir īsāki atpūtas ceļojumi, bet garākie tie ceļojumi, kuru nolūks ir bijis nokārtot biznesa lietas, labāk iepazīt Latviju un apmeklēt nacionālos kultūras pasākumus. Pārsteidzoši, ka šīs grupas respondenti ir norādījuši, ka 12 dienas pavadījuši arī tādā ceļojumā uz Latviju, kura nolūks ir bijis ārsta apmeklējums vai medicīnas pakalpojumu izmantošana.

3. Diasporas atpūtas/atvaļinājuma ceļojumi Latvijā

3.1. Atpūtas ceļojuma laiks un ilgums

Diasporas pārstāvji uz Latviju ceļo ar dažādiem atšķirīgiem nolūkiem, bet tūrisma nozarei atraktīvākie ir tieši atpūtas/ atvaļinājumu pavadīšanas ceļotāji, kuriem ir laiks un vēlme apceļot Latviju. Lai noskaidrotu šo ceļotāju ceļošanas uzvedību un pieredzi Latvijā, atsevišķu aptaujas sadaļu veidoja jautājumi par pēdējo trīs gadu laikā veikto pēdējo atpūtas ceļojumu uz Latviju.

Pavisam 1916 respondenti atbildēja uz šīs sadaļas jautājumiem, no kuriem 43% Latviju apmeklēja 2019. gadā, 35% 2020. gadā, bet 17% 2018. gadā. Atpūtas ceļojumiem ir raksturīga augsta sezonālitate (skat. 3.1. att.), jo lielākā daļa ceļojumi tika veikti jūlijā (35%) un augustā (32%). Otrs maksimums, protams, ir Ziemassvētku laikā, kad tika veikti 10% ceļojumu.

3.1. attēls. Diasporas pārstāvju pēdējā atpūtas/ atvaļinājuma ceļojuma norises mēnesis uz Latviju, %

Jautājumā par atpūtas ceļojumu ilgumu tika sniegtas ļoti dažādas atbildes. Kā minimālais ceļojuma ilgums bija norādīta viena diena, bet kā garākie tika atzīmēti pat 240 dienu ilgi ceļojumi. Kā vidējais atpūtas ceļojuma ilgums tika norādītas 14 dienas (mediāna).

Ilgāku ceļojuma ilgumu norādīja respondenti no Āfrikas un Tuvo Austrumu reģiona (40 dienas), ASV (20 dienas), Āzijas reģiona valstīm un Norvēģijas (17 dienas). Visīsāko laiku atpūtas ceļojumos Latvijā ir pavadījuši viesi no mūsu kaimiņvalsts Igaunijas – tikai 7 dienas. Ilgāk Latvijā šādos ceļojumos uzturējās tie respondenti, kuriem ir īpašumi Latvijā (vidēji 16 dienas). Nekādu atšķirību ceļojuma ilgumā nav atkarībā no māsasaimniecības tipa. Pavisam neliela atšķirība ir vērojama respondentu vecuma grupā 60+ un to respondentu vidū, kuri dzimuši citā valstī - viņi vidēji ir uzturējušies par vienu dienu ilgāk, salīdzinot ar vidējo uzturēšanās ilgumu.

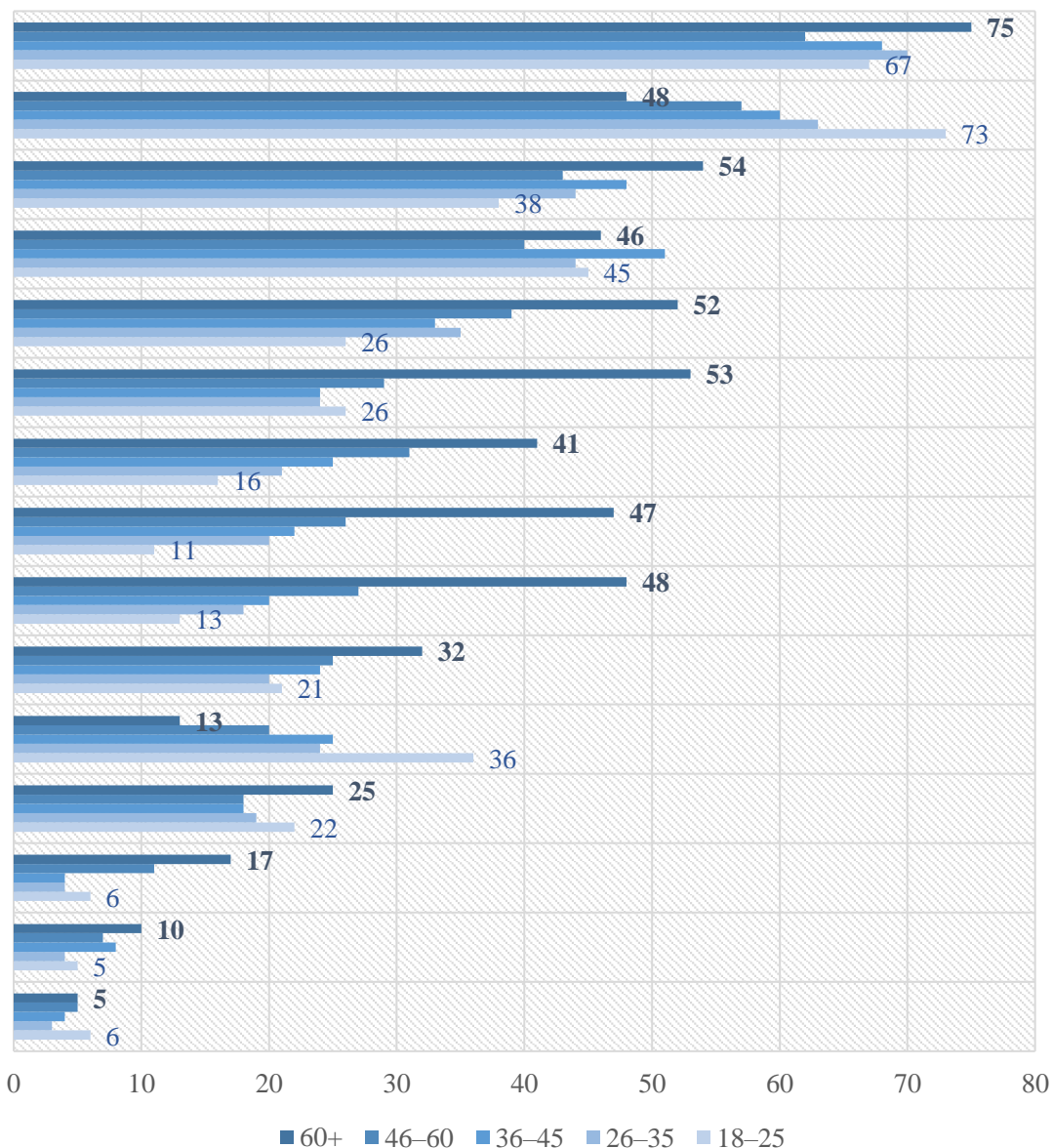
3.2. Veiktās aktivitātes ceļojuma laikā

Diasporas pārstāvji savā atpūtas ceļojuma laikā ir aktīvi tūristi, ar daudzveidīgām interesēm. Iecienītāko tūrisma aktivitāšu vidū ir nosauktas tādas aktivitātes kā tūrisma objektu apmeklējums citās Latvijas pilsētās, dabas objektu, tūrisma objektu un pasākumu apmeklējums Rīgā. Kā vispopulārākās atpūtas aktivitātes, protams, bija nosauktas restorānu/ kafejnīcu apmeklējums un atpūta pie ūdeņiem (skat. 3.2. att.). Jāuzsver, ka Latvijas apmeklējums netiek saistīts ar kaimiņvalstu apmeklējumu.

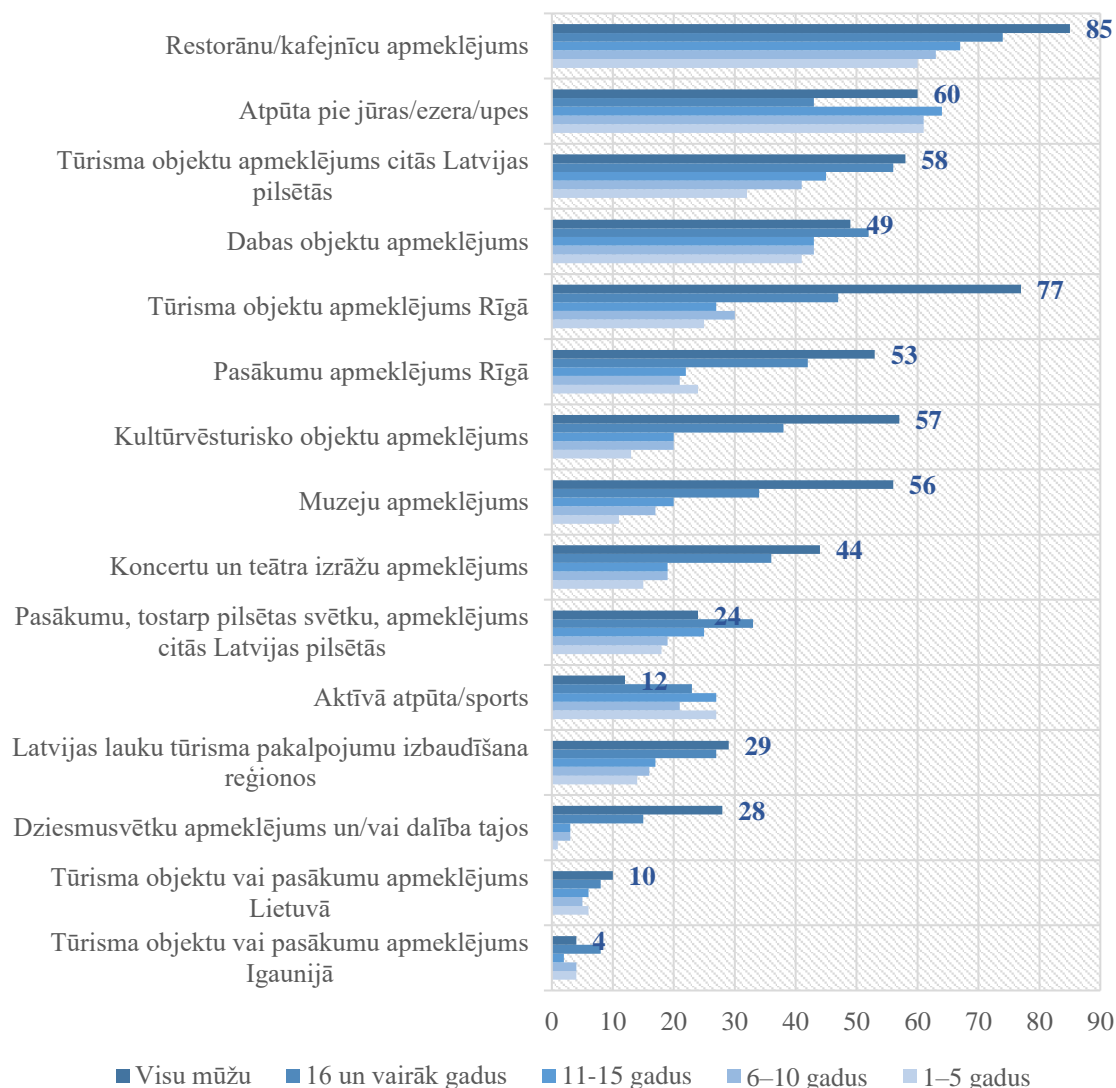
3.2.attēls. Diasporas pārstāvju aktivitātes atvaļinājuma/ atpūtas laikā, %

Ir vērojamas atšķirības atpūtā un aktivitātēs dažādās vecuma grupās. Vecākie tūristi (vecuma grupa 60+) vairāk mīl pasēdēt kafejnīcās un restorānos, apmeklēt Rīgu un tūrisma objektus citās pilsētās. Viņi ir arī lielākie kultūrvēsturisko objektu, muzeju, koncertu un teātra izrāžu apmeklētāji (skat. 3.3. att.). Jaunieši daudz biežāk nekā citi respondenti bija atpūtušies pie ūdeņiem, veikuši dažādas aktīvās atpūtas un sporta aktivitātes, izbaudījuši lauku tūrisma pakalpojumus.

3.3. attēls. Dažādu vecuma grupu veiktās aktivitātes atpūtas ceļojuma laikā, %

Atvaļinājuma pavadīšana atšķiras arī atkarībā no ārpus Latvijas pavadītā laika. Diasporas pārstāvji, kuri visu mūžu ir pavadījuši ārpus Latvijas, biežāk apmeklēja tūrisma objektus un pasākumus Rīgā, vairāk laika veltīja kultūras objektu, muzeju, koncertu un teātra izrāžu apmeklēšanai. Viņu vidū bija visaugstākais to respondentu īpatsvars, kuri norādīja, ka apmeklējuši vai piedalījušies Dziesmu svētkos. Tie tūristi, kuri ārpus Latvijas dzīvo mazāk nekā piecus gadus, biežāk bija piedalījušies sporta aktivitātēs un izmantojuši lauku tūrisma piedāvājumu. Citos segmentos nav būtisku atšķirību no vidējiem aptaujas rādītājiem (skat. 3.4. att.).

3.4.attēls. Diasporas pārstāvju īstenotās aktivitātes atvaļinājuma/ atpūtas laikā, sadalījumā pēc ārvalstīs nodzīvotā laika, %

Līdzīgas atšķirības, kā sadalījumā pēc dzīves ilguma ārvalstīs, izpaužas arī atkarībā no tā, vai respondenti ir dzimuši Latvijā vai citā valstī. Tie, kuri ir dzimuši ārpus Latvijas, daudz biežāk apmeklē tūrisma objektus un pasākumus Rīgā, dažādus kultūrvēsturiskos objektus, muzejus, koncertus, teātrus un Dziesmu svētkus. Latvijā dzimušie, savukārt daudz biežāk ir apmeklējuši pasākumus citās pilsētās un pilsētas svētkus.

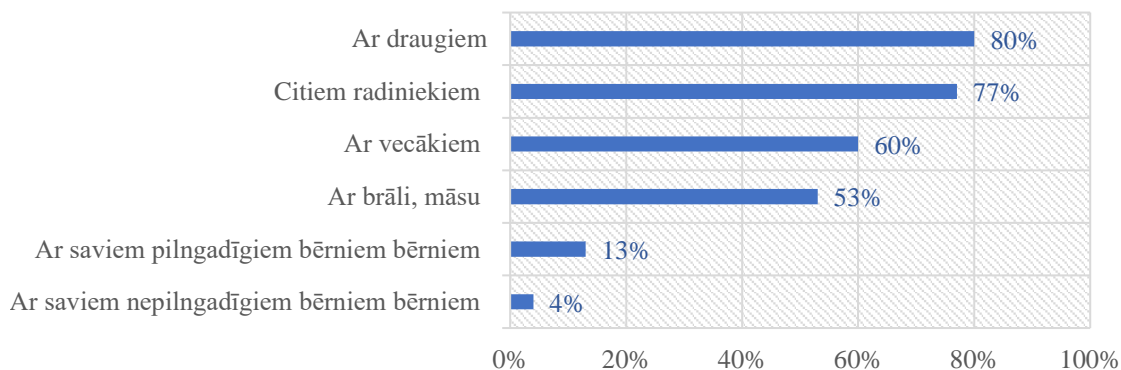
Atpūtas ceļojuma un atvaļinājuma laikā diasporas pārstāvji ir veikuši arī dažādas papildus aktivitātes. Visbiežāk kā papildus aktivitāte ir norādīta ciemošanās pie radiem un draugiem vai svinības. Loģiski, ka šīs aktivitātes tiek pēc iespējas saskaņotas vienā laikā ar ceļojumu, lai piedalītos kādās ģimenes svinībās. Bet ir minētas arī tādas aktivitātes, kā iepirkšanās, privātu lietu/ formalitāšu kārtošana, skaistumkopšanas un medicīnas pakalpojumu izmantošana (skat. 3.5. att.). Friziera un manikīra pakalpojumus vairāk izmantoja tūristi no Islandes, Nīderlandes un Beļģijas. Iepirkšanās bija iecienītāka aktivitāte ceļotājiem no Islandes, Krievijas un ASV.

3.5.attēls. Diasporas pārstāvju atvaļinājuma laikā Latvijā īstenotās papildu aktivitātes, %

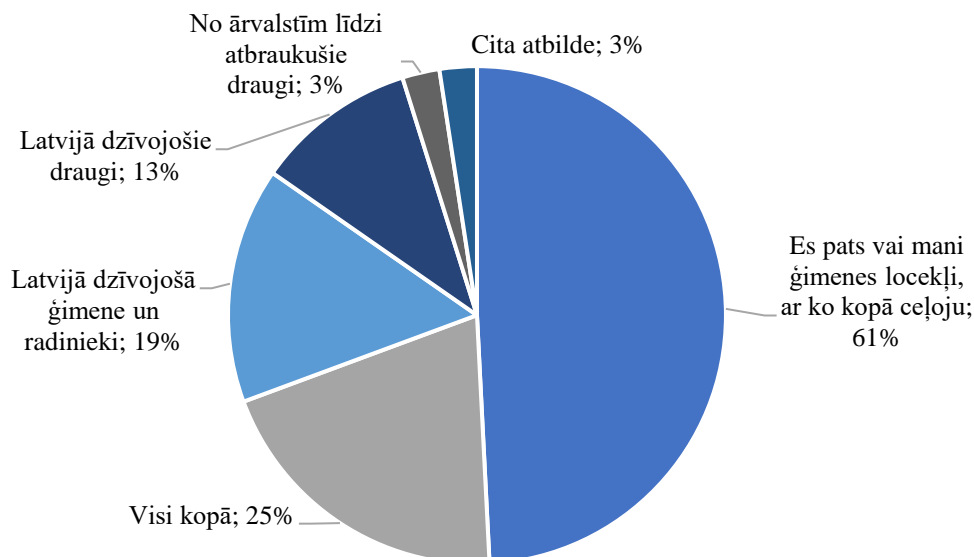
3.3. Vietējie ceļa biedri atpūtas ceļojumu laikā

Liela nozīme diasporas ceļotājiem ir uz vietējo tūrismu. Lai novērtētu šo ietekmi, respondentiem bija jānorāda, ar ko no Latvijā dzīvojošiem ģimenes locekļiem, radniekiem vai draugiem kopā ceļoja. Kā redzams attēlā, biežāk mūsu viesi ir ceļojuši kopā ar saviem draugiem (80% gadījumu) un radniekiem (77%). Ļoti bieži diasporas tūristi ir ceļojuši kopā ar saviem vecākiem (60% gadījumu), brāli vai māsu. Ar lielu ticamību var apgalvot, ka daļa no šiem Latvijā dzīvojošiem ceļabiedriem (it sevišķi vecāki), vieni paši šādos ceļojumos nedotos, vai nevarētu tos atļauties. Tā ir bijusi iespēja Latviju apskatīt arī diasporas pārstāvju nepilngadīgajiem bērniem (4% gadījumu).

3.6. attēls. Ar kurām Latvijā dzīvojošam iedzīvotāju grupām diasporas pārstāvji kopā pavadīja savu pēdējo atpūtu/ atvaļinājumu ceļojumu Latvijā? (%)

Paši diasporas pārstāvji šādos gadījumos ir bijuši ceļojuma maršruta veidotāji, viņu atbildes liecina, ka lielākajā daļā gadījumu apskatāmās vietas, objektus un pasākumus, kurus apmeklēt, izvēlējas tieši viņi (skat. 3.7. att.). 31% gadījumā ceļojuma maršrutu un objektus izvēlējas Latvijā dzīvojošā ģimene, radnieki vai draugi. Pavisam maza ietekme šajā izvēlē ir bijusi no ārvalstīm līdzī atbraukušajiem draugiem.

3.7. attēls. Kurš izvēlējas apskatāmās vietas, objektus un pasākumus Latvijā? (%)

3.4. Atpūtas ceļojumu plānošanā izmantotie informācijas avoti

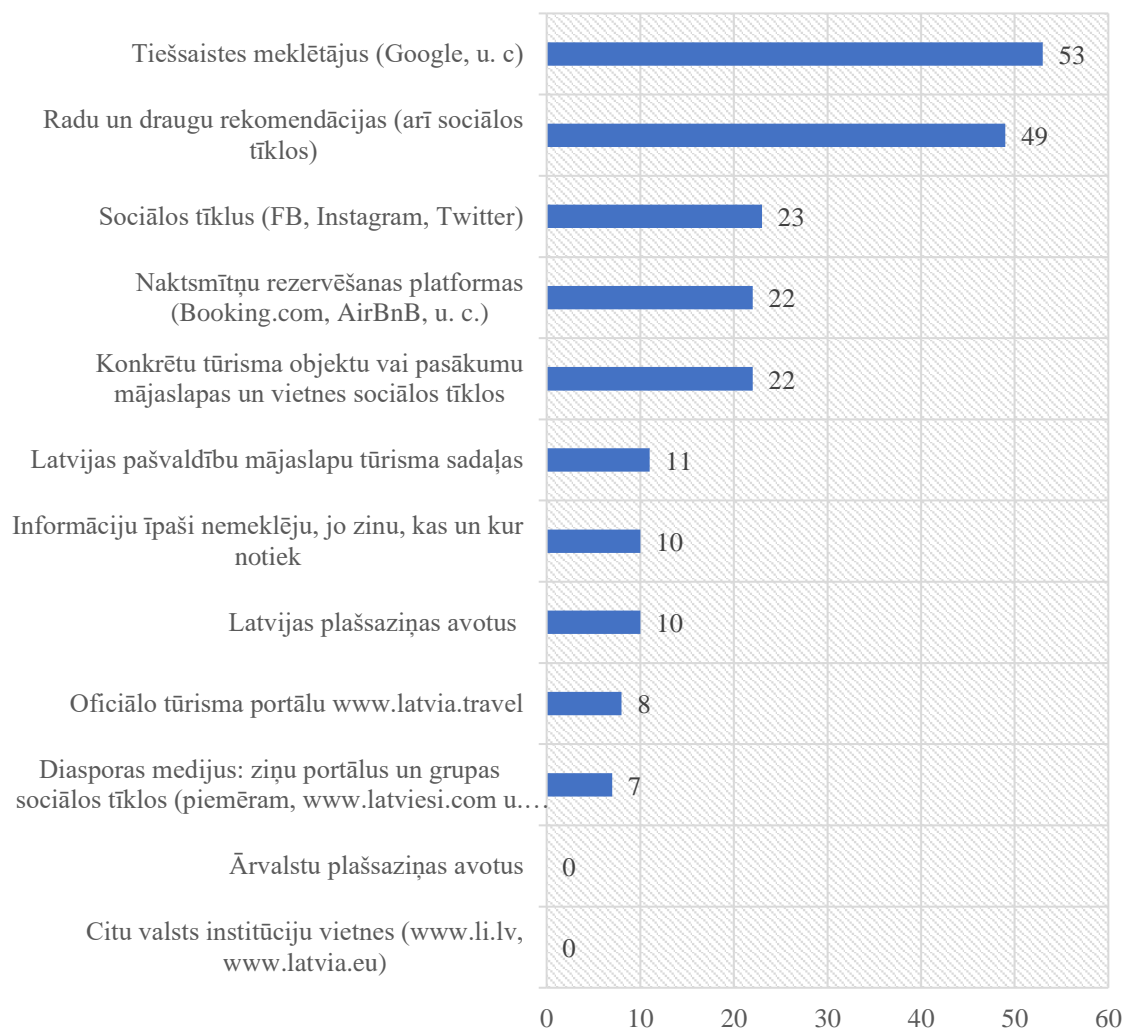
Kā liecina daļa līdzšinējo pētījumu rezultātu par diasporas ceļotāju īpatnībām, šai ceļotāju grupai nav nepieciešams izmantot tradicionālos mārketinga informācijas avotus. Šim segmentam, salīdzinot ar ārvalstu ceļotājiem, ir augsts informētības līmenis gan par notiekošo valstī, gan par dažādu produktu un pakalpojumu piedāvājumu. Katrs otrais diasporas ceļotājs ir atbildējis, ka informāciju par tūrisma piedāvājumu īpaši nemeklē, jo zina, kas un kur notiek, vai izmanto radu un draugu rekomendācijas (skat. 3.8. att.). Vairāk nekā viena trešdaļa ir norādījuši, ka informāciju ceļojumam meklē arī tiešsaistes avotos, viena piektā daļa – ka informāciju ieguva to sociālajos tīklos.

22% ceļotāju ir norādījuši, ka izmantoja tādas populāras naktsmītņu rezervēšanas platformas kā Booking.com un AirBnB, ko varētu skaidrot ar šo platformu globālo atpazīstamību un lietošanu, bet tajā pašā laikā jāņem vērā gan augsto radu un draugu naktsmītņu izmantošanas procentu, gan to, ka šie ceļotāji pārzina vietējo naktsmītņu piedāvājumu, un rezervējumus veic tieši pie pakalpojumu sniedzēja. Konkrētu apskates objektu un pasākumu vietņu izmantošana diasporas segmentā ir augstāka kā ārzemju tūristu vidū, kas norāda uz to, ka šie objekti vai pasākumi auditorijai ir atpazīstami, tāpēc tos iespējams atrast un attiecīgi iegūt informāciju. Šie avoti norāda uz ļoti mērķtiecīgi meklētu informāciju. Nacionālā tūrisma portāla un pašvaldību mājas lapu tūrisma sadaļu izmantošana ir salīdzinoši zema.

3.8. attēls. **Diasporas pārstāvju izmantotie informācijas avoti, plānojot atpūtas/atvaļinājuma ceļojumu Latvijā, %**

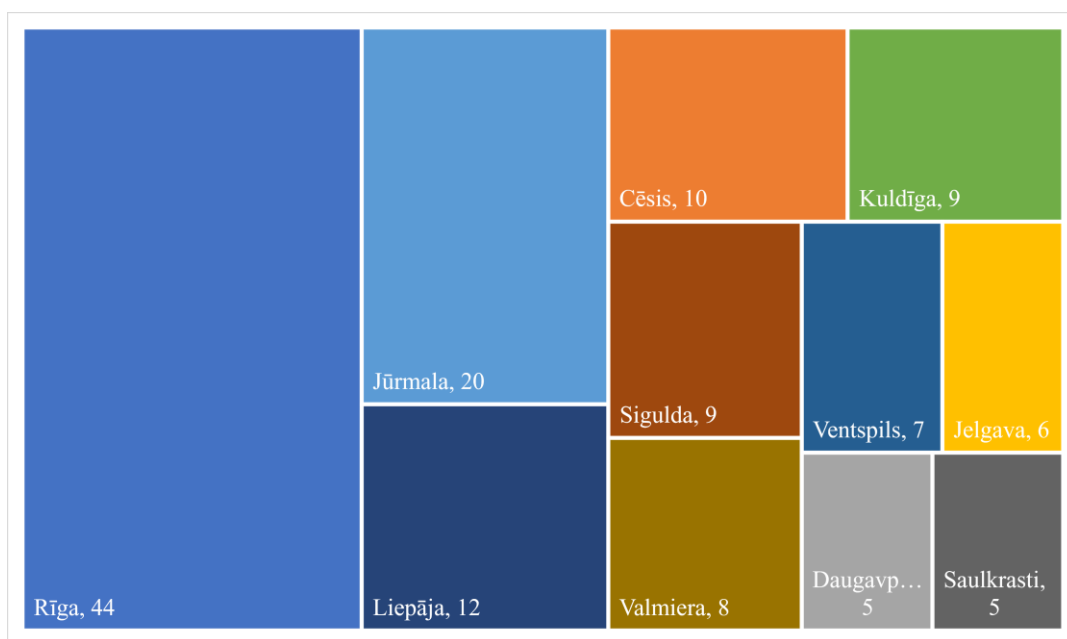
Nedaudz atšķirīgi dati ir iegūti, mēģinot noskaidrot, kuri no nosauktajiem informācijas avotiem Latvijas apceļošanā diasporas ceļotājiem ir paši nozīmīgākie. Vairāk kā puse atzīmē kā nozīmīgākos informācijas avotus tiešsaistes meklētājus (53%), otrajā vietā – radu un draugu rekomendācijas, bet trešā – sociālie mēdiji. (skat. 3.9. att.). Rezultāti nav pārsteidzoši un sakrīt ar vispārējām tūrisma informācijas meklēšanas/iegūšanas tendencēm pasaulē un Latvijā. Globālās rezervēšanas un informācijas platformas, sociālie tīkli un vietējo konkrētu tūrisma objektu vai pasākumu vietnes ir atzīmētas, kā vienlīdz nozīmīgas, kas, no vienas puses, ļoti labi atklāj šī ceļotāju segmenta Istarptautisko raksturu, bet no otras puses, pietuvinātību vietējai videi un informācijas telpai. tūrisma sadaļām. Salīdzinoši neliela nozīme ceļojumu plānošanā uz Latviju ir bijusi Latvijas oficiālajam tūrisma portālam un pašvaldību mājas lapu tūrisma sadaļām, kā arī dažādiem diasporas ziņu portāliem un sociāliem tīkliem.

3.9. attēls. Nozīmīgākie diasporas pārstāvju izmantotie informācijas avoti, plānojot atpūtas/ atvaļinājuma ceļojumu Latvijā, %

3.5. Atpūtas ceļojumu ģeogrāfija Latvijā

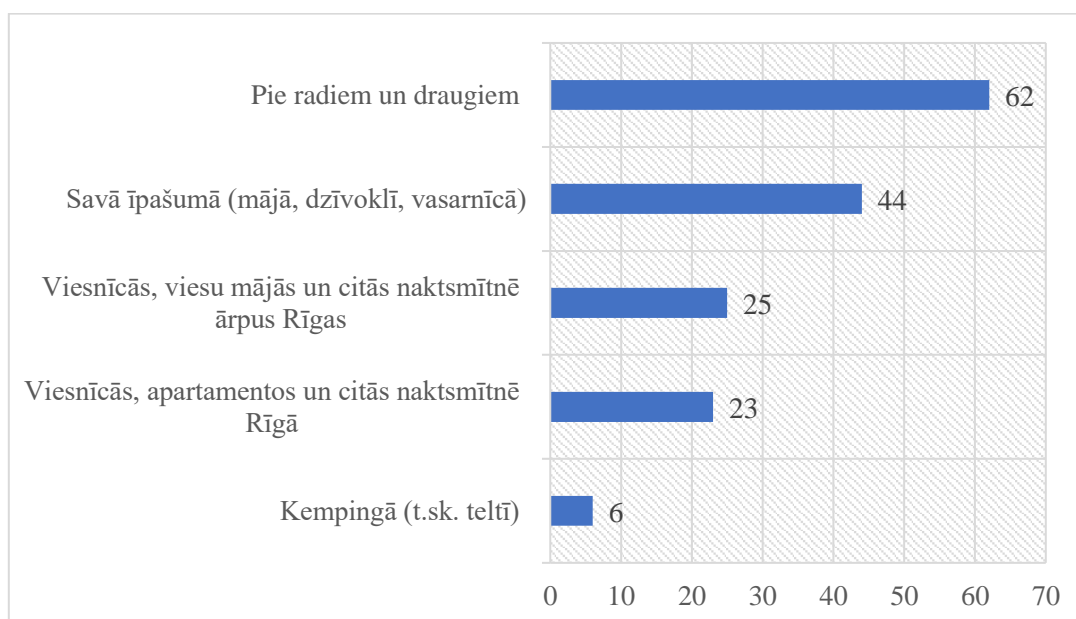
Šajā aptaujas sadaļā respondentiem tika lūgts atzīmēt pilsētu vai novadu, kurā pamatā uzturējās atvaļinājuma laikā, vai pavadīja savu laiku atpūtas ceļojumā. Ja tās bija vairākas vietas, respondenti varēja atzīmēt vietu Nr. 1 un vietu Nr. 2. Summējot norādītās atbildes, ir iespējams gūt priekšstatu par to, kurās vietās vairāk uzturējās diasporas tūristi. Visbiežāk nosaukti bija mūsu galvenie tūrisma centri un pilsētas Rīga un Jūrmala. Tā kā diasporas pārstāvji Latvijā ierodas pārsvarā, izmantojot avio transportu, tad nav pārsteigums, ka pirmā pieturvieta viņiem ir Rīga, kas iekļauj arī galvaspilsētas apmeklējumu. Pārējo biežāk nosaukto vietu vidū bija ne tikai lielās pilsētas (Daugavpils, Liepāja, Jelgava, Valmiera), bet arī mazākas pilsētas ar labi attīstītu tūrisma piedāvājumu – Cēsis, Sigulda, Kuldīga. Kā bieži apmeklēta vasaras atpūtas vieta ir minēta arī Saulkrasti (skat. 3.10. att.).

3.10. attēls. Visbiežāk norādītās Latvijas pilsētas, kur pamatā uzturējās diasporas pārstāvji sava pēdējā atvaļinājuma laikā, % (n=1637)

3.6. Atpūtas/ atvaļinājuma ceļojuma laikā izmantotās naktsmītnes

Ceļojot ar galveno nolūku pavadīt atvaļinājumu vai atpūsties Latvijā, vairāk kā puse respondentu (62%) nakšņošanai izmantoja savu radu un draugu mītnes, kas bija arī populārākā apmešanās vieta, bet 44% diasporas ceļotāju norādīja, ka uzturējās savā īpašumā. Komerccsektora naktsmītnes gan Rīgā, gan ārpus Rīgas izmantoja apmēram ¼ no ceļotājiem. Skat. 3.11. attēlu.

3.11. attēls. Diasporas tūristu izmantotās naktsmītnes atpūtas/ atvaļinājuma ceļojuma laikā, %.

Analizējot respondentu nosauktās nakšņošanas vietas (viesnīcās, viesu mājās, apartamentos un līdzīgās), var secināt, ka tās atspoguļo līdzīgu ainu, kas parādījās 3.10. attēlā, kur pamatā uzturējās savā atvaļinājuma laikā. Biežāk ceļotāji ir nakšņojuši viesnīcās Rīgā (9% gadījumu), Liepājā (6%), Jūrmalā (5%), Valmierā un Ventspilī. Viesnīcas ir biežāk izmantotas vairākos novados – Cēsu, Siguldas, Kuldīgas un Pāvilostas novados, kā arī citos, bet atbildējušo respondentu īpatsvars nepārsniedza 1%.

Skaidri iezīmējās tendence, ka, jo ilgāk cilvēks dzīvo ārpus Latvijas, jo lielāks ir komercsektora naktsmītņu izmantošanas īpatsvars. Tie, kas dzīvo ārzemēs līdz pieciem gadiem tikai 14% norādījuši, ka izmantoja naktsmītnes Rīgā, savukārt tie, kuri ārvalstīs dzīvo ilgāk kā 16 gadus, 26% gadījumu izvēlās komerciālo naktsmītni. Tas daļēji ir skaidrojams ar radniecisko saišu Latvijā vājināšanos vai pat izzušanu. Cieša korelācija novērojama arī dažādās vecuma grupās, jo, pieaugot vecumam, pieaug komercsektora naktsmītņu izmantošanas īpatsvars. Vecuma grupā 18-25 tas ir 10%, bet 60+ grupā tas ir jau 37%, ko varētu skaidrot gan ar labklājības palielināšanos, gan personiskās neatkarības saglabāšanas vēlmi, gan radniecisko saišu samazināšanos. Diasporas ceļotāju grupai, kuri nodzīvojuši ārpus Latvijas visu mūžu jeb t.s. “vecajai diasporai”, ir augstākais viesnīcu izmantošanas procents, jo šajā grupā viesnīcas, apartamentus un līdzīgas naktsmītnes Rīgā izmantojuši 63%, bet ārpus Rīgas 34% respondentu.

3.7. Atpūtas/ atvaļinājuma ceļojumu izdevumi

Kā jau tika pieminēts pirmajā nodaļā, absolūtais vairākums (85%) diasporas pārstāvju norādīja, ka viņiem nesagādā grūtības atlicināt tēriņus ceļošanai. Vidēji mājsaimniecības pēdējam atpūtas/ atvaļinājumu ceļojumam uz Latviju biju tērējuši 1863 eiro (mediāna =1500; max = 6000 eiro), bet uz vienu cilvēku šie tēriņi sasniedza 898 eiro (mediāna =700; max = 3000). Rēķinot uz vidējo pavadīto dienu skaitu, tēriņi vienā dienā uz vienu personu sasniedza 64 eiro. Jāatzīmē, ka šie tēriņi ietver arī transporta izmaksas ceļam uz un no Latvijas, tāpēc šie tēriņi nav attiecināmi tikai uz izmaksām Latvijā. Analizējot vidējos izdevumus pa valstīm, skaidri iezīmējas, ka ASV, Austrālijā un citos tālajos tirgos dzīvojošiem ceļojums izmaksāja dārgāk. Tas skaidrojams ar augstākām transporta izmaksām un arī ar to, ka šajā grupā vairāk tiek izmantotas komerciālās naktsmītnes. Skaidri iezīmējās arī tendence, ka vidējie tēriņi vienai personai lielāki ir vecuma grupā virs 60 gadiem un tiem, kuri mājsaimniecībā dzīvo vieni. Skat. 3.1.tabulu.

3.1. tabula

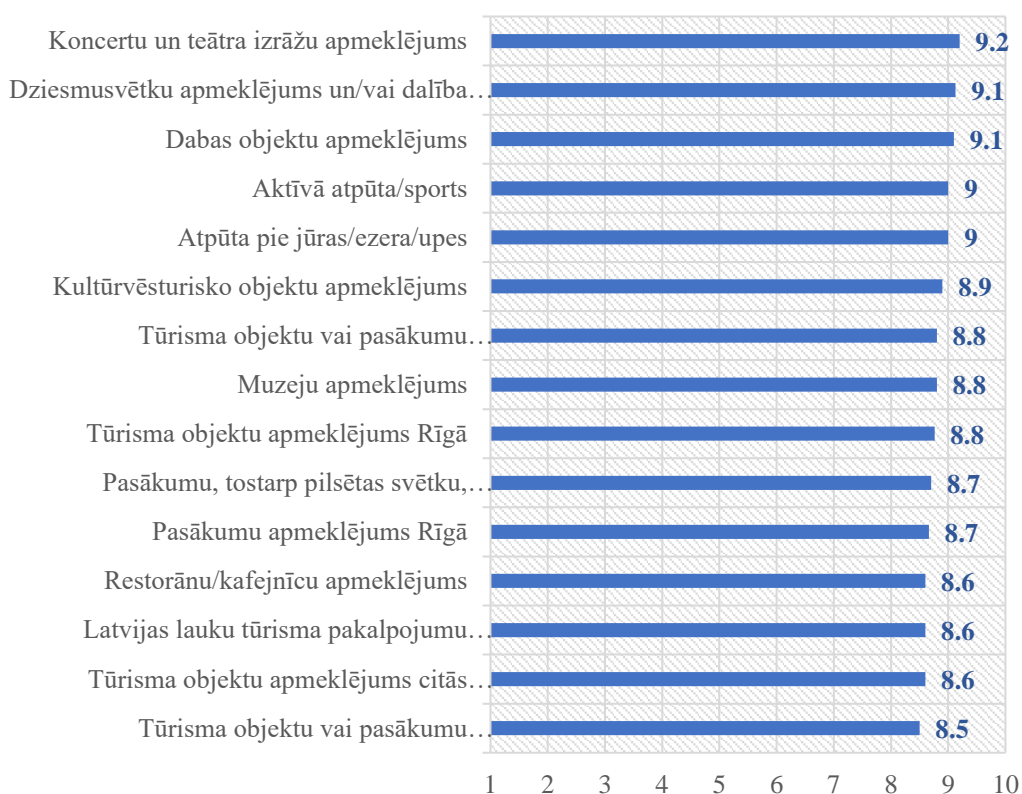
Pēdējā atpūtas/ atvaļinājuma ceļojuma Latvijā izdevumi (ieskaitot transportu), EUR

	Vidējie izdevumi uz mājsaimniecību, EUR	Vidējie (aritmētiskie) izdevumi uz vienu ģimenes locekli, EUR	Vidējie (mediāni) izdevumi uz vienu ģimenes locekli	Vidējais uzturēšanās ilgums, dienas	Vidējie izdevumi uz vienu cilvēku dienā, EUR
Visi	1862.8	898.2	700	14	64
Valsts					
Kanāda	2749.1	1001.8	500	15	67
Dānija	1575.3	536.6	400	14	38
Vācija	1382.7	775.0	500	14	55
Īrija	1952.2	872.2	700	14	62
Nīderlande	1614.6	782.4	800	14	56
Norvēģija	2322.3	947.5	700	17	56
Krievija	1146.8	673.4	750	14	48
Zviedrija	1565.5	642.1	500	14	46
Apvienotā Karaliste	1539.6	720.1	500	14	51
Amerikas Savienotās Valstis	3368.1	1737.7	1500	20	87
Austrālija un Jaunzēlande	3526.6	2185.6	2488	14	156
Centrālā, Dienvidu un Austrumāzija	2035.3	1121.4	1250	17	66
Āfrika, Tuvie Austrumi	3383.1	1387.2	1200	40	35
Vecumu grupas					
18–25	1510.9	845.3	500	14	60
26–35	1781.6	906.1	750	14	65
36–45	2011.6	834.9	600	14	60
46–60	1559.3	884.3	750	14	63
60+	2584.4	1160.3	1000	15	77
Mājsaimniecībā dzīvo ar:					
Dzīvoju viens pats/viena pati	1444.1	1001.6	1000	14	72
Ar savu dzīvesbiedru (partneri, sievu/vīru)	1908.0	918.0	750	14	66
Ar savu (vai sava dzīvesbiedra) nepilngadīgu bērnu/-iem	1924.7	723.2	500	14	52

3.8. Apmierinātība ar tūrisma un atpūtas piedāvājumu

Respondenti vērtēja arī savu apmierinātību ar atpūtas ceļojumu kopā, apmierinātību ar ceļojuma laikā veiktajām aktivitātēm un tūrisma piedāvājumu Latvijā. Apmierinātība tika novērtēta 10 ballu skalā, kur 1 nozīmē “ļoti neapmierināts”, bet 10 – “ļoti apmierināts”. Respondentiem tika piedāvāti 15 dažādi vērtējuma aspekti, kas ietvēra gan dažādus objektus, gan nozīmīgākās tūrisma vietas (skat. 3.12.att.). Vidējais novērtējums katram no šiem anketā piedāvātajiem aspektiem svārstās no 8.7 līdz 9.2 ballēm. Visaugstāko novērtējumu saņēma tūristu apmeklētie koncerti un teātra izrādes. Pārsteidzoši, ka Dziesmu svētku apmeklējums vai dalība tajos ir novērtēti tikpat augstu kā dažādu dabas objektu apmeklējums. Interesanti, ka Rīgas tūrisma objektu apmeklējums ir novērtēts nedaudz augstāk nekā citās Latvijas pilsētās, un pilsētu pasākumi ir snieguši augstāku apmierinātību nekā lauku tūrisma pakalpojumi. Arī kultūrvēsturisko objektu un muzeju vērtējums ir vērtēts salīdzinoši augstu. Kritiskāki ārvalstu viesi ir bijuši, vērtējot mūsu restorānus un kafejnīcas, tās saņēma tikai 8.6 balles.

Nelielas atšķirības ir vērojamas mūsu kaimiņvalstu piedāvājuma novērtējumā – Igaunijā apmeklētie tūrisma objekti un pasākumi mūsu viesiem ir patikuši nedaudz labāk nekā Lietuvā.

3.12. attēls. Diasporas pārstāvju apmierinātība ar tūrisma un atpūtas piedāvājuma aspektiem Latvijā (vidējie vērtējumi skalā no 1-10)

Arī atbildot uz jautājumu, “Cik apmierināts/-a kopumā Jūs bijāt ar Latvijā pavadīto atvaļinājumu/ atpūtu?”, vidējais vērtējums 10 ballu skalā bija 8.5. Visaugstāk savu atpūtas ceļojumu novērtēja viesi no tādām attālām vietām kā ASV, Austrālijas,

Jaunzēlandes, Āfrikas un Tuviem Austrumiem (9.2-9.5 balles), un tādām valstīm kā Krievija (9.3), Austrija un Beļģija. Nedaudz zemāks nekā vidējais apmierinātības vērtējums ir vērojams tādu nozīmīgu diasporas valstu vidū kā Lielbritānija (8.2), Īrija (8.2), Vācija (8.1).

Jāuzsver, ka, atšķirībā no tradicionālo tūristu apmierinātības, diasporas tūristi ir ļoti apmierināti ar savu ceļojumu uz Latviju. Viņi zina, uz kurieni ceļo, ko te var sagaidīt. Bieži vien tas ir ilgi plānots un gaidīts ceļojums vai atvaļinājums, tikšanās ar ģimeni, radiem un draugiem, tāpēc šo ceļojumu viņi nevērtē kā jebkuru parastu ceļojumu. Viens no respondentiem aptaujas anketā ir ierakstījis: *“Man Latvijā viss patīk! Saullēkti citur pasaulē nekur nav tik skaisti! No tāluma skatoties, Latvijai ir zelta oreols apkārt. Nekur nav tik labi cik mājās. Latvija ir mana dzimtene - visskaistākā vieta uz pasaules!”*

Pozitīvie ceļojuma aspekti

Šīs anketas sadaļas beigās respondentiem tika dota iespēja brīvās atbildēs uzsvērt to, kas visvairāk patika Latvijā. Analizējot šīs brīvās atbildes, var izdalīt četrus ceļojuma aspektus vai Latvijas tūrisma vērtības, ar kurām diasporas pārstāvji bija visvairāk apmierināti.

Pirmkārt tā ir **nostalgija**, kas ir tik raksturīga ceļojumiem uz dzimteni. Lūk, kā ārvalstīs dzīvojošie sāk raksturot to, kas tieši visvairāk patika:

“Satikt savus tuvos un mīļos. Pavadīt laiku vecāku mājās. Sajusties savā Dzimtenē, pabūt kopā ar mammu. Dzimtenes sajūta. Elpot Latvijas gaisu. Būt mīļās vietās. Parādīt dzīves biedram anglim, no kurienes es nāku, kur ir manas saknes, ar ko tik ļoti lepojos. Tā ir vieta, kura man ir sirdij tuva. Izstaigāt vecas un pazīstamas vietas. Viss, jo mājas ir mājas! Bērniņas takas. Man ļoti tuva ir Rīga, tāpēc katra pavadītā diena Rīgā, kaut vai vienkārši staigājot apkārt, ejot uz muzejiem, vai kafējnīcām, mani ļoti iepriecināja, jo es nekur nebijtos tik ļoti kā mājās, kā Rīgas ielās. Būt tēvzemē un izjust to lielo mājas sajūtu, dabas sajūtu, un, satikt radus un draugus. Lai cik labi man klātos UK, man ir nepieciešama Latvija. Es esmu latvieti, kas latvietim Latvijā var nepatikt?(..) Daba, ēdiens (skābais krējums, biezpiens, lauku produkti). Latvieši dzīvo Dieva ausī. Sirdij mīļa Latvija, kultūra un mentalitāte. Latvija ir Latvija, tur viss patīk. Jāceļo, jāskatās(..), jāelpo tās gaiss un jārunā ar cilvēkiem. Pabūt tēvzemē, parādīt skaisto Latviju savam mīļotajam un draugiem no mītnes zemes. Mājas ir mājas - ar to viss ir pateikts. Vienkārši būt dzimtenē ir gandarījums!

I really like speaking Latvian and eating Latvian food because it feels like home. Everytime I leave I am eager to go back."

Otrkārt kā ļoti nozīmīga vērtība tiek minēta Latvijas **daba**. Īpaši tiek uzsvērtā neskartā daba, jūra un ūdeņi, brīvā pieeja tiem. Daži citāti no respondentu atbildēm:

“Miers un daba. Dabas skati daba, svaigais gaiss. Atpūta laukos pie jūras, pārgājieni pa mežu. Daba, nav tik daudz cilvēku. NESTEIDZĪGS dzīves ritms un Latvijas daba. Svaigs gaiss, maz cilvēku, tīras ielas un apkārtne, drošības sajūta, daba, Jūra. Latvijas daba un ēdieni. Latvijas ziema un noskaņojums svētku laikā. Dabas skaistums, brīvība un plašās ārēs.

Neskarta daba, ezeri un jūra. Ēdiens un miers. Saelpoties svaigo Latvijas gaisu un izbaudīt brīnišķīgo dabu. Jūra, Latvijas daba, plašums un neapdzīvotība ap jūru. Nepiesārņotā un nepārblīvētā daba, mazais ļaužu daudzums aktīvās atpūtas vietās, zemās cenas. Meži, tīras ielas, klusums, dabas skaņas, ideāls laiks - ne karsts, ne auksts.

The beauty of the forests, the Baltic Sea.”

Treškārt tiek uzsvērtas pozitīvās pārmaiņas Latvijā, atzinīgi novērtēts Latvijas **tūrisma piedāvājums** un tā kvalitāte, un, protams, arī etniskās kultūras vērtības. Kopējos pozitīvos iespaidus un pieredzi vispilgtāk raksturo šāds diasporas pārstāvju vērtējums:

*“Ar katru gadu Latvijas reģioni kļūst aizvien apkoptāki un tūrisma vietas labiekārtotas. 20 gadu laikā tūrisms ir attīstījies. Visvairāk patika arhitektūra un serviss. Sakopta vide, augstas klases serviss (īpaši medicīna un apkalpošanas sfēra). Apkalpošanas kvalitāte. Latviešu ēdieni. Lētas cenas, Rīgas vecpilsēta, cenas, ēdiens!!! Neizsakāmi garšīgie ēdieni gan gatavoti restorānos, kafejnīcās, gan svētku galdi mājas viesībās. Patīk restorānu daudzveidība un augstā kvalitāte. Pārtikas veikali, kas pārpildīti ar labiem produktiem. Garšīgs ēdiens. Bērniem sniegs patika, muzeji. Āra kafejnīcas, Jūrmalas apmeklējums. Patika Vecrīga un Jūrmala. Viesmīlība no kempingu īpašniekiem, restorānu/krogu darbiniekiem, sakārtotā vide vairākās Latvijas pilsētās (it īpaši, Ogrē un Ventspilī).
The wonderful wholesome food.*

*Latvija ir mazapdzīvota valsts ar jaunu infrastruktūru. Viss estētisks, sakopts un skaists. Var aizbēgt no civilizācijas (lauku māja meža vidū), bet tajā pašā laika rokas stiepiena attālumā (Cēsis, Rīga), ir visi urbanizācijas labumi. Latvijā ir ļoti jaukas nakšņošanas vietas, kas izceļas ar jauku apkārtni, iekārtojumu, ēdieniem un saprātīgam cenām.
Ideal for digital nomads.*

Patika lielā kultūras pasākumu izvēle un to plašā pieejamība. Apcieemoju Latvijā tās 100. dzimšanas dienā. Jubilejas pasākumi Rīgā un citur Latvijā ļoti aizkustināja. Liepājas simfoniskā orķestra koncerts Rundāles pilī. Valmieras teātra izrādes. Sidnejas latviešu teātra izrāde. Akadēmiskās mūzikas koncerti - liela izvēle, ļoti talantīgi mūziķi, nav ļoti dārgi. Jūrmalas festivāls ar mūziku, dejām, saldējumu, u.c. aktivitātēm. Kulturālie pasākumi ir vienreizēji. Dziesmu svētku gaisotne ir kaut kas īpašs, grūti aprakstīt. Koncerti, restorāni un viesmīlība ir burvīgi.

Līgo svētki/Jāņu svinēšana pēc senču tradīcijām, ar tautasdziesmām, dančiem naktī, tautas tērpos, Brīvdabas muzeja tirgus jūnijā un tur sniegtie folkloras kopu un grupu koncerti; Kalnciema tirdziņš un koncerti; Rīgas arhitektūra, kafejnīcas Vecrīgā, Maizes ceptuve “Lāči”, Kuldīgas pilsētas svētki.

Medicīnas un skaistumkopšanas pakalpojumi labā līmenī. Skaistumkopšanas pakalpojumi (frizieris, manikīrs, sejas procedūras)

izcilā kvalitātē. Ir tūlītēji pieejami maksas medicīnas pakalpojumi. Izcilā kvalitātē un pieejami arī ārstu apmeklējumi, zobārsts utt. Ļoti patīk spa un masāžas saloni, īpaši Jūrmalā.”

Ceturtkārt, ir patīkami lasīt, ka augsti tiek novērtēta arī tūrisma sociālā vide - **cilvēki un komunikācija ar vietējiem iedzīvotājiem**. Ir uzsvērts, ka arī šajā jomā ir vērojamas pozitīvas pārmaiņas, ka neesam raksturoti kā noslēgti un nelaipni saimnieki:

“Man patika cilvēku laipnība, izpalīdzība, biju patīkami pārsteigta. Tas, ka latvieši pēdējo 10 gadu laikā ir kļuvuši daudz pozitīvāki, atvērtāki un viedāki. Latvijas iedzīvotāju attieksme pret iebraucējiem ir mainījusies, patīk, ka tiek saglabāta informācija latviešu valodā un apakšā tiek iztulkots citās valodās. Cilvēki ir sabiedriski un draudzīgi. Autovadītāju "paldies" ar avārijas gaismām ir sevišķi sirsnīga un mīļa darbība, kādu neesmu citur redzējusi.

The friendliness of the people, the regard for their culture and heritage. The country is amazing and beautiful and people always try to help me when they learn I'm Latvian from the diaspora.”

Negatīvie atpūtas ceļojuma aspekti

Kā jau parasti, katrā medus mucā var būt sava darvas karote, un katrā ceļojumā arī kādi negatīvie iespaidi. Jāuzsver, ka pozitīvo atsauksmju bija apmēram trīs reizes vairāk kā negatīvo. Apkopojot komentārus par to, kas atpūtas ceļojumā visvairāk nepatika, vispirms tika uzsvērti ar **Covid-19** saistīto epidemioloģisko situāciju ieviestie ierobežojumi un atceltie pasākumi.

Daudzi bija nepamierināti ar izmantoto pakalpojumu **cenām**. Tās, protams, tika saistītas ar vietējo dzīves un cenu līmeni, salīdzinot ar mītnes zemi. Respondenti raksta, ka visvairāk nepatika:

“Cenas un iedzīvotāju nabadzība. Dzīves dārdzība. Daudz kas ir nolaists, var redzēt grūto ekonomisko stāvokli. Latvijā viss ir ļoti dārgi. Cenas vienkārši kosmos! Neadekvātas cenas dažās kafejnīcās. Cenas ļoti augstas, dažām lietām pat neadekvātas. Nesamērīgi dārga auto īre. Lidojumu cenas. Lielas cenas! Cenas visam ļoti lielas. Cenas veikalos. Cenas veikalos ir nenormāli lielas. Cenas neatbilstošas pakalpojumu kvalitātei. Cenas Latvijā ir salīdzinošai augstas, salīdzinot ar algām.”

Kā kopējs negatīvs aspekts tiek atzīmēts **sabiedriskais transports, ceļu sliktais stāvoklis** un diemžēl arī negatīvi iespaidi no saskarsmes ar policiju:

“Sarežģīti sabiedrisko transportu laiki. Sabiedriskais transports. Nepatika starppilsētu autosatiksmē. Sabiedriskais transports Rīgā nav draudzīgs cilvēkiem ar ratiņkrēslu. Ceļu remonts, ceļu remonts Rīgā, maksas stāvvietas Rīgā. Ļoti sliktie, bedrainie, trepveidīgie ceļi. Latvijas valsts ceļi, pa kuriem braucot ir ētai mašīnai radās bojājumi. Slikti organizēta apļveida kustība Latvijā. Policija uzvedas kā agresori. Soda, kur varēja izteikt brīdinājumu. Auto braukšanas kultūra Latvijā ir briesmīga un bīstama. Autovadītāju kultūra uz autoceļiem.”

Ne visiem bija laimējies sastapt atsaucīgus cilvēkus. Šādu atbilžu gan bija krietni mazāk par iepriekš minētajām pozitīvajām atsauksmēm. Lūk, kā tiek raksturota vietējo **iedzīvotāju attieksme un sociālā vide:**

“Nepatika cilvēku attieksme. Nelaipni cilvēki. Nelaipni un augstprātīgi cilvēki. Apkārtējo noskaņojums. Cilvēku neiecietība, rupjība. Rupjība, ka valda sabiedrībā. Latviešu nepieklājība. Īgni cilvēki Latvijā. Neapmierināti cilvēki, stress. Cilvēki pārāk dusmīgi uz apkārtējiem. Latvijas iedzīvotāju un sabiedrības konservatīvisms. Cilvēku attieksme, aizspriedumainība. Latvijā dzīvojošie nav spējīgi adekvāti uztvert bērnus ar savādāku ādas krāsu. Cilvēku negatīva attieksme, nelaipna, vēsa apkalpošana veikalos. Cilvēku attieksme veikalos, iestādēs. Ļoti nelaipni, sajūta tāda, ka tu viņus traucē un esi viņu parādnieks. Pārdevēju attieksme un drūmās sejas visapkārt. Nelaipnība un īgnums publiskā sektora darbiniekos. Taksometru vadītāju uzvešanās. Ļoti nelaipna apkalpošanas kultūra un saziņa krievu valodā.”

Kā redzams, ir vēl daudzas jomas, pie kurām ir jāstrādā, veidojot Latvijā viesmīlīgu vidi tūristiem, pat diasporas tūristiem, kuri kopumā ir mazāk kritiski pret tūrisma piedāvājumu un pakalpojumiem.

4. Diasporas radu un draugu apmeklējuma ceļojumi

4.1. Apmeklējuma laiks un galvenie iemesli, motīvi

Tā kā ārvalstis dzīvojošiem mūsu valstspiederīgajiem radu un draugu apmeklējums ir galvenais ceļojuma motīvs, tad šādu ceļojumu izpētei tika veidots atsevišķs jautājumu bloks. Ņemot vērā, ka diasporas tūrismā ir grūtāk nekā ārvalstu ienākošā tūrismā novilkt striktu robežu starp ceļojumu pamatmotīviem, anketā tika iekļauti jautājumi par papildu motīviem un aktivitātēm. Diasporas privātu saišu esamība visbiežāk rada situācijas, ka ceļojumam ir vairāki nolūki, vai tiek īstenotas arī aktivitātes, kas tradicionāli nav saistāmas ar ceļošanas pamatmotīvu.

Respondentiem tika jautāts par pēdējo trīs gadu laikā veikto ceļojumu, kura mērķis bija apmeklēt radus un draugus. Uz šo jautājumu atbildēja 2113 respondenti. Tāpat kā atpūtas ceļojumi, arī šie ceļojumi visbiežāk tika veikti 2019. gadā – 43% no šajā periodā veiktajiem ceļojumiem un 2020. gadā – 37%. Tātad, 2020. gadā, neskatoties uz Covid-19 ierobežojumiem, radu un draugu apmeklējuma ceļojumi tika veikti nedaudz vairāk, nekā atpūtas ceļojumi (35%). 2018. gadā tika veikti 15% no šiem ceļojumiem. Skat. 4.1.tabulā.

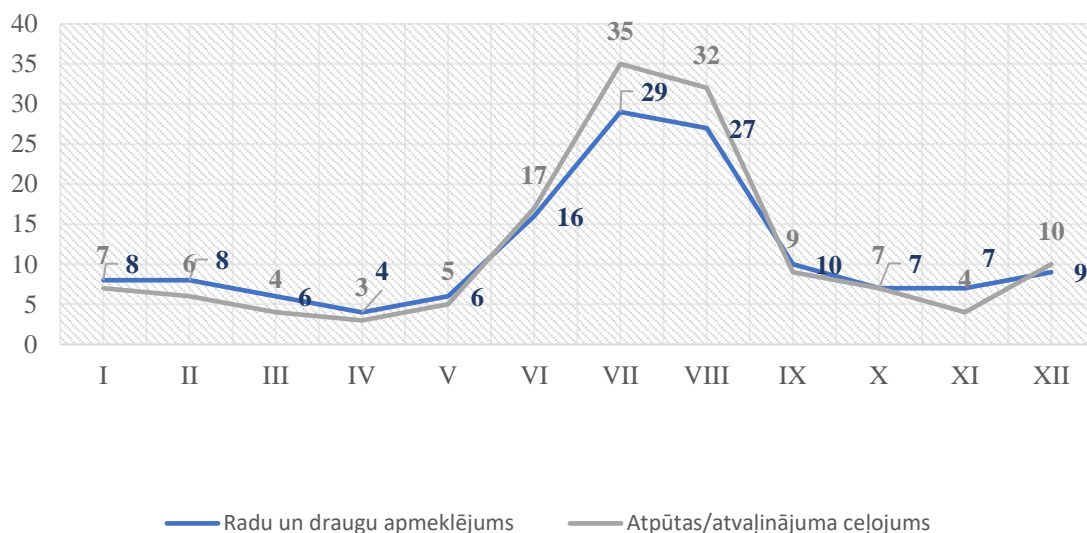
4.1. tabula

Kad pēdējo reizi bijāt Latvijā atpūtas/ atvaļinājuma un radu draugu apmeklējuma ceļojumā, skaits (vai %)

Ceļojumi uz Latviju pēdējo trīs gadu laikā:		2017	2018	2019	2020	Kopā
ar mērķi atpūsties/pavadīt atvaļinājumu	Skaitis	78	335	823	680	1916
	%	4	17	43	35	100
ar mērķi apmeklētu radus un draugus (tostarp svinības)	Skaitis	93	318	917	785	2113
	%	4	15	43	37	100

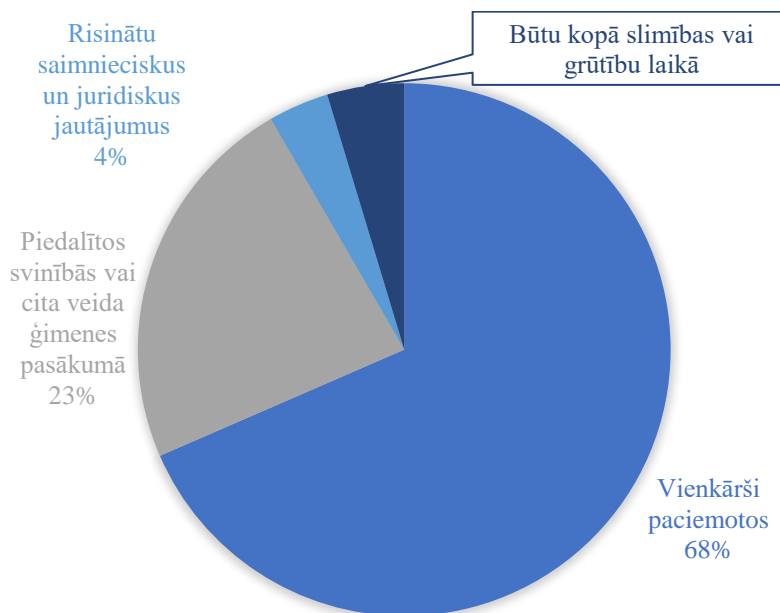
Kā jau līdzīgos pētījumos ir noskaidrots, radu un draugu apmeklējuma ceļojumiem ir mazāka izteikta sezonālitate nekā atpūtas ceļojumiem. To pierāda arī šīs aptaujas dati (skat. 4.1. att.). Divos vasaras mēnešos - jūlijā un augustā, kā arī decembrī nav tik augsts šādu ceļojumu īpatsvars, bet pārējos mēnešos šī sezonālitates līkne ir nedaudz izlīdzinātāka. Februārī, martā un novembrī veiktie radu un draugu apmeklējuma ceļojumi ir par pāris procentiem vairāk vidēji mēnesī gada griezumā, salīdzinot ar atpūtas/ atvaļinājuma ceļojumiem.

Uzturēšanās ilgums diasporas pārstāvjiem Latvijā, kas ieradās, lai apmeklētu radus un draugus, ir īsāks – tās ir 10 dienas, vēl īsāku laiku ir uzturējušies uzņēmēji – vidēji septiņas dienas.

4.1. attēls. Diasporas pārstāvju pēdējā atpūtas/atvaļinājuma ceļojuma un radu un draugu apmeklējuma norises mēnesis, %.

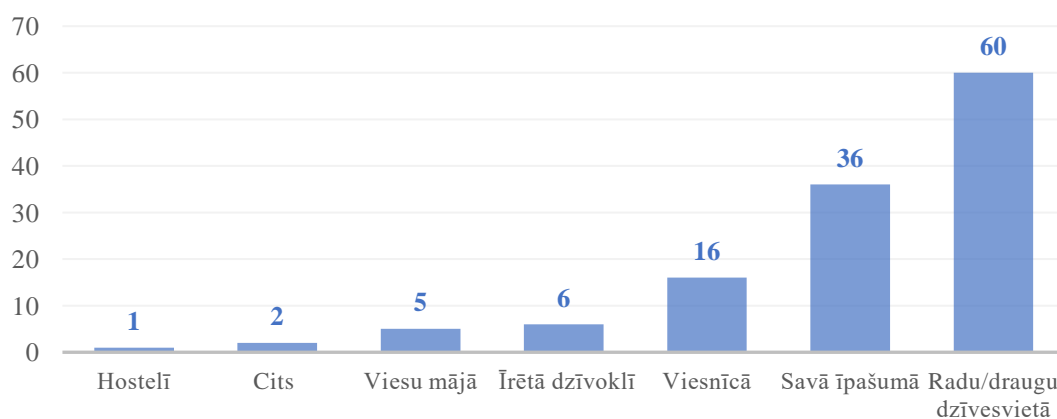
2011 aptaujas respondenti norādīja, ka pēdējo trīs gadu laikā ir bijuši Latvijā ar nolūku apmeklēt radus un draugus. Sīkāk dalot šādu ceļojumu iemeslus, kā ceļojuma motīvs tika norādīts iemesls piedalīties svinībās vai kādā ģimenes pasākumā, būt kopā ar ģimeni slimības laikā, vai lai risinātu kādu saimniecisku jautājumu (skat. 4.2. att.).

4.2. attēls. Radu un draugu apmeklējuma galvenie iemesli, %

4.2. Ceļojuma laikā izmantotās naktsmītne un veiktās aktivitātes

Loģiski, ka šīs segmenta ceļotāji kā naktsmītņi Latvijā norādīja radu un draugu dzīves vietu vai savu īpašumu. Tikai neliels skaits šāda ceļojuma laikā nakšņoja viesnīcā, īrētā dzīvoklī vai viesu mājā (Skat. 4.3. att.). Viesnīcā biežāk nakšņoja viesi no tālienes – Austrālijas, Jaunzēlandes, ASV un arī no Krievijas. Biežāk tās izmantoja arī tie respondenti, kuri ir dzimuši ārzemēs, un gados vecākās respondentu grupas. Īrētos dzīvokļus biežāk izmantoja tūristi no Nīderlandes.

4.3. attēls. Izmantotā naktsmītnes radu un draugu apmeklējuma laikā, %.

Līdzīgi kā atpūtas ceļojumu laikā, arī šādu ceļojumu laikā tiek veiktas dažādas citas aktivitātes. Kā pirmā papildus aktivitāte tika norādīta restorānu un kafejnīcu apmeklēšana, turklāt tā minēta biežāk nekā atpūtas ceļojumos. Nākamās biežāk veiktās aktivitātes ir iepirkšanās un ceļojumi pa Latviju (skat. 4.4. att.). Tūrisma objektus mazāk apmeklēja vientuļie respondenti, salīdzinot ar tiem respondentiem, kuri dzīvo kopā ar dzīvesbiedru un nepilngadīgiem bērniem. Tūrisma objektu apmeklēšana bija iecienītāka aktivitāte arī ārvalstīs dzimušo respondentu vidū. Publiskos kultūras pasākumus vairāk apmeklēja viesi no Kanādas un ASV, mazāk – viesi no Somijas, Igaunijas un Krievijas. Uz Lietuvu nedaudz biežāk ceļoja respondenti ar nepilngadīgiem bērniem, uz Igauniju – gados jaunākā respondentu grupa. Citās respondentu grupās netika novērotas statistiski nozīmīgas atšķirības veiktajās aktivitātēs.

4.4.attēls. Papildu aktivitātes, ko īstenoja diasporas pārstāvji radu un draugu apmeklējuma laikā, %

Jautājot par radu/ draugu apmeklējuma aktivitātēm, tika ietverts arī papildus jautājums par to, kuras no aktivitātēm veica tikai kopā ar no ārvalstīm atbraukušajiem ceļotājiem, un kuras veica kopā ar Latvijā dzīvojošiem radiem un draugiem. Respondenti atbildēja, ka visas aktivitātes veica kopā ar Latvijā dzīvojošiem radiem un draugiem, ar tiem kopā visbiežāk tika apmeklēti restorāni, kafejnīcas, bāri. Kopā ar ceļotājiem no mītnes zemes vairāk tika ceļots pa Latviju, apmeklētas bērnības/ jaunības vietas un tuvākie tūrisma objekti.

4.2. tabula

Radu un draugu apmeklējuma laikā īstenotās aktivitātes

Aktivitātes	Kopā ar Latvijā dzīvojošiem radiem/draugiem (%)	Kopā ar saviem no ārvalstīm atbraukušajiem ceļabiedriem (%)
Apmeklēju restorānus, kafejnīcas, bārus	51	17
Ceļoju pa Latviju	21	15
Apmeklēju publiskos kultūras pasākumus	22	10

Aktivitātes	Kopā ar Latvijā dzīvojošiem radiem/draugiem (%)	Kopā ar saviem no ārvalstīm atbraukušajiem ceļabiedriem (%)
Apmeklēju tuvākos tūrisma objektus	16	12
Apmeklēju publiskos sporta pasākumus	4	2
Apmeklēju vietas, kas man ir tuvas (saistās ar bērnību/jaunību)	18	13
Apmeklēju vietas, kas saistītas ar maniem senčiem	15	9
Iepirkos, neskaitot pārtikas un citu ikdienas preču iegādi	15	14
Ceļoju uz Lietuvu	3	3
Ceļoju uz Igauniju	3	2

4.3. Tūrisma objektu un pasākumu izvēle, izmaksas

Līdzīgi, kā nodaļā par atpūtas ceļojumiem, lai gūtu priekšstatu par diasporas ceļotāju ekonomisko ietekmi, arī radus un draugus apmeklējumu ceļojumiem tika noskaidroti māsājniecības kopējie izdevumi vai izdevumi uz vienu ceļotāju. Skat. 4.3.tabulu.

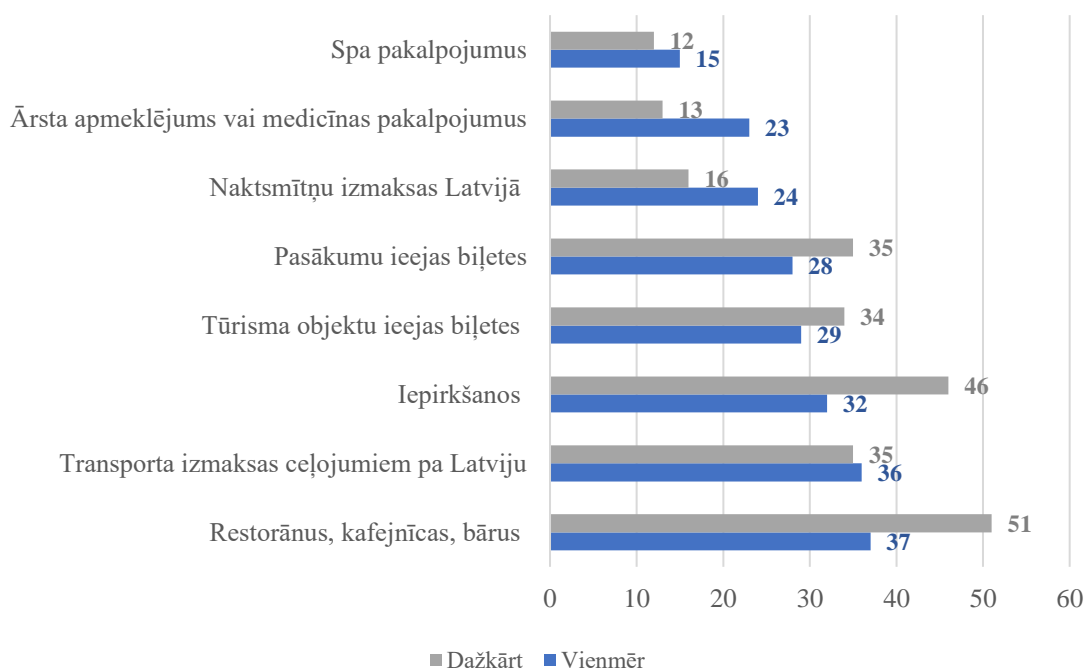
4.3. tabula

Pēdējā radu un draugu apmeklējuma ceļojuma Latvijā izdevumi (ieskaitot transportu), EUR

Valsts	Vidējie izdevumi uz mājsaimniecību, EUR	Vidējie izdevumi uz vienu ģimenes locekli	Vidējais uzturēšanās ilgums, dienas	Vidējie izdevumi uz vienu cilvēku dienā, EUR
Visi	1614.9	962.0	10	96
Kanāda	2751.4	640.8	15	43
Dānija	1296.7	559.9	10	56
Somija	984.1	317.3	7	45
Vācija	1355.7	708.8	10	71
Īrija	1719.4	571.9	10	57
Nīderlande	1569.0	1091.3	10	109
Norvēģija	1892.9	1175.3	10	118
Krievija	1178.8	534.2	7	76
Zviedrija	1083.6	284.7	7	41
Apvienotā Karaliste	1219.9	847.9	9	94
Amerikas Savienotās Valstis	2989.5	871.8	14	62
Austrālija un Jaunzēlande	2326.5	1520.2	15	101
Centrālā, Dienvidu un Austrumāzija	1337.9	788.4	7	113
Āfrika, Tuvie Austrumi	2024.0	2116.2	14	151

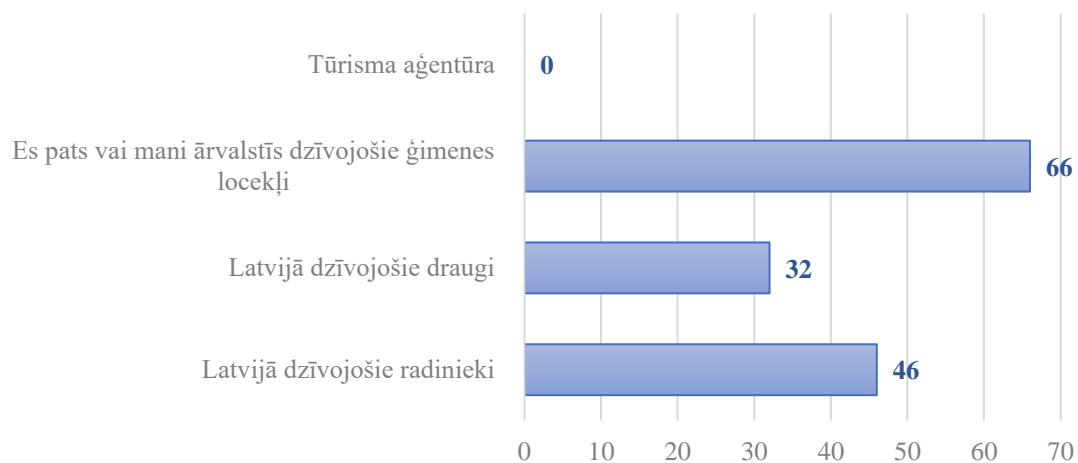
Interesanti ir tas, ka radu un draugu apmeklējuma ceļojumi uz mājsaimniecības locekli kopumā un arī vidēji dienā izmaksā dārgāk kā iepriekš norādītie atpūtas/ atvaļinājuma ceļojumi. Tas skaidrojams ar to, ka bieži šie radu un draugu apmeklējumi ir saistīti ar svinībām un dažādām papildu aktivitātēm gan ar to, ka viesi pilnībā vai daļēji apmaksāja savu Latvijā mītošo radu un draugu tēriņus, ko pierāda nākamie aptaujas rezultāti.

Aptaujas anketā tika ietverts jautājums par to, vai kādas izmaksu pozīcijas ārvalstu viesi sedza šeit dzīvojošiem radiem un draugiem. Gandrīz trešā daļa respondentu atbildēja, ka vienmēr ir seguši tādas izmaksu pozīcijas kā restorānus, transporta izmaksas ceļojuma pa Latviju, tūrisma objektu un pasākumu ieejas biļetes, viena ceturtdaļa, ka vienmēr seguši arī naktsmītņu izmaksas (skat. 4.5. att.). Puse no respondentiem dažkārt ir seguši restorānu izmaksas, trešā daļa dažkārt ir seguši arī ieejas biļetes pasākumos un tūrisma objektos.

4.5. attēls. Diasporas pārstāvju apmaksātie pakalpojumi ciemojoties pie radiem un draugiem, %

Mūsu diasporas pārstāvji ir labi informēti par tūrisma objektiem un pasākumiem Latvijā. 66% gadījumu viņi paši izvēlējās apskatāmos objektus un pasākumus. 46% gadījumā tos izvēlējās Latvijā dzīvojošie radnieki. Neviens no respondentiem nenorādīja, ka būtu izmantojis tūrisma aģentūras ieteikumus. Uz vietējo radnieku izvēli vairāk ir balstījušies tie, kuri ārpus Latvijas dzīvo mazāk par pieciem gadiem, un respondenti vecuma grupā 26-35 gadi. Savukārt respondenti, kuriem ir ģimenes ar bērniem, biežāk ir paši izvēlējušies apskates objektus (77% gadījumu).

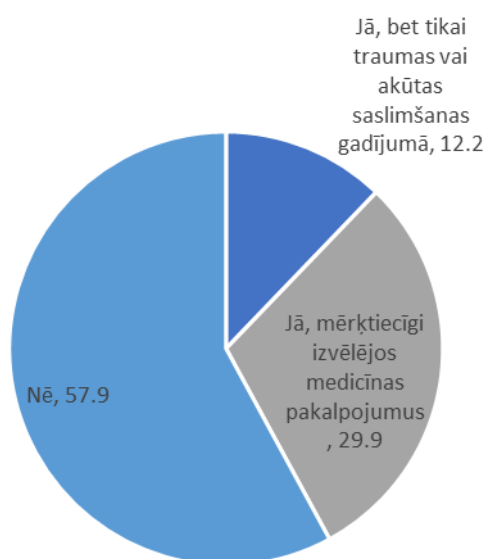
4.6. attēls. **Viesojoties pie radiem un draugiem, kurš izvēlējās apskatāmos objektus un pasākumus, kad apceļojāt Latviju? (%)**

Uz Latvijā dzīvojošo radnieku izvēli vairāk ir balstījušies viesi no ASV, Austrālijas, Jaunzēlandes, Spānijas un Norvēģijas, bet vismazāk tos ir izmantojuši viesi no Īrijas (35% gadījumu).

5. Veselības tūrisms/medicīnas pakalpojumu izmantošana Latvijā

5.1. Medicīnas pakalpojumu patēriņa pieredze un izvēles motivācija

Ir zināms, ka diasporas pārstāvji ierodas Latvijā arī, lai izmantotu dažādus medicīnas pakalpojumus. Cik lielā mērā un kāda veida medicīnas pakalpojumus visbiežāk izmanto diasporas pārstāvji – uz šiem jautājumiem atbildes tika meklētas šajā pētījumā. Kā liecina aptaujas dati, Latvijā pieejamie medicīnas pakalpojumi ir diezgan populāri ārzemēs dzīvojošo latviešu vidū. Gandrīz trešdaļa (30%) respondentu no atbildējušajiem (n=2355), apmeklējot Latviju, mērķtiecīgi izvēlas izmantot dažādus medicīnas pakalpojumus, vēl 12% aptaujāto ir izmantojuši šos pakalpojumus akūtas slimības vai traumas gadījumos (skat. 5.1.att.).

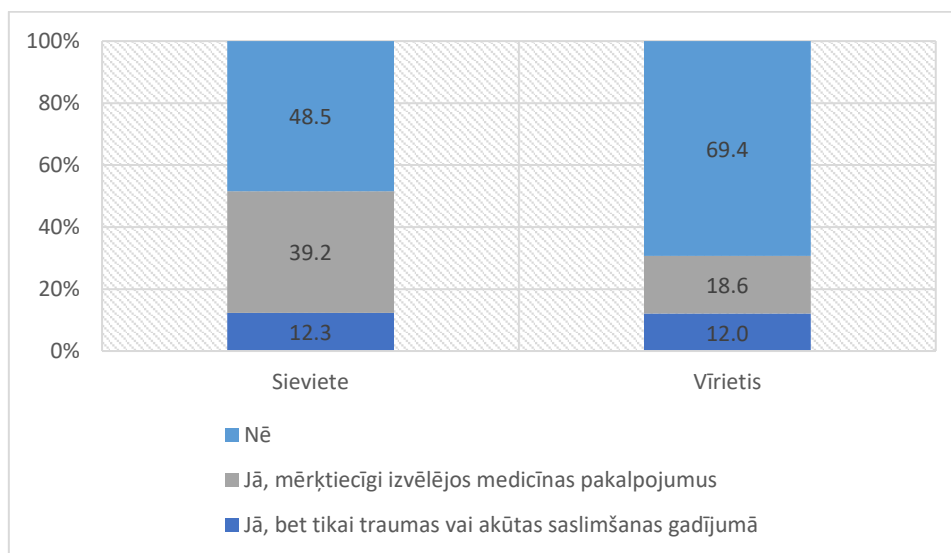
5.1. attēls. Vai respondents vai viņa nepilngadīgie bērni Latvijā izmantojuši medicīnas pakalpojumus, %

Medicīnas pakalpojumu izmantošanas paradumu analīze pēc demogrāfiskām pazīmēm norāda uz statistiski nozīmīgām atšķirībām starp dažādām respondentu grupām. Medicīnas pakalpojumus Latvijā sievietes (51%) izmanto daudz lielākā mērā nekā vīrieši (30%), turklāt sievietes divreiz biežāk mērķtiecīgi izvēlas šos pakalpojumus jau pirms ceļošanas uz Latviju (skat. 5.2. att.). Interesanti, ka salīdzinot pēc vecuma, medicīnas pakalpojumus Latvijā biežāk patērē un mērķtiecīgi izvēlas tieši gados jaunākie diasporas pārstāvji, jo īpaši vecuma grupā no 18 līdz 25 gadiem (43%), kamēr 60+ vecumā to dara vairs tikai 14% respondentu (skat. 5.3. att.). Iespējams, tas vismaz daļēji skaidrojams ar to, ka jaunāki cilvēki izceļojuši salīdzinoši nesen, tiem vēl saglabājušās ciešas saites, piemēram, ar ģimenes vai ārstējošo ārstu Latvijā, vai arī mītnes zemē vēl nav uzkrāta pieredze medicīnas pakalpojumu izmantošanā, nav sakārtota apdrošināšana u.tml. Uz šādiem secinājumiem uzvedina arī novērojamā korelācija starp pakalpojumu patēriņu un ārpus Latvijas nodzīvoto laiku. Dati liecina, ka mērķtiecīgi medicīnas pakalpojumus biežāk izvēlas tie diasporas pārstāvji, kas ārpus

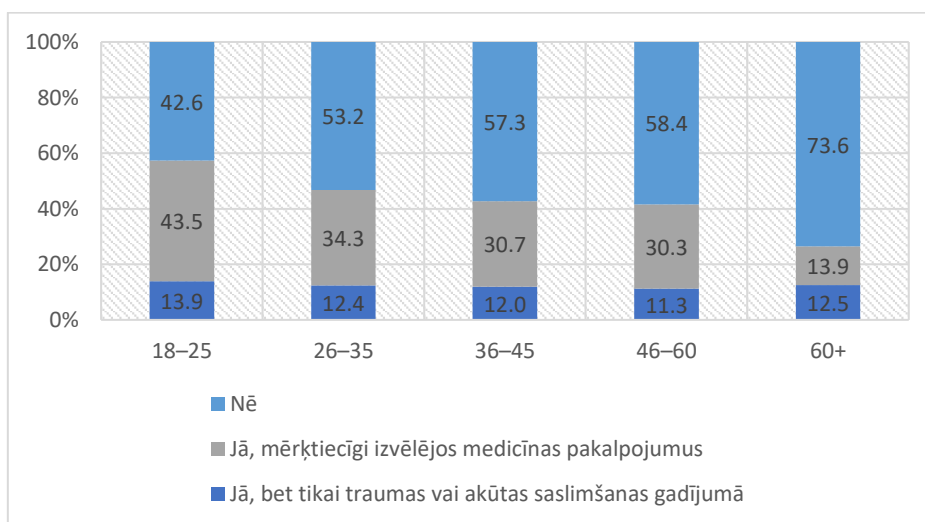
Latvijas nodzīvojuši tikai 1–5 gadus (42%), savukārt pieaugot ārpus Latvijas pavadītajām laikiem, to respondentu īpatsvars, kuri mērķtiecīgi izmanto medicīnas pakalpojumus Latvijā, būtiski samazinās (18% no respondentiem, kuri dzīvojuši ārpus Latvijas vismaz 16 gadus, un 9% no tiem, kas ārpus Latvijas dzīvojuši visu mūžu) (skat. 5.4. att.).

Pēc nodarbinātības statusa medicīnas pakalpojumus Latvijā nozīmīgi biežāk izvēlas studējošie (49%), māmiņas bērna kopšanas atvaļinājumā vai ģimenes locekļu aprūpētāji (47%), nestrādājošie darba meklētāji (42%), praksē vai pieredzes apmaiņā esošie (39%), kā arī brīvprātīgā darba veicēji (29%).

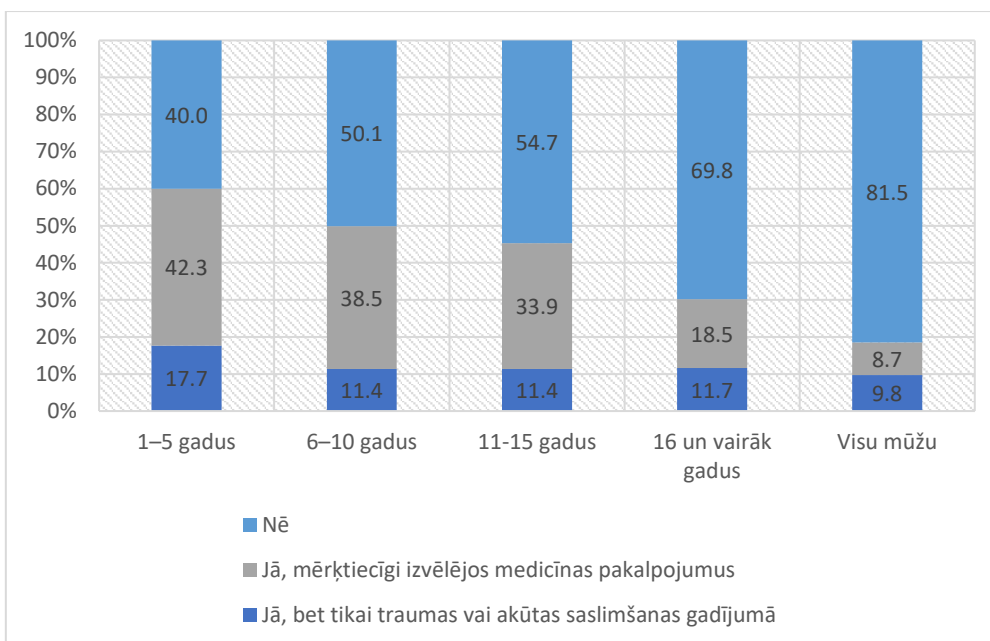
Statistiski nozīmīgas atšķirības vērojamas arī atkarībā no dzimšanas vietas Latvijā vai ārpus tās. Medicīnas pakalpojumus izmantojuši 45% no Latvijā dzimušajiem respondentiem (turklāt 33% no tiem pakalpojumus izvēlējušies mērķtiecīgi), kamēr ārpus Latvijas dzimušie diasporas pārstāvji medicīnas pakalpojumus kopumā izmantojuši 26% gadījumu (skat. 5.5. att.).

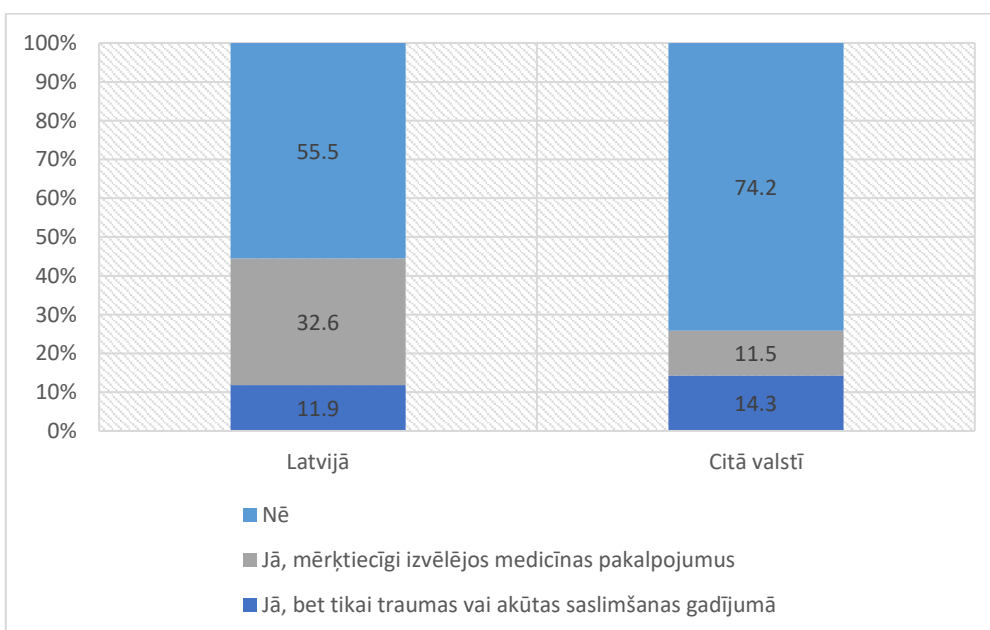
5.2. attēls. Medicīnas pakalpojumu izmantošana atkarībā no dzimuma, %

5.3. attēls. Medicīnas pakalpojumu izmantošana atkarībā no vecuma, %

5.4. attēls. Medicīnas pakalpojumu izmantošana atkarībā no ārpus Latvijas nodzīvotā laika, %

5.5. attēls. Medicīnas pakalpojumu izmantošana atkarībā no respondenta izcelsmes, %

Ievērojami augstāks īpatsvars respondentu, kuri mērķtiecīgi izmanto medicīnas pakalpojumus Latvijā, dzīvo Eiropas valstīs. Diasporas pārstāvji no Somijas (58%), Islandes (54%), Šveices (53%), kā arī no Norvēģijas (47%), Zviedrijas (43%) un Beļģijas (42%) biežāk nekā vidēji no citām valstīm, mērķtiecīgi izvēlas medicīnas pakalpojumus Latvijā (skat. 5.1. tab.). Visretāk to darījuši respondenti no Krievijas (7%), Vācijas (16%) un no attālākām vietām – Centrālās, Dienvidu un Austrumāzijas (13%) un Austrālijas, Jaunzēlandes (16%). Traumu vai akūtu slimību gadījumos medicīnas pakalpojumus salīdzinoši biežāk nācies izmantot respondentiem no Dānijas (27%), Kanādas (27%) un Islandes (24%).

5.1. tabula.

Medicīnas pakalpojumu izmantošana atkarībā no respondenta dzīves vietas, %

	Jā, bet tikai traumas vai akūtas saslimšanas gadījumā	Jā, mērķtiecīgi izvēlējās medicīnas pakalpojumus	Nē, neizmantoja
Amerikas Savienotās Valstis	11	28	61
Austrālija un Jaunzēlande	8	16	76
Austrija	15	37	48
Beļģija	9	42	49
Dānija	27	35	38
Francija	18	30	52
Igaunija	16	34	50
Īrija	15	43	42
Islande	24	54	23
Itālija	9	50	41
Kanāda	27	18	55
Krievija	5	7	88
Lielbritānija	12	35	54
Nīderlande	7	37	56
Norvēģija	15	47	38
Somija	6	58	36
Spānija	9	37	54
Šveice	10	53	37
Vācija	11	16	73
Zviedrija	11	43	46
Āfrika, Tuvie Austrumi	18	22	60
Centrālā, Dienvidu un Austrumāzija	7	13	80
Citas Eiropas valstis	0	42	58
Citas ES un EEZ valstis	15	30	55
D. un C. Amerika un Karību baseins	0	22	78

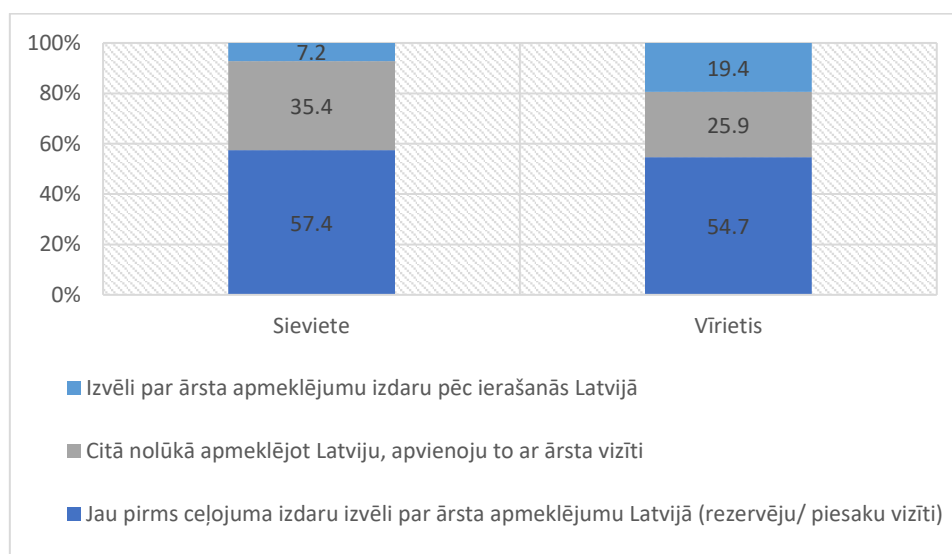
Vairāk nekā puse (57%) respondentu jau pirms ceļojuma uz Latviju mērķtiecīgi izdara izvēli par ārsta apmeklējumu (piesaka vizīti pie ārsta u.tml.) Latvijā. Trešdaļa (33%) respondentu cenšas apvienot un, citā nolūkā apmeklējot Latviju, ieplāno arī ārsta apmeklējumu vai citu medicīnas pakalpojumu izmantošanu, un tikai mazākā daļa (11%) respondentu izvēli izdara jau pēc ierašanās Latvijā (skat. 5.6. att.).

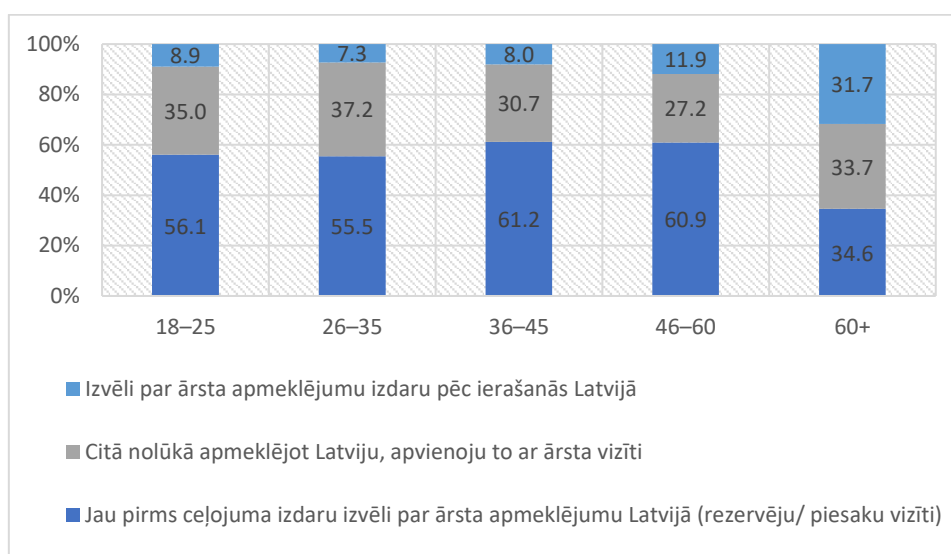
5.6. attēls. **Kā izdara izvēli par ārsta apmeklējumu, %**

Bāze: mērķtiecīgi izvēlēšanās medicīnas pakalpojumus Latvijā

Datu analīzes rezultāti norāda uz atšķirībām uzvedības modelī dažādās demogrāfiskās grupās. Sievietes (35%) nozīmīgi biežāk nekā vīrieši (26%) apvieno ārsta apmeklējumu ar ceļojumu uz Latviju citos nolūkos, izvēlē, kas apzināti tiek plānota jau pirms ceļojuma, šīs atšķirības nav tik būtiskas (57% : 55%) (skat. 5.7. att.).

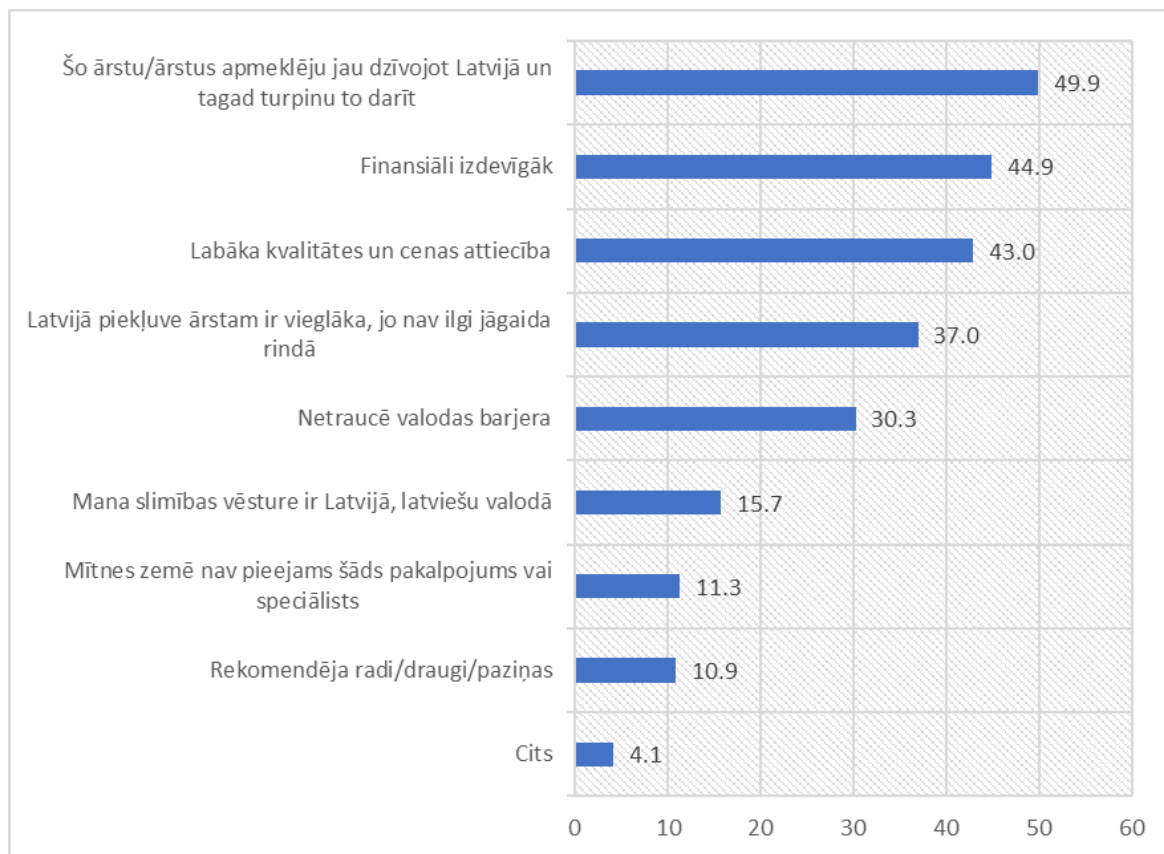
Vēl nozīmīgākas atšķirības paradumos ir starp vecuma grupām. Visbiežāk pirms ceļojuma ārsta apmeklējumu saplāno respondenti vecumā no 35–60 gadiem (61%) (skat. 5.8. att.). Vecāka gada gājuma cilvēki, iespējams, medicīnas pakalpojumus Latvijā biežāk izmanto tikai nepieciešamības gadījumā, jo vizīti pie ārsta pirms ceļojuma plāno ievērojami mazāks skaits (35%), savukārt būtiski biežāk nekā citās vecuma grupās respondenti 60+ gadu vecumā izvēli par ārsta apmeklējumu izdara jau pēc ierašanās Latvijā (32%).

5.7. attēls. **Kā izdara izvēli par ārsta apmeklējumu: atbilžu dalījums pēc dzimuma, %**

5.8. attēls. Kā izdara izvēli par ārsta apmeklējumu: atbilžu dalījums pēc vecuma, %

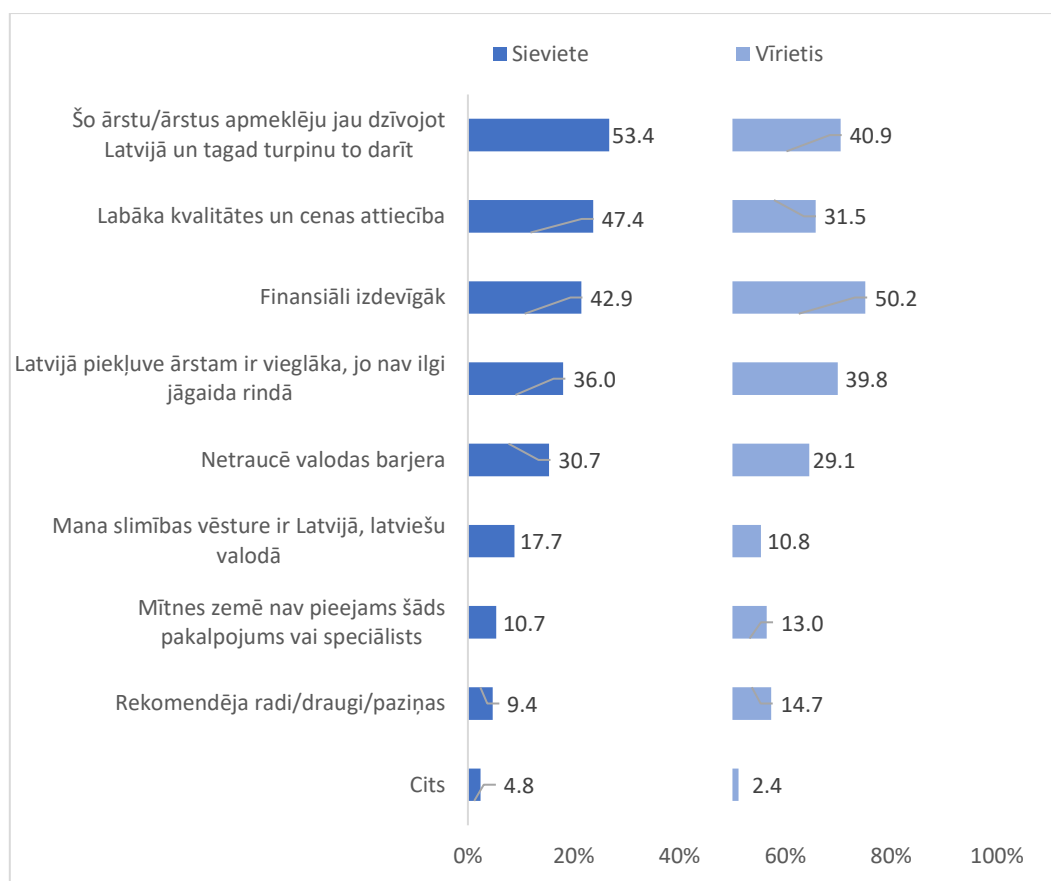
Runājot par iemesliem vai motīviem, kas liek izvēlēties medicīnas pakalpojumus Latvijā, visbiežāk (50%) tiek minēts tas, ka konkrēto ārstu/ārstus respondents apmeklējis jau agrāk – pirms izceļošanas no Latvijas (skat. 5.9. att.). Nākamie biežāk minētie iemesli ir finansiālais izdevīgums un labāka pakalpojuma kvalitātes attiecībā pret cenu, ko nosauc atbilstīgi 45% un 43% respondentu. Citi iemesli, kas arī ir svarīgi lielai daļai respondentu: Latvijā ir salīdzinoši vieglāka piekļuve ārstam un mazākas rindas (37%) un komunikācijā ar ārstu nav valodas barjeras (30%). Mazāka daļa respondentu (16%) kā vienu no iemesliem minējuši to, ka Latvijā viņiem ir slimības vēsture (vai slimības vēsture ir latviešu valodā), citi (11%) brauc uz Latviju, jo viņiem kāds konkrēts medicīnas pakalpojums nav pieejams (vai ir grūtāk pieejams) mītnes zemē, bet 11% griezušies pie ārsta pēc radu vai draugu rekomendācijām. Vēl 4% respondentu savus iemeslus formulējuši brīvā formā. Atklātās atbildes tika apkopotas un tālāk atspoguļoti visbiežāk minētie iemesli (iekavās norādīts respondentu skaits): ārsta apmeklējumu var apvienot ar atvaļinājumu un nav jāņem papildu brīvdienas (8), ārstu attieksme Latvijā ir saprotošāka un iejūtīgāka (8), maksā nodokļus Latvijā un tādēļ arī izmanto medicīnas pakalpojumus (3), draugi vai radnieki ir ārsti (3), neuzticas mītnes zemes veselības aprūpei un konkrētiem ārstiem (3), kā, piemēram, raksta kāda no respondentēm: *“Neuzticos ārstiem UK. Latvijā pie ģimenes ārstes, kura man ir kopš dzimšanas, ir sajūta, ka viņai patiešām rūp mana veselība, nevis izraksta paracetamolu un aizsūta mājās”*.

5.9. attēls. **Kāpēc izvēlējās izmantot medicīnas pakalpojumus Latvijā, %**

Bāze: mērķtiecīgi izvēlējās medicīnas pakalpojumus Latvijā

Analizējot izvēles pēc demogrāfiskām pazīmēm, jāsecina, ka sievietēm būtiski svarīgāk nekā vīriešiem ir uzticēšanās ārstam. Vairāk nekā puse (53%) sieviešu izvēlas medicīnas pakalpojumus Latvijā, jo konkrētu ārstu tās apmeklējušas vēl dzīvojot Latvijā (skat. 5.10. att.). Tas gan ir svarīgi arī 41% vīriešu. Papildinot iepriekš sacīto, sievietēm svarīgāk nekā vīriešiem šķiet arī tas, ka Latvijā (latviešu valodā) pieejama viņu slimības vēsture (18% : 11%). Sievietes daudz augstāk nekā vīrieši novērtē pakalpojuma kvalitātes un cenas attiecības (tas ir svarīgi 47% sieviešu un 31% vīriešu). Savukārt vīriešiem, izvēloties pakalpojumu Latvijā, būtiski svarīgāks ir finansiālais izdevīgums (50% : 43%), draugu vai paziņu rekomendācijas (15% : 9%), nedaudz svarīgāks tas, ka mītnes zemē nav pieejams konkrēts pakalpojums un Latvijā ir vieglāka piekļuve ārstam.

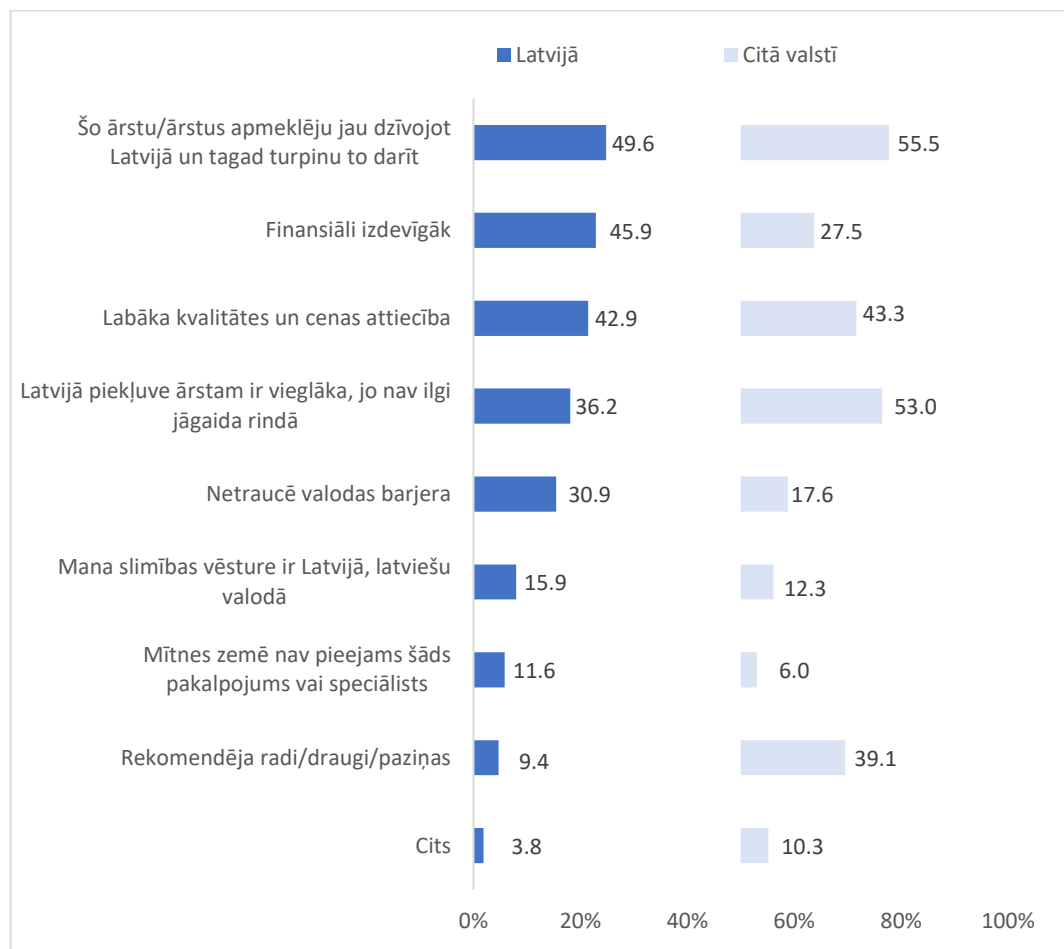
5.10. attēls. Medicīnas pakalpojumu izvēles motivācija: atbilžu daļījums pēc dzimuma, %

Jaunieši (18–25 g.v.) visbiežāk medicīnas pakalpojumus Latvijā izvēlas tādēļ, ka šo ārstu apmeklējuši vēl dzīvojot Latvijā (65%). Kā viens no svarīgākajiem faktoriem tas minēts arī pārējās vecuma grupās, izņemot gadus vecāko (60+) paaudzi. Vecumā no 26 līdz 35 gadiem svarīgāki izvēles iemesli ir finansiālais izdevīgums (54%) un laba kvalitātes – cenas attiecība (51%). Arī 36–45 gadu vecumā, izvēloties pakalpojumu, nozīmīgākie kritēriji ir finansiālais izdevīgums (48%), cenas un kvalitātes attiecība (48%). Vecākajai paaudzei (60+) salīdzinoši ar pārējām vecuma grupām svarīgāk šķiet tas, ka netraucē valodas barjera (51%), bet nozīmīga ir arī pakalpojuma cenas – kvalitātes attiecība (45%) un finansiālais izdevīgums (43%).

Tautību griezumā latvieši, salīdzinot ar citu tautību pārstāvjiem, augstāk vērtē valodas barjeras neesamību un to, ka slimības vēsture atrodas Latvijā (pieejama latviešu valodā). Savukārt krievu tautības respondenti vēl augstāk nekā pārējie novērtē to, ka šo ārstu apmeklējuši jau iepriekš, dzīvojot Latvijā, un šeit ir vieglāka piekļuve konkrētam speciālistam. Interesanti, ka citu tautību pārstāvji nozīmīgi biežāk nekā pārējie atzīmē finansiālo izdevīgumu, kā arī vieglāku piekļuvi ārstiem.

Nozīmīgas atšķirības vērojamas, salīdzinot Latvijā un citās valstīs dzimušo respondentu atbildes (skat. 5.11. att.). No Latvijas izceļojušie respondenti daudz biežāk nekā citās valstīs dzimušie, kā argumentus medicīnas pakalpojumu izmantošanai Latvijā min finansiālo izdevīgumu (46% : 28%), to, ka nav valodas barjeras (31% : 18%) un to, ka

mītnes zemē nav pieejams šāds pakalpojums (12% : 6%). Savukārt ārpus Latvijas dzimušie nozīmīgi biežāk minējuši argumentu, ka Latvijā vieglāk piekļūt ārstam (53% : 36%) un to, ka griezušies pie ārsta pēc radu vai draugu rekomendācijām (39% : 9%). Interesanti, ka šie respondenti biežāk nekā pārējie norāda uz to, ka šo ārstu apmeklējuši jau iepriekš, dzīvojot Latvijā (56% : 50%). Visdrīzāk iespējams, ka viņi apmeklējuši ārstu iepriekšējā/ citā apciemojuma laikā Latvijā.

5.11. attēls. Medicīnas pakalpojumu izvēles motivācija: atbilžu dalījums pēc respondenta izcelsmes, %

Jo īsāks laiks pavadīts ārpus Latvijas, jo lielāka loma, izvēloties izmantot medicīnas pakalpojumus Latvijā, ir pazīstamam, iepriekš apmeklētam ārstam (65%) un tam, ka slimības vēsture vēl glabājas Latvijā (30%) (skat. 5.2. tab.). Savukārt pieaugot ārpus Latvijas nodzīvotajam laikam, pieaug tādu kritēriju nozīmīgums kā finansiālais izdevīgums, cenas un kvalitātes attiecības novērtējums. Izņēmums ir respondenti, kuri visu mūžu dzīvo ārpus Latvijas. Šīs grupas pārstāvjiem noteicošais iemesls pakalpojuma izvēlei Latvijā ir vieglāka piekļuve ārstiem (58%), kā arī radu un draugu rekomendācijas (49%).

5.2. tabula.

**Medicīnas pakalpojumu izmantošanas motivācija atkarībā no emigrācijā pavadītā laika,
%**

	Mītnes zemē nav pieejams šāds pakalpojums	Latvijā piekļuve ārstam ir vieglāka, jo nav ilgi jāgaida rindā	Finansiāli izdevīgāk	Labāka kvalitātes un cenas attiecība	Netraucē valodas barjera	Rekomendēja radi/draugi	Šo ārstu/-s apmeklēju jau dzīvojot Latvijā un tagad turpinu	Mana slimības vēsture ir Latvijā, latviešu valodā	Cits
1–5 gadus	9	29	46	35	34	4	65	30	2
6–10 gadus	12	34	42	41	30	8	51	18	3
11–15 gadus	15	45	46	48	33	10	47	9	5
16 un vairāk gadus	7	34	54	51	25	19	33	9	4
Visu mūžu	4	58	18	37	12	49	47	0	17

Salīdzinot pa valstu grupām, atšķirības medicīnas pakalpojumu izvēles motivācijā un kritērijos nozīmīgi atšķiras (skat. 5.3. tab.). Kritērija “tādēļ, ka mītnes zemē šis pakalpojums nav pieejams (ir grūtāk pieejams)” īpatsvars augstāks nekā vidēji visā izlasē ir respondentiem no Āzijas valstīm (87%), valstīm, kas atbilst kategorijai “citas Eiropas valstis” (61%). Arī respondentiem no Dānijas, Islandes un Kanādas šis kritērijs ir svarīgs. Respondenti no Īrijas (58%), Lielbritānijas (46%), Zviedrijas (41%), ASV (42%), Dānijas (41%) biežāk nekā vidēji izvēlas izmantot pakalpojumus Latvijā tādēļ, ka piekļuve ārstam ir vieglāka, ātrāka. Uz finansiālu izdevīgumu kā kritēriju medicīnas pakalpojuma izvēlē biežāk norāda respondenti no Austrālijas / Jaunzēlandes (89%), ASV (76%), Islandes (78%), Šveices (84%), Norvēģijas (63%). Uz labāku kvalitātes un cenas attiecību biežāk atsaucas respondenti no Austrālijas (68%), Itālijas (78%) Īrijas (59%), D.un C. Amerikas un Karību baseina (71%), citām ES un EEZ valstīm (74%). Ļoti svarīgi tas ir arī ASV un Beļģijas diasporā. Valodas barjeras neesamība svarīgāka nekā citiem šķiet respondentiem no Āzijas valstīm (80%), Āfrikas (65%), Beļģijas (61%), Islandes (60%). Uz radu un draugu rekomendācijām nozīmīgi biežāk paļaujas Āfrikas (39%) un citi ES / EEZ valstu (27%) respondenti. Pakalpojuma izvēle pēc kritērija, ka ar ārstu apmeklēt Latvijā jau iepriekš (pirms izceļošanas), biežāk svarīgs respondentiem no tādām Eiropas valstīm, kā Igaunija (77%), Nīderlande (70%), Somija (74%), Spānija (63%), Itālija (62%), Krievija (62%), kā arī no Austrumu valstīm (80%) un Austrālijas/Jaunzēlandes (61%). Slimības vēsture Latvijā (latviešu valodā)

svarīgāka šķiet respondentiem no Krievijas (62%), Austrumāzijas valstīm (67%), kā arī no valstīm kategorijā “Citas Eiropas valstis”(34%).

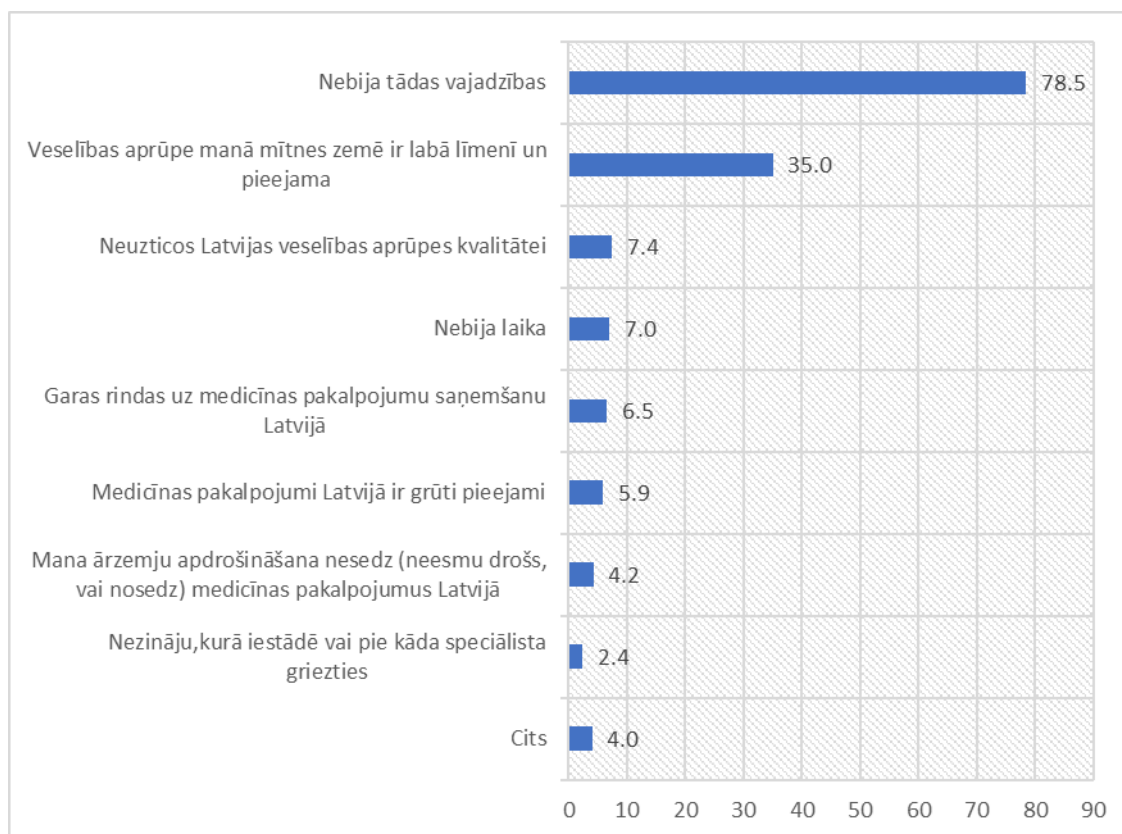
5.3. tabula.

**Medicīnas pakalpojumu izmantošanas motivācija atkarībā no respondenta dzīves vietas:
dalījums pa valstīm/valstu grupām, %**

	Mītnes zemē nav pieejams šāds pakalpojums vai	Latvijā piekļuve ārstam ir vieglāka, jo nav ilgi jāgaida rindā	Finansiāli izdevīgāk	Labāka kvalitātes un cenas attiecība	Netraucē valodas barjera	Rekomendēja radi/draugi/paziņas	Šo ārstu/ārstus apmeklēju jau dzīvojot Latvijā un tagad turpinu	Mana slimības vēsture ir Latvijā, latviešu valodā	Cits
ASV	4	42	76	45	9	14	34	3	0
Austrālija un Jaunzēlande	6	24	89	68	6	6	61	6	0
Austrija	8	15	50	29	42	20	52	19	12
Beļģija	9	27	40	48	61	17	47	22	0
Dānija	21	41	44	10	17	18	48	24	15
Francija	14	26	28	27	34	14	60	22	0
Igaunija	0	12	28	12	30	5	77	26	0
Īrija	6	58	50	59	43	3	43	10	1
Islande	22	13	78	43	60	5	45	28	0
Itālija	4	36	52	79	38	10	61	36	0
Kanāda	20	23	28	21	6	9	17	35	6
Krievija	0	36	26	29	7	10	62	62	29
Lielbritānija	16	46	33	48	29	14	52	14	5
Nīderlande	2	25	30	23	25	5	70	21	5
Norvēģija	9	23	63	36	25	5	47	16	5
Somija	12	25	43	26	40	17	74	13	2
Spānija	6	24	33	28	11	14	63	0	8
Šveice	2	19	84	21	21	0	26	16	0
Vācija	4	25	30	25	49	3	52	24	2
Zviedrija	10	41	53	35	28	12	50	10	7
Āfrika, Tuvie Austrumi	8	0	49	38	65	39	55	14	3
Centrālā, Dienvidu un Austrumāzija	87	0	0	20	80	0	80	67	0
Citas Eiropas valstis	61	0	13	13	26	0	100	34	11
Citas ES un EEZ valstis	14	32	45	74	40	27	48	13	1
D. un C. Amerika un Karību baseins	0	14	29	71	0	0	29	15	14

Iepriekš raksturoti tie diasporas pārstāvji, kuri izmantojuši medicīnas pakalpojumus Latvijā, bet vairāk nekā puse (58%) aptaujāto nav to darījuši. Šajā sadaļā atspoguļotas to respondentu (n=1346) atbildes, kuri, uzturoties Latvijā pēdējo trīs gadu laikā, nav izmantojuši medicīnas pakalpojumus. Taujāti par to, kādēļ viņi to nav darījuši, lielākā daļa (79%) atbild, ka viņiem vienkārši nav bijusi vajadzība pēc šādiem pakalpojumiem (skat. 5.12. att.). Nākamais biežāk minētais arguments, kādēļ aptuveni trešdaļa (35%) respondentu nav izmantojuši medicīnas pakalpojumus Latvijā, ir tas, ka veselības aprūpe mītnes zemē ir pieejama un ir labā vai labākā līmenī nekā Latvijā. Citi argumenti minēti nozīmīgi retāk: neuzticība Latvijas veselības aprūpes kvalitātei (7%), laika trūkums (7%), garās rindas, lai saņemtu pakalpojumu (7%) un medicīnas pakalpojumu pieejamība (6%). Pie objektīviem iemesliem vēl minams tas, ka mītnes zemes apdrošināšana nesedz medicīnas pakalpojumu izmaksas Latvijā (4%). Atsevišķos gadījumos respondentiem trūkusi informācija, kurā iestādē vai pie kāda speciālista griezties (2%). Atklātajās atbildēs respondenti vēl snieguši papildu skaidrojumus, kurus var apkopot šādos argumentos: nepieciešamie medicīnas pakalpojumi mītnes zemē ir lētāki vai pieejami bez maksas (8), mītnes zemē ir labi/ labāki ārsti (3), Latvijā nav pieejami vajadzīgie speciālisti vai pakalpojumi (3), pakalpojumi ir ļoti dārgi un vēl īpaši jāmin vairāku respondentu negatīvā pieredze Latvijā, kas liecina par gadījumiem, kad ārsti apzināti izspiež naudu (8): *“Kad griezoz pēc palīdzības, lai saņemtu zāles pēc receptes, saņēmu piedāvājumu samaksāt 200 EUR un tikai pēc tam man tikšot izrakstīta šī recepte... neesmu pieradusi pie šādas atklātas izspiešanas”*.

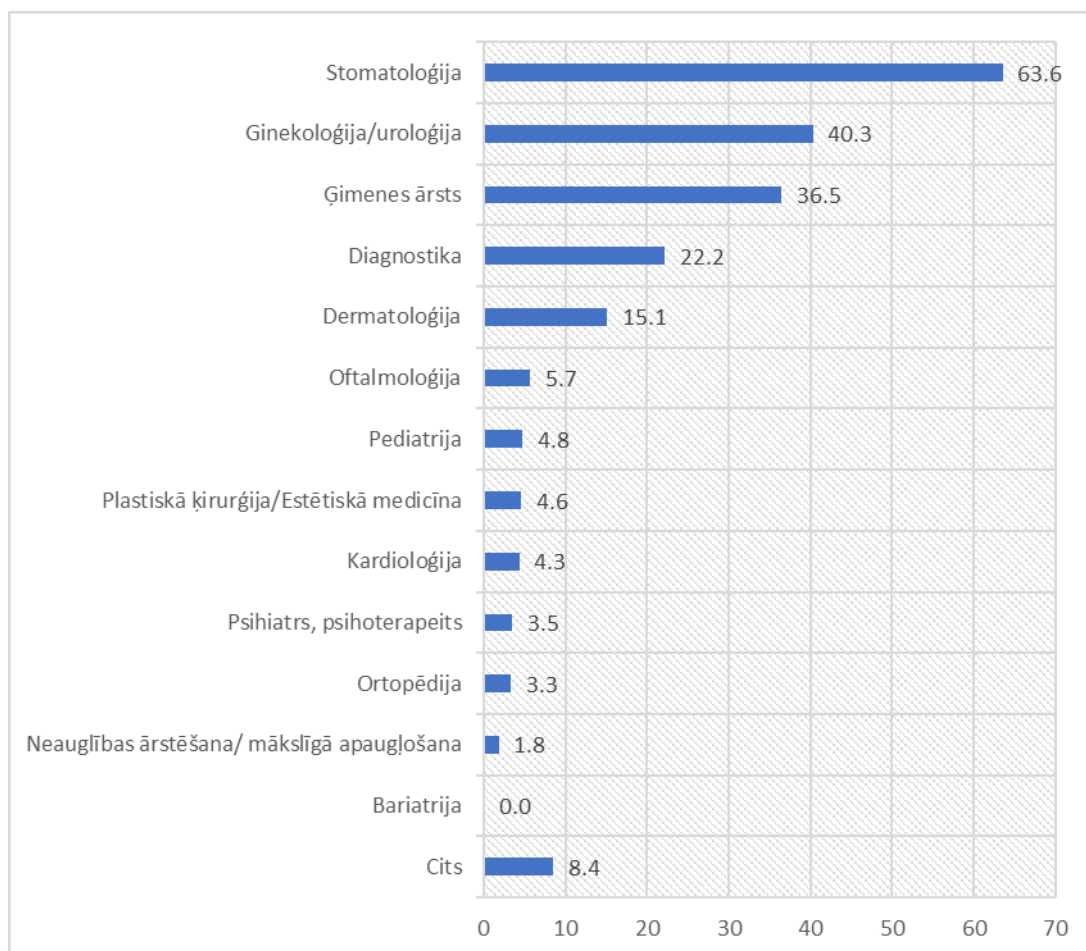
Respondentu grupā, kuri nav izmantojuši medicīnas pakalpojumus Latvijā, nozīmīgākās atšķirības atbildēs vērojamas atkarībā no respondenta dzimšanas vietas: to, ka nebija tādas vajadzības atzīst 76% Latvijā un 92% ārpus Latvijas dzimušo. Savukārt uz to, ka mītnes zemes veselības aprūpes sistēmas ir labā līmenī un viņiem pieejama, norāda 40% Latvijā dzimušo respondentu, kamēr citā valstī dzimušo vidū šo iemeslu akcentē tikai 13% respondentu.

5.12. attēls. **Kāpēc neizmanto medicīnas pakalpojumus Latvijā, %**

Bāze: nav izmantojuši medicīnas pakalpojumus Latvijā (n=1346)

5.2. Latvijā izmantoto medicīnas pakalpojumu veidi

Kopumā diasporas pārstāvji Latvijā visbiežāk izmantojuši stomatoloģijas pakalpojumus (64%) (skat. 5.13. att.). Pēc izplatības nākamās minamas ginekoloģija un uroloģija (40%). Pie ģimenes ārsta griezušies 36% respondentu. Salīdzinoši bieži medicīnas pakalpojumi izmantoti arī diagnostikas (22%) un dermatoloģijas (15%) jomā. Visas pārējās medicīnas nozares minētas nozīmīgi retāk: vidēji 5% respondentu izmantojuši pakalpojumus oftalmoloģijas, pediatrijas, plastiskās ķirurģijas un kardioloģijas nozarēs, bet vidēji 3% – psihiatrijas un ortopēdijas nozarē. Mazākais īpatsvars (2%) respondentu grupā, kas izmantojuši medicīnas pakalpojumus neauglības ārstēšanā/mākslīgās apaugļošanas jomā (2%). Samērā liela daļa (8%) respondentu nosaukuši vizītes pie dažādu jomu speciālistiem, no kuriem daļa iekļaujas jau iepriekšminētajās medicīnas nozarēs: okulists (4), otorolingologs (6), flebologs (7), fizioterapeits (7), neirologs (8), endokrinologs (5), kā arī podologs, gastroenterologs un atsevišķu manipulāciju veikšana: operācijas, analīzes, vakcinācija utt.

5.13. attēls. **Latvijā izmantotie medicīnas pakalpojumi, %**

Bāze: mērķtiecīgi izvēlējas medicīnas pakalpojumus Latvijā (n=704)

Datu analīze norāda uz to, ka pastāv korelācija starp pakalpojuma izvēles motīviem un medicīnas nozari, kurā tiek izmantots pakalpojums. Medicīnas jomas un pakalpojuma izvēles motīvus raksturoja visi tie respondenti (n=704), kuri šo pakalpojumu izmantošanu Latvijā bija izvēlējušies mērķtiecīgi. Konkrēta ārsta izvēle, kas balstīta iepriekšējā pieredzē, proti pie šī ārsta pacients vērsies vēl pirms izceļošanas, biežāk izplatīta tādās jomās, kā psihiatrija (72%), ģimenes ārsta prakse (66%), oftalmoloģija (66%), kā arī ginekoloģija (60%) un stomatoloģija (53%) (skat. 5.4. tab.). Vieglāka un ātrāka piekļuve ārstam Latvijā ir tādās jomās kā kardioloģija (65%), dermatoloģija (53%), diagnostika (50%) un ģimenes ārsts (45%). Savukārt komunikācijas valodai lielāka nozīme acīmredzot ir tādās jomās kā neauglības ārstēšana (60%), kā arī griežoties pie pediatra (46%), psihiatra (42%) un veicot diagnostiku (40%). Augstāka kvalitāte attiecībā pret pakalpojuma cenu visbiežāk minēta neauglības ārstēšanas jomā (89%), kardioloģijā (70%), psihiatrijā (70%), kā arī plastiskās ķirurģijas nozarē (63%). Slimības vēsturei latviešu valodā, kam kopumā ir salīdzinoši mazāka loma kāda konkrēta medicīnas pakalpojuma izvēlē, lielāka nozīme ir griežoties pie ģimenes ārsta Latvijā (33%) vai izvēloties oftamologa pakalpojumus (34%). Savukārt finansiāli izdevīgāk Latvijā pēc respondentu vērtējuma ir izmantot psihiatra (58%), stomatologa (55%), kardiologa (54%) un zināmā mērā arī plastiskās ķirurģijas un diagnostikas

pakalpojumus. Tas ka mītnes zemē nav pieejams konkrēts pakalpojums vai speciālists, biežāk minēts to respondentu atbildēs, kuri izmantojuši oftamologa (30%), pediatra (23%), kā arī neauglība ārstēšanas (19%) pakalpojumus. Pēc radu vai draugu rekomendācijām salīdzinoši biežāk respondenti griezušies pie dermatologa (20%) un plastiskā ķirurga (17%).

5.4. tabula.

Motivācija, kāpēc izmantoja dažādus medicīnas pakalpojumus Latvijā, %

	Ģimenes ārsts	Pediatrija	Diagnostika	Stomatoloģija	Ginekoloģija/ uroloģija	Neauglības ārstēšana	Kardioloģija	Plastiskā ķirurģija/ Estētiskā med.	Dermatoloģija	Oftalmoloģija	Ortopēdija	Psihiatrs, psihoterapeits
Šo ārstu/ārstus apmeklēju jau dzīvojot Latvijā un tagad turpinu to darīt	66	55	47	53	61	38	53	36	49	66	29	72
Latvijā piekļuve ārstam ir vieglāka, jo nav ilgi jāgaida rindā	45	40	51	38	39	24	65	31	53	38	29	45
Netraucē valodas barjera	39	46	40	27	37	60	33	20	30	35	27	42
Labāka kvalitātes un cenas attiecība	39	50	52	48	52	87	70	63	44	51	45	70
Finansiāli izdevīgāk	37	36	52	55	43	48	54	52	37	48	44	58
Mana slimības vēsture ir Latvijā, latviešu valodā	33	27	18	13	25	12	24	9	20	34	2	31
Mītnes zemē nav pieejams šāds pakalpojums vai speciālists	13	23	17	10	15	19	15	18	13	30	11	14
Rekomendēja radi/draugi/paziņas	10	10	15	12	10	0	2	17	20	8	13	1
Cits	6	7	7	3	5	0	12	2	3	7	19	6

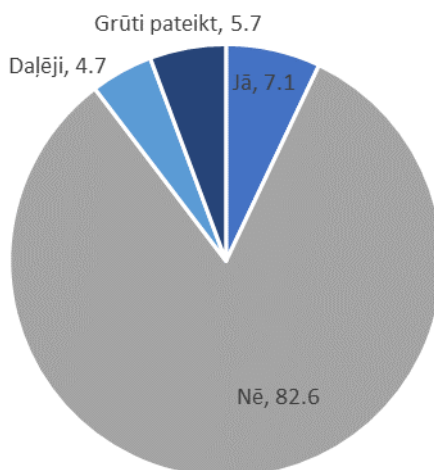
Bāze: mērķtiecīgi izvēlējās medicīnas pakalpojumus Latvijā (n=704)

Piezīmes: iezīmēta tā motivācija, kas nozīmīgi atšķir respondentus, kas izmantoja konkrēto pakalpojumu no tiem, kuri šādu pakalpojumu neizmantoja (Sig.<0.05).

Raksturojot pēc demogrāfiskām pazīmēm, atšķirības pēc dzimuma ir nozīmīgas atsevišķās medicīnas nozarēs, kas ir diezgan likumsakarīgi un prognozējami. Sievietes biežāk nekā vīrieši izmantojušas pakalpojumus šādās jomās: pediatrija (6% : 2%), ginekoloģija/uroloģija (53% : 6%), plastiskā ķirurģija (6% : 2%), kā arī psihoterapeita pakalpojumi (5% : 0,2%) un citas nedefinētas medicīnas pakalpojumu jomas (10% : 4%). Savukārt vīrieši biežāk nekā sievietes izmantojuši pakalpojumus stomatoloģijā (61% : 20%).

Jaunieši (18–25 g.v.) nozīmīgi biežāk nekā pārējie griezušies pie ģimenes ārsta (57%) un izmantojuši pakalpojumus dermatoloģijas jomā (37%). Salīdzinot ar citām vecuma grupām, respondenti vecumā no 26–35 gadiem biežāk izmantojuši pakalpojumus zobārstniecības (70%), ginekoloģijas/ uroloģijas (50%) jomās, bet attiecībā pret vecākiem respondentiem, arī dermatoloģijas (20%) jomā. Savukārt 36–45 gadu vecuma grupā galvenokārt izmantoti pakalpojumi zobārstniecības (67%), kā arī diagnostikas (24%) jomā. 46–60 gadu vecumā salīdzinoši biežāk izmantoti ģimenes ārsta pakalpojumi (40%), kā arī pieaug pakalpojumu īpatsvars diagnostikas (27%) un oftalmoloģijas jomā (8%). Pēc 60 gadu vecuma nozīmīgi lielāka daļa respondentu izmanto pakalpojumus diagnostikas (43%), kardioloģijas (11%), oftamoloģijas (8%), ortopēdijas (13%) jomā un citu nedefinētus medicīnas pakalpojumus (12%).

Dati liecina, ka maksu par Latvijā saņemtajiem medicīnas pakalpojumiem ārvalstīs dzīvojošo pacientu absolūtais vairākums sedz paši – mītnes zemes apdrošināšana maksu segusi vien 7% respondentu un vēl nepilniem 5% pakalpojumu maksa segta daļēji, savukārt 6% aptaujāto nav varējuši sniegt precīzu atbildi šajā jautājumā (skat. 5.14. att.).

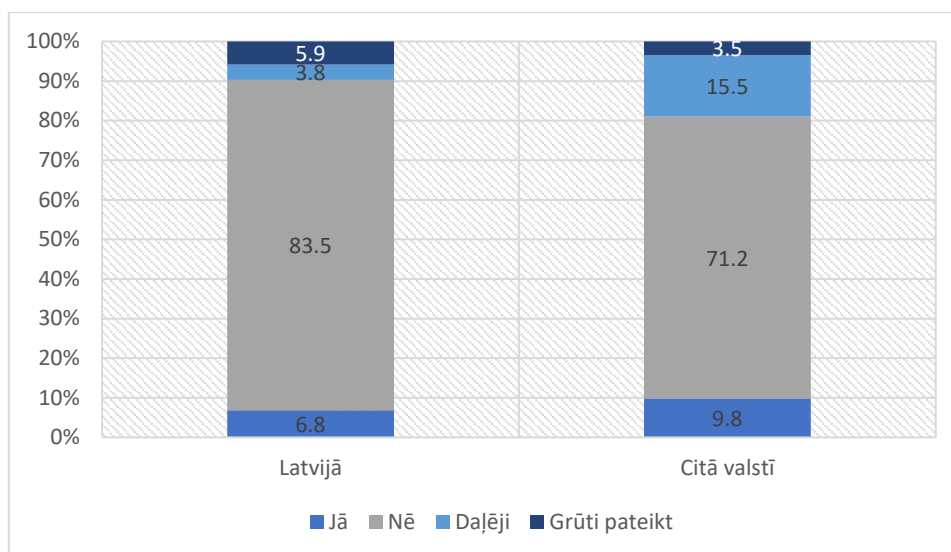

5.14. attēls. Vai Latvijā saņemtos pakalpojumus sedza mītnes zemes apdrošināšana, %

Lai arī mītnes zemes apdrošināšana Latvijā saņemto medicīnas pakalpojumus izmaksas sedza tikai nelielai daļai respondentu, šajā jautājumā nozīmīgas atšķirības konstatējamas atkarībā no respondenta izcelsmes. Mītnes zemes apdrošināšana pilnībā sedza pakalpojumu izmaksas 7%, bet daļēji – 4% respondentu, kuri dzimuši Latvijā. Ārpus Latvijas dzimušo respondentu grupā apdrošināšana pilnībā sedza pakalpojuma izmaksas 10%, daļēji – vēl 16% respondentu (skat. 5.15. att.).

Augstākais īpatsvars respondentu, kuriem mītnes zemes apdrošināšana pilnībā vai daļēji sedza Latvijā saņemtos medicīnas pakalpojumus, ir no Eiropas valstīm: Beļģijas (51%), Francijas (35%), Nīderlandes (34%), Spānijas (28%), Šveices (25%), Vācijas (24%) un citām ES un EZZ valstīm (36%). Mītnes zemes apdrošināšana nesedza

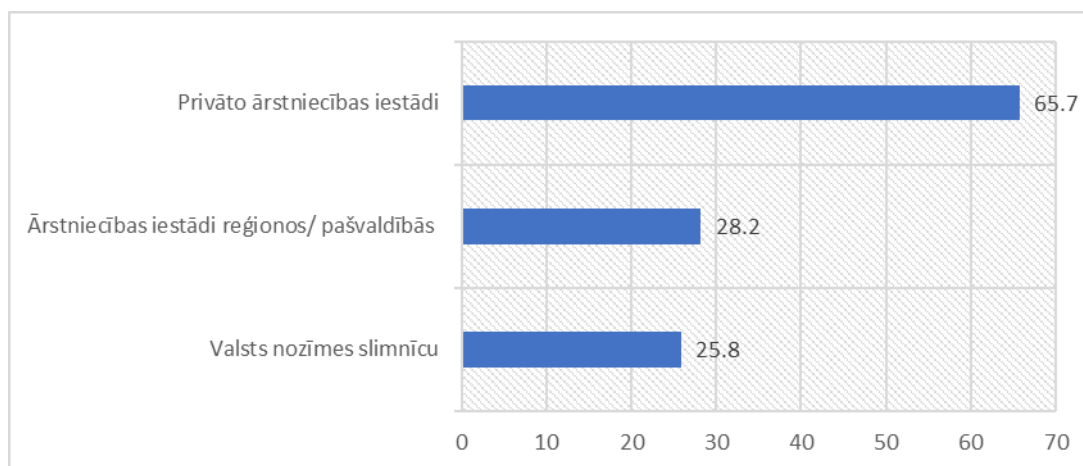
Latvijā saņemto medicīnas pakalpojumu izmaksas nevienam iecelotājam no Austrālijas / Jaunzēlandes, Igaunijas, Krievijas, D. un C. Amerikas un Karību baseina valstīm.

5.15. attēls. Mītnes zemes apdrošināšana atkarībā no respondenta dzimšanas vietas, %

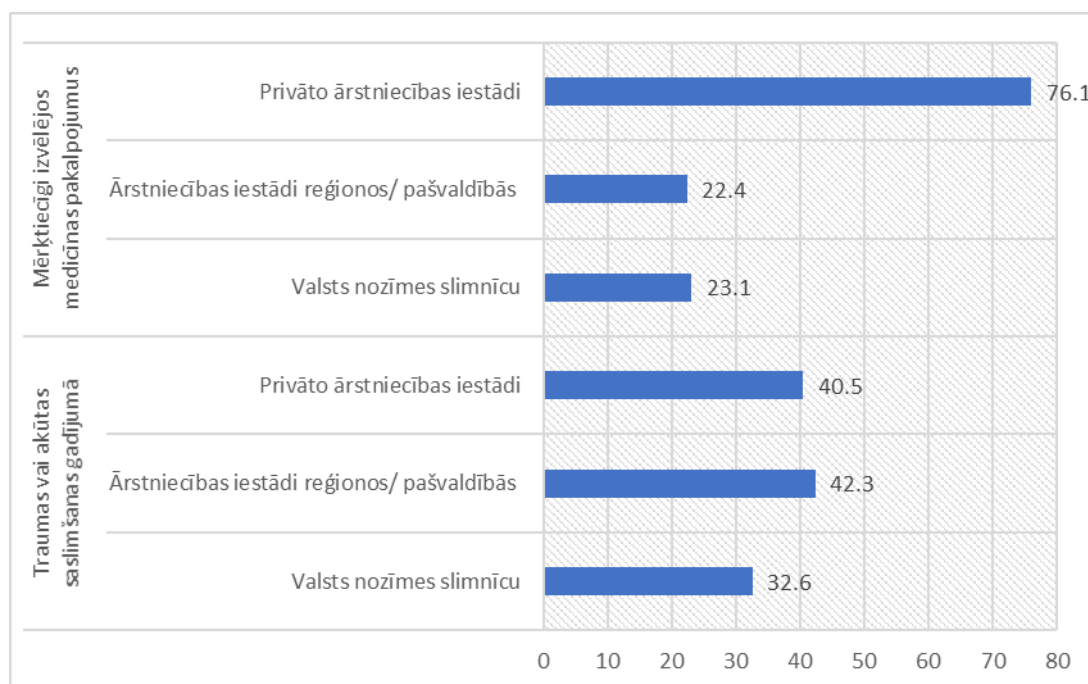
5.3. Medicīnas pakalpojumu sniedzēja izvēle un raksturojums

Lielākā daļa (66%) no medicīnas pakalpojumu saņēmējiem izmantojuši privātās ārstniecības iestādes Latvijā. Līdzīgs ir to respondentu īpatsvars, kuri izmantojuši reģionālās vai pašvaldību ārstniecības iestādes (28%) un / vai ārstējušies valsts nozīmes slimnīcās (26%) (skat. 5.16. att.). Valsts nozīmes slimnīcās 92% gadījumu pacienti ārstējušies Rīgā. Reģionālo ārstniecības iestāžu atrašanās vietu saraksts pārklāj vairāk nekā 35 pilsētas un novadus Latvijā (skat. P2 tabulu pielikumā). Starp biežāk minētajām vietām, protams, ir republikas nozīmes pilsētas: Valmiera (12%), Liepāja (8%), Jelgava (8%), Ventspils (6%), kā arī atsevišķi novadi: Talsu, Cēsu, Ogres, Jēkabpils, no kuriem katrs minēts vidēji 4% gadījumu. Arī privāto ārstniecības iestāžu pakalpojumi visbiežāk izmantoti Rīgā (69%), citās pilsētās vai novados – nozīmīgi retāk. Liepājā privāto ārstniecības iestāžu pakalpojumus izmantojuši aptuveni 5%, Jūrmalā – 4%, Jelgavā nepilni 3%, Cēsu novadā – 2% pacientu. Pārējās apdzīvotās minētas ne biežāk kā 1% gadījumu (skat. P3 tabulu pielikumā).

5.16. attēls. **Kāda tipa ārstniecības iestādi Latvijā apmeklēja, %**

Bāze: izmantoja medicīnas pakalpojumus Latvijā

Ārstniecības iestādes vai konkrēta ārsta izvēli ietekmē gan nepieciešamā pakalpojuma veids, tā pieejamība Latvijā, gan pacienta iespējas konkrētā situācijā. Diasporas pārstāvji, kuri jau pirms ceļojuma plāno izmantot vai arī ceļo uz Latviju ar nolūku izmantot kādus medicīnas pakalpojumus, ievērojami biežāk izvēlas privātās ārstniecības iestādes (76%), reģionālajās/ pašvaldību ārstniecības iestādēs un valsts nozīmes slimnīcās medicīnas pakalpojumus izmantojuši atbilstīgi 22% un 23% pacientu (skat. 5.17. att.). Savukārt traumas vai saslimšanas gadījumā ir tikai likumsakarīgi, ja vairums cilvēku pēc palīdzības vēršas tuvākajā un vieglāk pieejamajā ārstniecības iestādē. Gadījumu sadalījums starp privātajām un pašvaldību ārstniecības iestādēm ir līdzīgs (atbilstīgi 41% un 42%), un tikai nedaudz retāk šajos gadījumos respondenti pēc palīdzības vēršusies valsts nozīmes slimnīcās (33%).

5.17. attēls. **Kāda tipa ārstniecības iestādes apmeklēja Latvijā: atbilžu dalījums atkarībā no medicīnas pakalpojumu izmantošanas mērķa (%)**

Bāze: izmantoja medicīnas pakalpojumus Latvijā

Vērojama nozīmīga korelācija starp medicīniskā pakalpojuma veidu un ārstniecības iestādes izvēli. Ņemot vērā to, ka visa veida medicīnas pakalpojumu saņemšanai diasporas pārstāvji biežāk izvēlas privātās ārstniecības iestādes, statistiski nozīmīgā līmenī izceļas vairākas medicīnas nozares un pakalpojumu veidi. Pirmkārt, tas ir ģimenes ārsts, kas privātajās ārstniecības iestādēs tiek apmeklēts nozīmīgi biežāk nekā cita tipa iestādēs (69%), savukārt pašvaldību ārstniecības iestādēs nozīmīgi biežāk nekā valsts nozīmes slimnīcās, kas visdrīzāk saistīts ar šo ārstu pieejamību katra tipa iestādē (skat. 5.5. tab.). Privātajās ārstniecības iestādēs diasporas pārstāvji biežāk griežas arī pie stomatologa (82%), bet jo īpaši, izmantojot plastikās ķirurģijas (99%) un psihoterapeita pakalpojumus (95%). Reģionālajās un pašvaldību ārstniecības iestādēs statistiski nozīmīgā līmenī biežāk tiek izmantoti pakalpojumi pediatrijas un ginekoloģijas jomās. Savukārt valsts nozīmes ārstniecības iestādēs, salīdzinot ar cita tipa iestādēm, nozīmīgi biežāk tiek izmantoti kardioloģijas un diagnostikas pakalpojumi.

5.5. tabula.

Kāda tipa iestādes apmeklēja tie, kas mērķtiecīgi Latvijā izmantoja noteiktus medicīnas pakalpojumus (rindas %)

	Valsts nozīmes slimnīcu	Ārstniecības iestādi reģionos/ pašvaldībās	Privāto ārstniecības iestādi
Ģimenes ārsts	29.2	38.1	68.5
Pediatrija	12.8	42.9	76.1
Diagnostika	36.5	20.7	73.7
Stomatoloģija	20.9	20.8	82.3
Ginekoloģija/uroloģija	24.5	26.5	77.8
Neauglības ārstēšana/ mākslīgā apaugļošana	6.0	13.7	88.4
Kardioloģija	50.3	11.4	84.2
Plastiskā ķirurģija/ Estētiskā medicīna	13.0	2.5	99.2
Dermatoloģija	30.2	17.9	80.2
Oftalmoloģija	33.2	32.6	86.9
Ortopēdija	14.8	26.4	78.6
Psihiatrs, psihoterapeits	22.2	20.5	94.8
Cits	33.3	22.8	78.3

Bāze: mērķtiecīgi izvēlētajās medicīnas pakalpojumus Latvijā

5.4. Apmierinātība ar Latvijā saņemtajiem medicīnas pakalpojumiem

Respondentiem, kuri bija izmantojuši medicīnas pakalpojums Latvijā, tika lūgts novērtēt to kvalitāti 10 punktu skalā. Jāsecina, ka kopumā diasporas pārstāvji ar Latvijā saņemtajiem pakalpojumiem ir apmierināti, tomēr kā liecina T-testa rezultāti, privātās ārstniecības iestādes respondenti vērtē nozīmīgi augstāk (Sig.<0.001) nekā valsts vai pašvaldību ārstniecības iestādes.

5.6. tabula.

Apmierinātība ar saņemto pakalpojumu dažādās veida ārstniecības iestādēs (vidējais vērtējums skalā no 1 līdz 10)

	Valsts nozīmes slimnīca	Ārstniecības iestāde reģionos/ pašvaldībās	Privāta ārstniecības iestāde
Vidējais	8.0	7.9	8.7
Mediāna	8.0	8.0	9.0
Moda	10.0	10.0	10.0

Apkopojot respondentu komentārus par to, kas visvairāk neapmierina valsts nozīmes ārstniecības iestādēs, var izdalīt vairākus kopīgus novērojumus (iekavās norādīts atbilžu skaits). Pirmkārt tā ir ārstu un vidējā med. personāla **attieksme** (12). Otrkārt pakalpojuma **kvalitāte** (neskaidrības slimības ārstēšanas plānā, neprecīzas diagnozes (6), garās **rindas** uz pakalpojuma saņemšanu (5). Vairākos gadījumos (7) respondenti min arī **birokrātiju** (*“Sajūta, ka nav skaidrs, kādus papīrus aizpildīt... slimnīcas uzņemšanā nemāk strādāt ar citu valstu apdrošināšanām”*), augstas **cenās**, tas, ka tiešā veidā tiek prasīts **“kukulis”** vai, piemēram, rekomendēts *“pieteikties uz vizīti privātā klīnikā, par maksu, protams”*.

Līdzīga satura komentāri raksturo arī neapmierinātību ar pakalpojumiem reģionālajās/pašvaldību ārstniecības iestādēs. Visbiežāk neapmierina ārstu un med. personāla **attieksme** (18), **rindas** uz pakalpojuma saņemšanu (5), **kvalitāte** (4). Raksturojot šīs ārstniecības iestādes biežāk izskan arī pārmetumi par telpu un **infrastruktūras** trūkumiem (8) (*“Istabiņā nebija divielis un tualetes papīrs. Tas bija tāds šoks”; “Atbaidošas telpas”; “Poliklīnika izskatījās novecojusi, kā no Padomju laikiem”*). Tāpat daži respondenti sūdzas par pakalpojuma **izmaksām**, bet atsevišķus klientus neapmierina nekas: *“Pilnīgi nekas, sākot no ēdiena līdz personālam, ēdiens neēdams, personāla darbinieki rupji un vienaldzīgi, un kas tā ir par politiku? Vispirms samaksā, tad ārstēsim? Man gribas vispirms saņemt pakalpojumu un tad maksāt!”*

Minētajās ārstniecības iestādēs klienti sastapušies ar problēmām, ka netiek pieņemtas citu valstu apdrošināšanas kartes, lai gan apdrošināšana derīgā visa ES teritorijā. Neapmierina arī dažādi ierobežojumi, kā, piemēram, tas, ka māte nedrīkst būt klāt, kamēr ārsts sniedz palīdzību piecgadīgam bērnam, *“... Zviedrijā vispār nav tādas domas, ka vecāki nedrīkstētu būt klāt bērna izmeklēšanas laikā!”*

Runājot par privātajām ārstniecības iestādēm, viens no biežāk minētajiem neapmierinātības cēloņiem ir **pakalpojuma cena** (11), lai gan ne retāk izskan arī sūdzības par ārstu vienaldzīgo **attieksmi** (10) un pakalpojuma **kvalitāti** (10) (*“... pieeja gauži standarta, bet par dārgu naudu”*). Retāk, tomēr pacienti sūdzas par ilgo gaidīšanas laiku un **naudas “izspiešanu”** (*“Ārsti nevēlējās palīdzēt, bet izkrāpt naudu par pilnīgi nevajadzīgam lietām”; “Situāciju velk garumā, lai pēc iespējas vairāk izvilkto naudu, 4 reizes vizīte – 400 eur”*).

Salīdzinot apmierinātības līmeni pēc dažādās medicīnas jomās saņemto pakalpojuma vērtējuma, T-testa analīze liecina, ka ar ģimenes ārsta, diagnostikas, stomatoloģijas, ginekoloģijas/ uroloģijas un oftalmoloģijas pakalpojumu nozīmīgi biežāk bija apmierināti tie, kas apmeklēja privāto ārstniecības iestādi nekā tie, kas apmeklēja valsts

vai pašvaldības ārstniecības iestādi (skat. 5.7. tab.). Savukārt ar pediatru un dermatologu privāto iestāžu apmeklētāji bija nozīmīgi apmierinātāki nekā tie, kas apmeklēja reģionu/ pašvaldību ārstniecības iestādi.

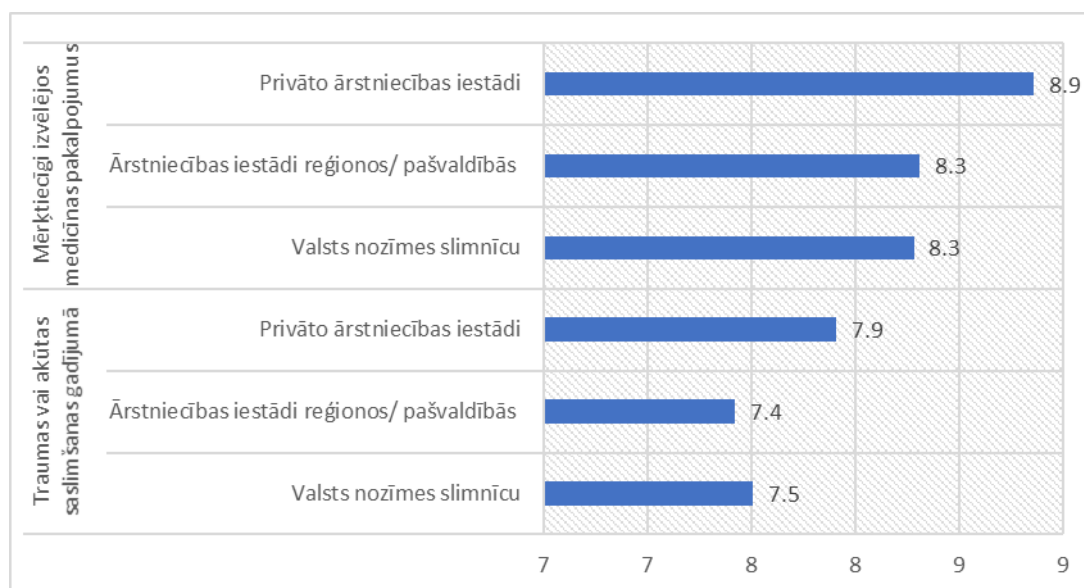
5.7. tabula.

Apmierinātība ar dažādiem pakalpojumiem ārstniecības iestādēs (skalā no 1 līdz 10)

	Valsts nozīmes slimnīcu	Ārstniecības iestādi reģionos/ pašvaldībās	Privāto ārstniecības iestādi
Ģimenes ārsts	8.2	8.3	8.8
Pediatrs	7.8	8.2	9.0
Diagnostika	8.1	8.4	8.7
Stomatoloģija	8.5	8.1	8.9
Ginekoloģija/uroloģija	8.4	8.1	8.9
Neaugsības ārstēšana/ mākslīgā apaugļošana	8.0	8.3	8.4
Kardioloģija	8.3	8.3	8.9
Plastiskā ķirurģija/Estētiskā medicīna	8.4	9.3	9.0
Dermatoloģija	7.8	7.9	8.4
Oftalmoloģija	7.3	8.4	9.1
Ortopēdija	9.0	9.3	9.3
Psihiatrs, psihoterapeits	9.3	8.1	8.9
Cits	7.8	8.3	9.0

Bāze: mērķtiecīgi izvēlējas medicīnas pakalpojumus Latvijā

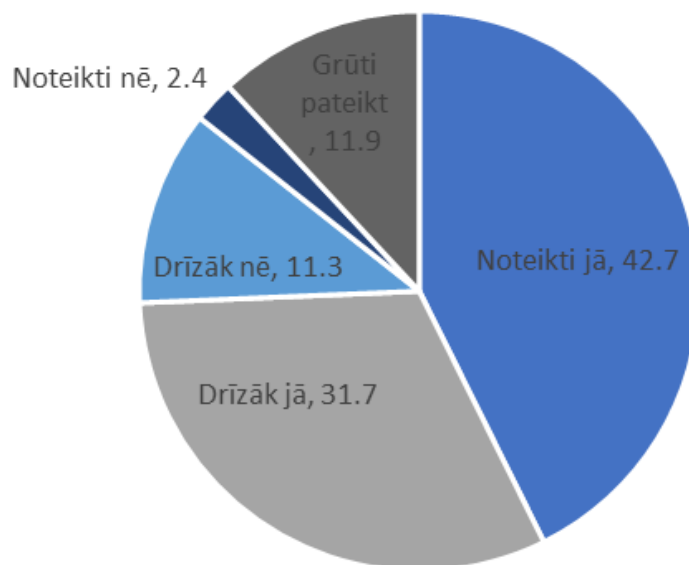
Statistiski nozīmīgā līmenī apmierinātība ar pakalpojuma kvalitāti jebkura tipa ārstniecības iestādē ir augstāka gadījumos, kad tiek izmantots iepriekš plānots, mērķtiecīgi izvēlēts pakalpojums, nekā tad, kad tas bijis nepieciešams traumas vai saslimšanas gadījumos (skat. 5.18. att.).

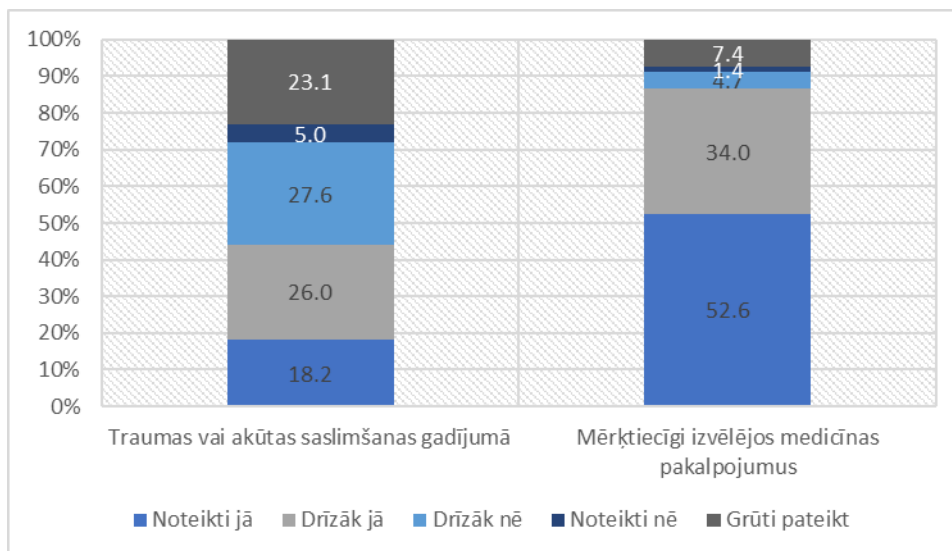
5.18. attēls. **Apmierinātība starp tiem, kas medicīnas pakalpojumus Latvijā izmantoja plānoti vai akūti (vidējais vērtējums no 1 līdz 10)**

5.5. Plāni turpmāk izmantot medicīnas pakalpojumus Latvijā

Runājot par nākotni, lielākā daļa (74%) diasporas pārstāvju, kuriem jau ir medicīnas pakalpojumu patēriņa pieredze, arī turpmāk plāno Latvijā izmantot šos pakalpojumus. No minētās grupas 43% respondentu ir pārliecināti, ka to darīs, bet 32% – drīzāk pieļauj iespēju to darīt (skat. 5.19. att.). Salīdzinoši neliela respondentu daļa – 14% to neplāno darīt, no kuriem 2% to kategoriski nevēlas. Nepārsteidz, ka respondentu atbildes ļoti būtiskā līmenī atšķiras atkarībā no pieredzes. To vidū, kuri jau mērķtiecīgi ceļojuši uz Latviju, lai saņemtu kādu no medicīnas pakalpojumiem, gandrīz 87% uzskata, ka arī nākotnē varētu izmantot minētos pakalpojumus Latvijā (53% ir pārliecināti par to), kamēr to vidū, kas veselības aprūpi saņēmuši slimības vai traumu gadījumā, par iespēju nākotnē izmantot šos pakalpojumus domā 44% (no kuriem pārliecināti par to ir tikai 18% respondentu) (skat. 5.20. att.).

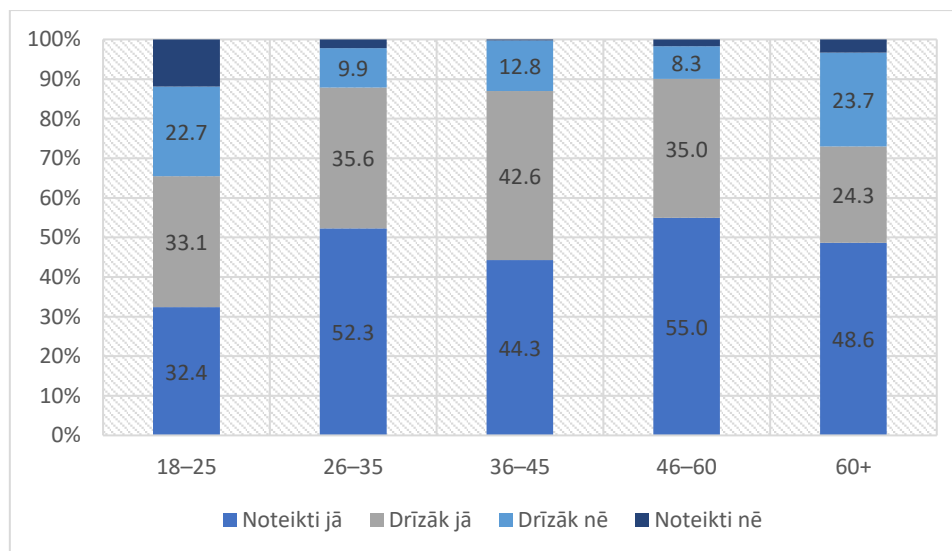

5.19. attēls. Vai arī nākotnē plāno izmantot ārstniecības iestāžu pakalpojumus Latvijā, %

5.20. attēls. Plāni atkarībā no apstākļiem, kādos izmantoja medicīnas pakalpojumus Latvijā, %

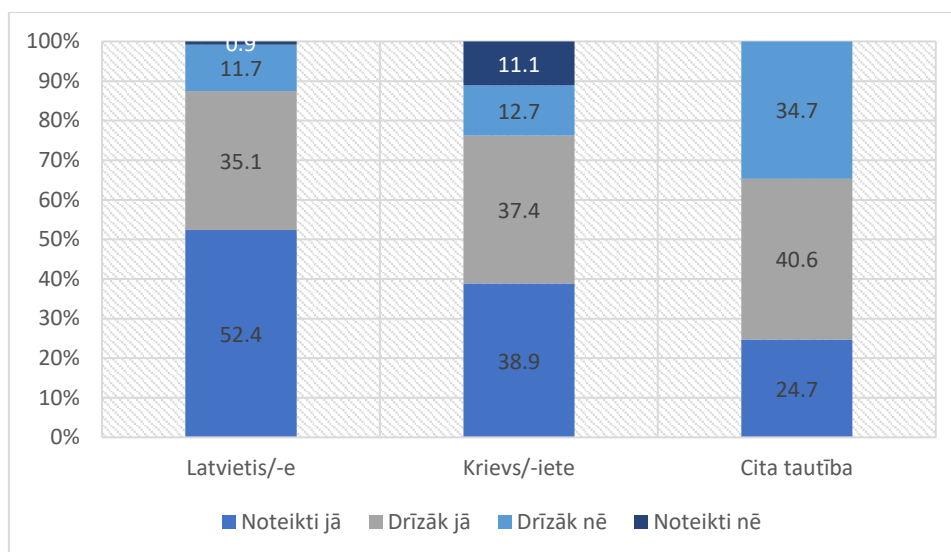
Salīdzinot dažādas demogrāfiskās grupas, statistiski nozīmīgas atšķirības vērojamas pēc vecuma, tautības, izcelsmes un ārpus Latvijas nodzīvotā laika. Lielākais īpatsvars respondentu, kas noteikti plāno vai pieļauj iespēju, ka nākotnē izmantos medicīnas pakalpojumus Latvijā ir vecuma grupā no 26–35 gadiem un vecuma grupā no 46–60 gadiem (atbilstīgi 88% un 90%), turklāt minētajās vecuma grupās vairāk nekā puse respondentu ir pārliecināti, ka to darīs (skat. 5.21. att.). Nozīmīgi mazāka ir jauniešu (18–25 g.v.), kā arī gados vecāko respondentu (60+) daļa, kuri, raugoties nākotnē, plāno izmantot medicīnas pakalpojumus Latvijā. Turklāt jauniešu vidū respondentu īpatsvars, kuri ir pārliecināti, ka to noteikti darīs, ir viszemākais (32%).

5.21. attēls. Plāni izmantot medicīnas pakalpojumus Latvijā atkarībā no vecuma, %

Diasporas pārstāvju plānos vērojamas nozīmīgas atšķirības atkarībā no tautības. Latviešu vidū, to respondentu īpatsvars, kuri plāno vai pieļauj iespēju nākotnē izmantot medicīnas pakalpojumus Latvijā, ir ievērojami augstāks nekā krievu vai citas tautības respondentu vidū. Atšķirības ir vēl nozīmīgas, ja salīdzina to respondentu daļu, kuri ir

stingri pārliecināti: nākotnē noteikti izmantot medicīna pakalpojumus plāno 52% latviešu, 39% krievu un 25% citas tautības respondentu (skat. 5.22. att.).

5.22. attēls. Plāni izmantot medicīnas pakalpojumus Latvijā atkarībā no tautības, %

Vairākums (85%) diasporas pārstāvju, kuri dzimuši Latvijā plāno vai vismaz pieļauj iespēju, ka arī nākotnē izmantos medicīnas pakalpojumus Latvijā (50% ir pārliecināti par to, 35% – pieļauj tādu iespēju). Citās valstīs dzimušo respondentu vidū šo respondentu īpatsvars ir zemāks – 72%, no kuriem 30% ir pārliecināti, bet 42% pieļauj tādu iespēju.

Ļoti interesanta ir respondentu nākotnes vīzija par medicīna pakalpojumu izmantošanu atkarībā no mītnes zemes. Valstis/ valstu grupas, kurās vismaz puse respondentu ir pārliecināti, ka arī nākotnē izmantos medicīnas pakalpojumus Latvijā, ir Īrija (61%), Itālija (65%), Zviedrija (57%), ASV (53%), Austrija (54%), Islande (50%), Kanāda (51%), Centrālā, Dienvidu un Austrumāzija (68%), D. un C. Amerika un Karību baseins (100%, jāņem gan vērā, ka respondentu skaits ir mazs) (skat. 5.18. tab.). Atsevišķās valstīs, savukārt, ir augsts īpatsvars respondentu, nav pārliecināti, bet pieļauj iespēju, ka izmantos medicīnas pakalpojumus Latvijā: Francija (55%), Islande (50%), Somija (63%), kā arī citas ES un EEZ valstis (51%). Visaugstākais īpatsvars respondentu, kuri drīzāk izslēdz vai ir pārliecināti, ka neizmantos medicīnas pakalpojumus Latvijā dzīvo Igaunijā (57%), Austrālijā un Jaunzēlandē (34%), Kanādā (37%), Vācijā (37%), Spānijā (27%), Francijā (25%), ASV (23%) un Dānijā (23%).

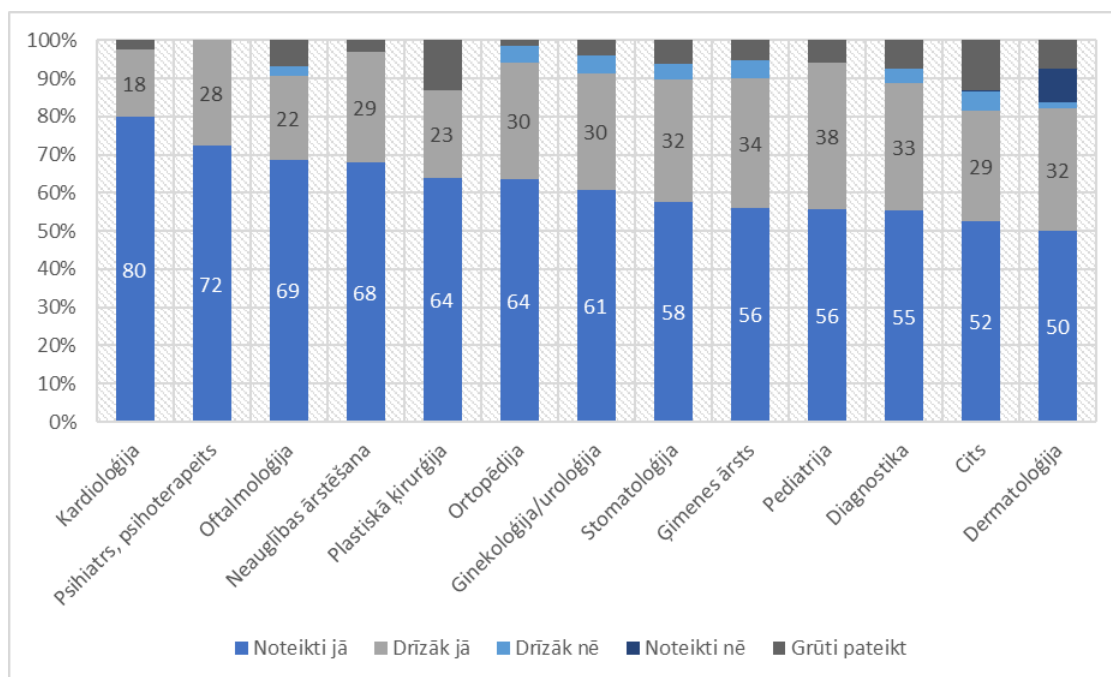
5.8. tabula.

Plāni izmantot medicīnas pakalpojumus Latvijā: atbilžu dalījums pa valstīm, %

Vai nākotnē plāno izmantot medicīnas pakalpojumus Latvijā	Noteikti jā	Drīzāk jā	Drīzāk nē	Noteikti nē
Amerikas Savienotās Valstis	53	24	12	11
Austrālija un Jaunzēlande	46	20	34	0
Austrija	54	37	9	0
Beļģija	42	48	8	2
Dānija	49	28	19	4
Francija	20	55	25	0

Igaunija	17	27	57	0
Īrija	61	28	7	4
Islande	50	50	0	0
Itālija	65	33	2	0
Kanāda	51	11	33	4
Krievija	33	56	11	0
Lielbritānija	46	41	11	1
Nīderlande	41	47	11	1
Norvēģija	53	36	11	0
Somija	31	63	6	0
Spānija	26	48	27	0
Šveice	52	48	0	0
Vācija	36	28	30	7
Zviedrija	57	37	6	0
Āfrika, Tuvie Austrumi	46	43	11	0
Centrālā, Dienvidu un Austrumāzija	68	33	0	0
Citas Eiropas valstis	49	40	11	0
Citas ES un EEZ valstis	39	51	10	0
D. un C. Amerika un Karību baseins	100	0	0	0

Nākotnes vīziju būtiski ietekmē medicīnas joma, kurā respondents jau saņēmis pakalpojumus Latvijā. Absolūtais vairākums (80%) pacientu, kuri izmantojuši medicīnas pakalpojumus kardioloģijas jomā, noteikti plāno un vēl 18% pieļauj iespēju to darīt Latvijā arī turpmāk (skat. 5.23. att.). Arī psihiatrijas jomā kopumā visi pacienti (72% noteikti un vēl 18% pieļauj tādu iespēju) plāno nākotnē ārstēties Latvijā. Vairākās citās nozarēs, kā oftalmoloģija, neaugsības ārstēšana, plastiskā ķirurģija, ortopēdija un ginekoloģija, pacientu skaits, kuri ir pārliecināti, ka arī nākotnē izmantos šīs nozares speciālistu pakalpojumus Latvijā, pārsniedz 60% no atbilstošajām grupām. Arī pārējās nozarēs vismaz 50% pacientu plāno noteikti izmantot šos pakalpojumus arī nākotnē, turklāt to respondentu īpatsvars, kuri drīzāk to nedarīs mērāms vien dažos procentos. Un vienīgi dermatoloģijas jomā 9% pacientu noteikti nevēlētos ārstēties Latvijā.

5.23. attēls. Plāni atkarībā no Latvijā mērķtiecīgi izmantotā pakalpojuma, %

Bāze: mērķtiecīgi izvēlētajās medicīnas pakalpojumus Latvijā

Atklātā jautājumā tika noskaidroti argumenti, kādēļ respondenti nevēlas/ neplāno izmantot ārstniecības iestāžu pakalpojumus Latvijā. Apkopojot sniegtās atbildes, iemeslus var sagrupēt vairākās kategorijās. Ilustrācijai iekavās citētas dažu respondentu atbildes.

Lielākā daļa (65%) atbildējušo norāda, ka vienkārši **nav nepieciešamība izmantot** medicīnas pakalpojumus Latvijā, jo viņus apmierina veselības aprūpes sistēma mītnes zemē, turklāt veselības apdrošināšana sedz visus izdevumus.

“Apdrošināšana sedz visus izdevumus Vācijā un esmu apmierināta ar pakalpojumiem, un sistēma ir krietni vienkāršāka kā Latvijā, lai, piemēram, nokļūtu pie kāda speciālista (piem., neirologs, endokrinologs u.tml.”; Ārziemēs dzīvoju un strādāju jau 18 gadus. Tas ir daudz, tāpēc visa sadzīve ir jau pārcēlusies uz mītnes zemi”; “Es esmu apmierināts ar Francijas medicīnas pakalpojumiem. Man arī sanāk lētāk apmeklēt ārstus Francijā”; Mītnes zemē ir laba medicīnas sistēma, par to ik mēnesi tiek maksātā apdrošināšana no privātiem līdzekļiem, tādēļ neredzu vajadzību šos pakalpojumus izmantot Latvijā.”

Mazāks skaits respondentu, kuri izmantojuši medicīnas pakalpojumus slimību vai trauma gadījumos, cer, ka nekas tamlīdzīgs **neatgādīsies**, un vērsties pēc palīdzības ārstniecības iestādē Latvijā nebūs nepieciešams (16%)

“Ceru, ka nebūs vairs nekādu trauma ceļojuma laikā”.

Citu argumentu grupa balstās **negatīvā pieredzē**, kas gūta, apmeklējot ārstniecības iestādes Latvijā (13%)

“Gadījās [mītnes zemē] uz ledus krītot salauzt pirms 2 gadiem, uzņemšanā – paprasa kādā valodā man ērtāk, manu p.k. un apkalpošana 10–15 min. laikā... (neviens neprasa pasi vai ID karti, lai pierādītu kas es esmu). ... kad dzīvoju LV, divgadīgu bērnu klīniskā slimnīca neņēma pretim bez personas apliecinoša dokumenta. Bērnām bija laužts atslēgas kauls, sāpes, satraukums, utt. Rindā pavadījām 3,5 h”; “Bieži neapmierina ārstu attieksme. Bez emocijām, sajūta it kā medicīnas iestāžu darbiniekiem nepatīk savs darbs. Nav apmācīti komunicēt, tā jau, bieži vien, ārstu apmeklējumi ir nepatīkami”.

Pakalpojumu **kvalitāte** nav apmierinājusi 13% respondentu

“Ļoti grūti tikt pie tiem dažiem, tiešām labiem ārstiem Latvijā (tādi tik tiešām ir). Bet ļoti ātri var tikt pie nekompetentiem un nevīžīgiem ārstiem (tādu tik tiešām ir daudz)”; “Kvalitātes un laika ziņā izdevīgāk mītnes zemē”.

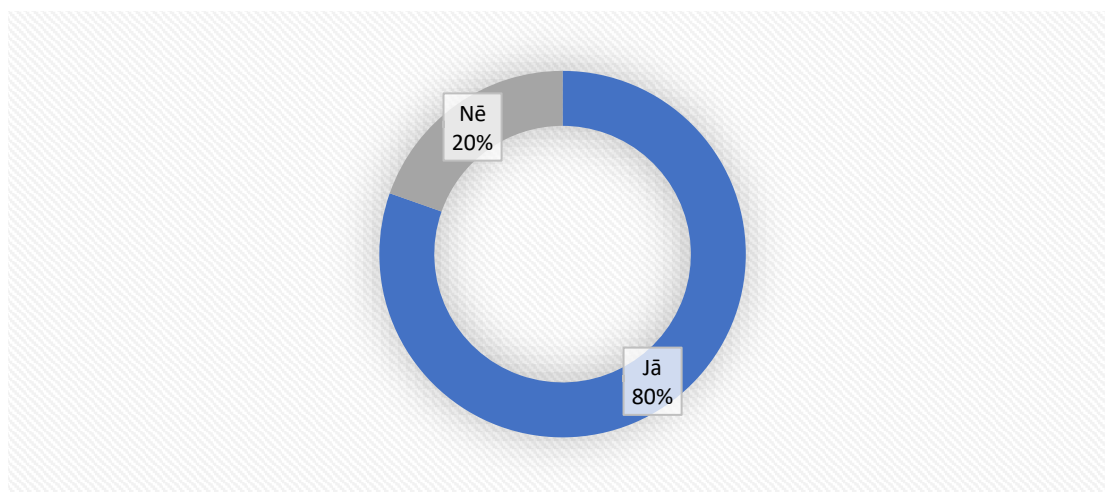
Un visbeidzot, daļa respondentu (14%) norāda, ka daudzi medicīnas pakalpojumi Latvijā ir **dārgi vai pat dārgāki** nekā mītnes zemē, jo īpaši attiecībā pret sniegto kvalitāti

“... finansiāli neizdevīgi Latvijā, jo mītnes zemē [Īrijā] medicīnas pakalpojumi man ir apmaksāti pilnībā un par medikamentiem ir jāmaksā niecīga summa”; “...piemēram, zāles bērniem Vācijā ar recepti ir pilnīgi bezmaksas. Receptu zāles pieaugušajiem maksā tikai 5 eiro”, “...par sešu zobu remontu un divām platēm Anglijā samaksāju 244,- angļu mārciņas. Latvijā par vienu plati 220,- eiro plus zobu remonts bez rentgena. Visa pārējā medicīna un zāles bez maksas, ģimenes ārstu ieskaitot”; “Reklāma par izcīlu kvalitāti un individuālu pieredzi mūsu gadījumā neatbilda reālajam rezultātam. Cenas pietiekoši augstas. ... privātā klīnika ar pasakainām cenām cenšas pārdot pēc iespējas dārgāku pakalpojumu, kas īsti neatšķiras no tā, ko piedāvā mītnes valsts. 10% cenas atšķirība nav tā vērtā, lai tērētu ierobežoto laiku, kas atvēlēts brīvdienām un sēdētu ārsta kabinetā”.

6. Diasporas pārstāvju loma Latvijas popularizēšanā ārvalstīs

6.1. Latvijas kā ceļojuma galamērķa popularizēšana ārvalstīs

Pētījumā bija nepieciešams noskaidrot, kāda loma ir diasporas pārstāvjiem ārvalstīs kā Latvijas tūrisma popularizētājiem. Lielākā daļa mūsu ārvalstīs dzīvojošie tautieši ir īsti patrioti un tūrisma “vēstneši”. Kā redzams 6.1. att. tikai viena piektā daļa respondentu nekomunicē ar saviem draugiem un kolēģiem par tūrisma iespējām Latvijā. Mazāk komunicē respondenti no Islandes un diemžēl arī no Īrijas (tikai 68%) un Lielbritānijas (72%). Aktīvāk nekā vidēji komunicē respondenti Beļģijā, Austrālijā un Jaunzēlandē, un arī tādā nozīmīgā tūrisma tirgū kā Krievija (84%). Pastāv tieša korelācija starp vecuma grupām un vēlmi popularizēt Latvijas tūrisma. Jo jaunāki respondenti, jo mazāk viņi komunicē par šādiem jautājumiem, vecuma grupās no 18 līdz 45 gadiem to īpatsvars ir zem 80%. Pārsteidzoši, ka tie, kuri nav dzimuši Latvijā, ir aktīvāki Latvijas tūrisma veicinātāji - 96% respondentu stāsta savās mītnes zemēs par Latviju kā interesantu tūrisma galamērķi.

6.1. attēls. Diasporas pārstāvju īpatsvars, kuri savā mītnes zemē stāsta par Latviju kā atraktīvu ceļojuma galamērķi (%)

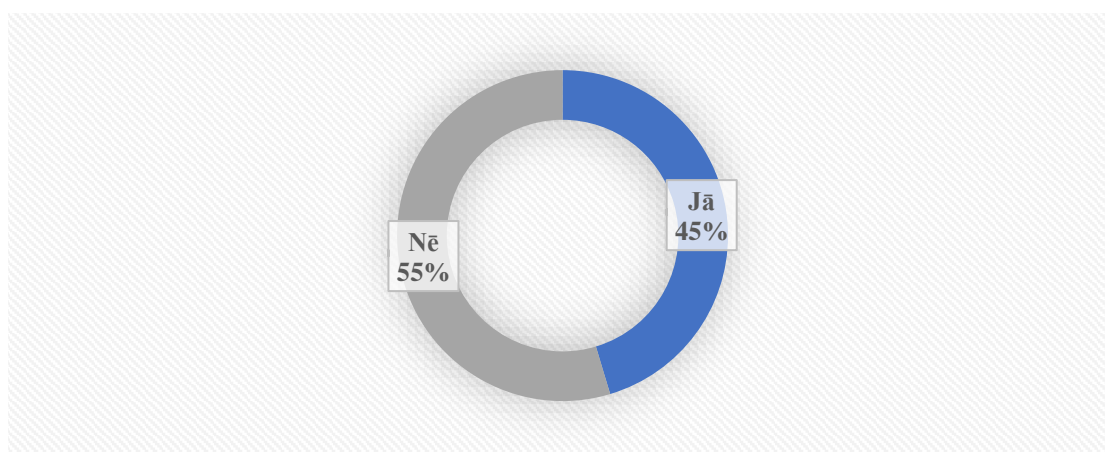
Lai gan gribētos domāt, ka diasporas pārstāvji labi pazīst Latviju, ir dzimuši un dzīvojoši dažādās Latvijas vietās, ir labi informēti ne tikai par tradicionālo tūrisma piedāvājumu, bet arī par mazāk pazīstamām vietām. Tomēr, reklamējot Latvijas tūrisma piedāvājumu, viņi ir balstījušies uz klasiskām mūsu valsts tūrisma vērtībām un piesaistēm. 6.2. attēls uzskatāmi parāda, ka Rīga lielākajā daļā gadījumu ir ieteikta kā noteikti apmeklējamā vieta. Daudz retāk ir minētas tādas vietas kā Sigulda, Turaida, Jūrmala, Kuldīga un Ventspils. Priecē, ka, reklamējot šīs vietas, tās tiek saistītas ar salīdzinoši jaunākiem tūrisma produktiem, piemēram, Rīgu ar tās kluso centru, Liepāja ar Karostu un pludmali, Cēsis un apkārtni, Kurzemes piekrasti. Kā ieteiktākie pasākumi, protams, izceļas Dziesmu un deju svētki, Līgo svētki, kaut gan ir minēts arī “Pozitivus” festivāls, Operas un baleta izrādes. Interesanti, ka līdztekus dabai, ūdeņiem, mežiem minētas arī baskāju takas.

6.2. attēls. Latvijas vietas, apskates objekti un pasākumi, kuras diasporas pārstāvji ieteica apmeklēt saviem mītnes zemes draugiem (min = 5 reizes pieminēts, Rīgu n=1007)

6.2. Diasporas pārstāvju nozīme ienākošā tūrisma veicināšanā

Daļa diasporas pārstāvji ir bijuši ne tikai tūrisma popularizētāji, bet darbojušies arī kā tūrisma aģenti, aicinot savus mītnes zemes draugus un kolēģus pievienoties ceļojuma uz Latviju (skat. 6.3. att.). Sevišķi aktīvi šajā ziņā ir bijuši respondenti no tādām valstīm ar daudzveidīgu tūrisma piedāvājumu kā Itālija (64% respondentu), Francija (60%), Spānija (60%) un Krievija (59%), bet arī šī atbilde liecina, ka samērā reti tiek aicināti ceļabiedri uz Latviju no Īrijas (26%) un Lielbritānijas (38%). Vairāk savus draugus līdzī ceļojumā uz Latviju ir aicinājuši tie respondenti, kuri mācās vai studē ārvalstīs (53%), dzīvo ārpus Latvijas ilgāk nekā 16 gadus, un tie, kuri ir dzimuši citā valstī.

6.3. attēls. Diasporas pārstāvji, kuri aicina savus mītnes zemes draugus un kolēģus pievienoties ceļojumā uz Latviju, %.

Pavisam 2879 respondenti atbildēja uz jautājumu par to, cik personas no viņu mītnes zemes ir apmeklējušas Latviju viņu rekomendāciju ietekmē. Kā redzams, tad vidēji katrs no viņiem ir piesaistījis vēl divus tūristus Latvijai, no kuriem vismaz viens ir

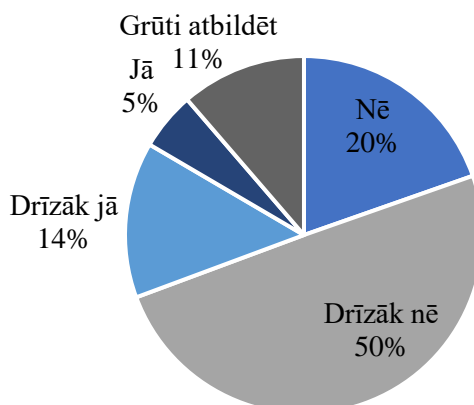
ceļojis kopā ar respondentu (skat. 6.1. tab.). Visvairāk personu apmeklēt Latviju ir mudinājuši respondenti no Igaunijas (5 cilvēkus), Somijas (4) un Zviedrijas (3). Lielbritānijā dzīvojošie vidēji ir pamudinājuši katrs vienu britu atceļot uz Latviju. Vecākie cilvēki (vecuma grupa 60+) arī ir pamudinājuši vidēji trīs cilvēkus ceļot uz Latviju, bet jaunieši (18-25) un personas, kuras mācās vai studē, ir bijuši kūttrāki šajā ziņā. Viņi atbildējuši, ka vidēji tikai viena persona viņu pamudināta ir devusies uz Latviju. Vairāk kopā ar mūsu diasporas pārstāvi ir ceļojuši igauņi – vidēji trīs personas.

6.1. tabula

Personu skaits no mītnes zemes, kas, respondentu pamudinātas, ir apmeklējušas Latviju pēdējo trīs gadu laikā

	Vid.	Mediāna
Cik personas no Jūsu mītnes zemes pēdējo trīs gadu laikā pēc Jūsu pamudinājuma ir apmeklējušas Latviju?	2.9	2
Cik personas no tām, kas pēc Jūsu pamudinājuma apmeklēja Latviju, ceļoja kopā ar Jums?	2.0	1

Datu ticamības pārbaudei respondentiem tika uzdots jautājums par to, vai, draugi un kolēģi būtu apmeklējuši Latviju bez šādas popularizēšanas un komunikācijas. Kā liecina respondentu atbildes, tad viņi ir pārliecināti, ka tādā gadījumā uz Latviju drīzāk vai noteikti nebūtu atbraukuši 70% no šiem ārvalstu tūristiem (skat. 6.4. att). Tikai aptuveni 20% no Latviju apmeklējušiem ārvalstu tūristiem no respondentu mītnes zemes to būtu darījuši arī bez šāda pamudinājuma.

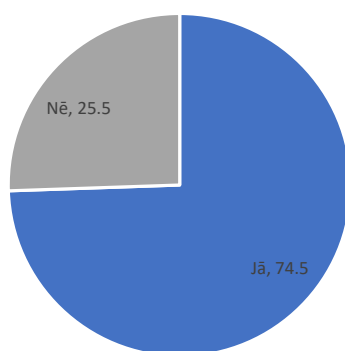
6.4. attēls. Respondentu viedoklis par to, vai bez viņu pamudinājuma mītnes zemes draugi un kolēģi būtu apmeklējuši Latviju, %

Šie rezultāti apstiprina, ka, plānojot un īstenojot dažādas mārketinga aktivitātes ārvalstu tirgos, novārtā nevajadzētu atstāt arī aktīvu mārketinga komunikāciju ar ārzemēs dzīvojošiem valstspiederīgiem, apzinoties viņu iespēju izmantot sociālos tīklus un informācijas kanālus Latvijas popularizēšanai ārvalstīs. Tādējādi gan atzīstot viņu nozīmi, gan uzturot saikni ar viņiem, gan informējot viņu par jaunāko tūrismā, aicinot ciemos uz Latviju, un pat organizējot privātus un darījumu pasākumus.

7. Covid-19 radītās krīzes ietekme uz diasporas ceļotāju paradumiem

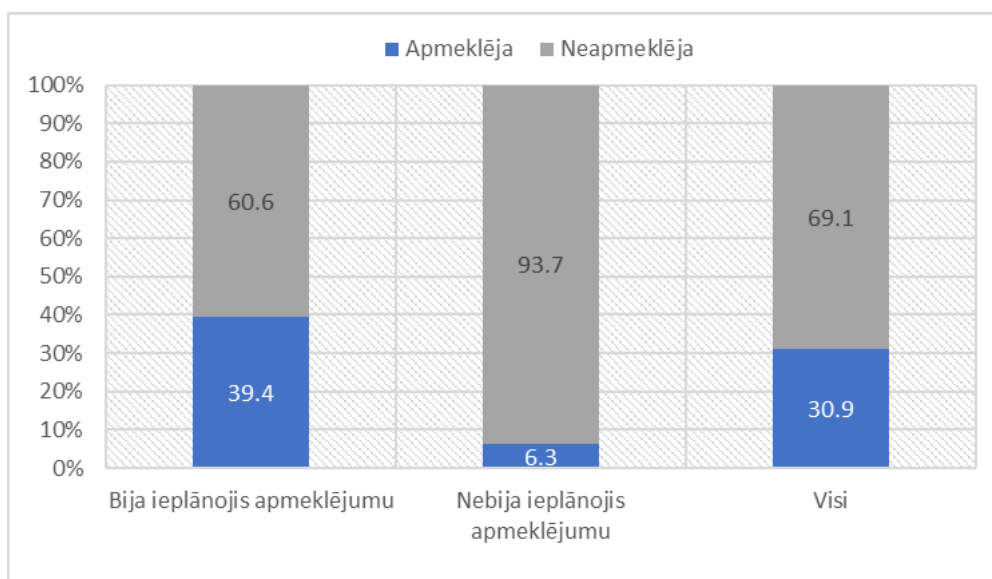
7.1. Ceļojumu plāni un to īstenošana Covid-19 pandēmija laikā

Aptaujas ietvaros atsevišķi tika aplūkota ceļošana Covid-19 pandēmijas laikā – plāni, to īstenošana, braukšanas iemesli, notikušo un nenotikušo ceļojumu raksturojums. Kā liecina respondentu atbildes, 74% diasporas pārstāvju bija plānojuši apmeklēt Latviju Covid-19 krīzes laikā, t.i., no 2020. gada marta līdz aptaujas veikšanas brīdim (skat. 7.1. att.).

7.1. attēls. Vai plānoja apmeklēt Latviju Covid-19 krīzes laikā (2020. gada marts – 2021. gada janvāris), %

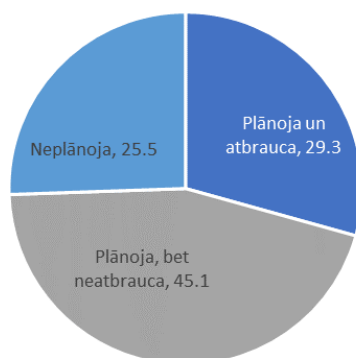
Tomēr lielākā daļa no viņiem (61%) šos plānus neīstenoja (skat. 7.2. att.).

7.2. attēls. Vai apmeklēja Latviju šajā laika periodā, %

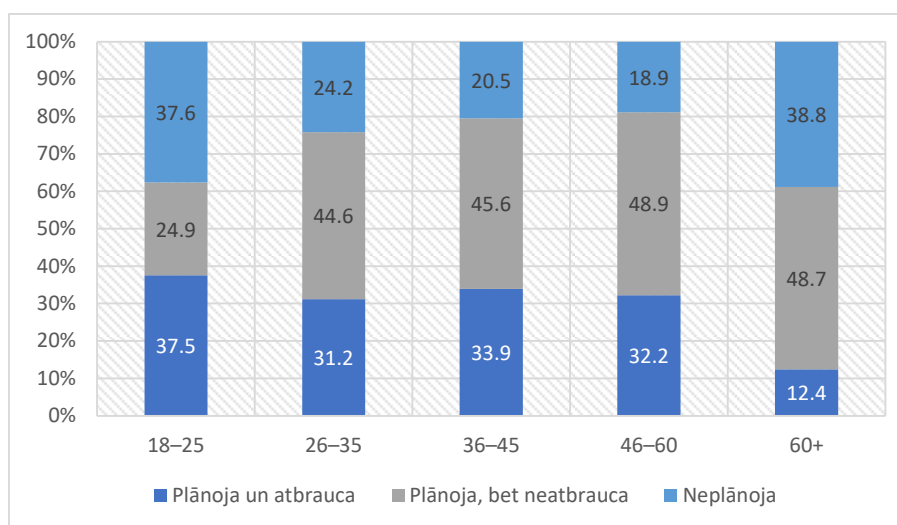
Atsevišķos gadījumos ceļojums uz Latviju notika, neraugoties uz to, ka iepriekš šādu plānu nebija (piem., kādu neparedzētu vai neatliekamu apstākļu dēļ). Kopumā, lai gan krīzes radīto ierobežojumu ietekme uz diasporas ceļojumu plāniem ir ievērojama, gandrīz trešdaļa (31%) diasporas pārstāvju Covid-19 krīzes laikā tomēr atceļoja uz Latviju.

Aplūkojot atbilžu saistību redzams, ka no visiem diasporas pārstāvjiem, 45% bija plānojuši ceļojumu, taču to neīstenoja (skat. 7.3. att.). Tādējādi var pieņemt, ka Covid-19 krīze diasporas tūrisma apjomu samazināja aptuveni uz pusi.

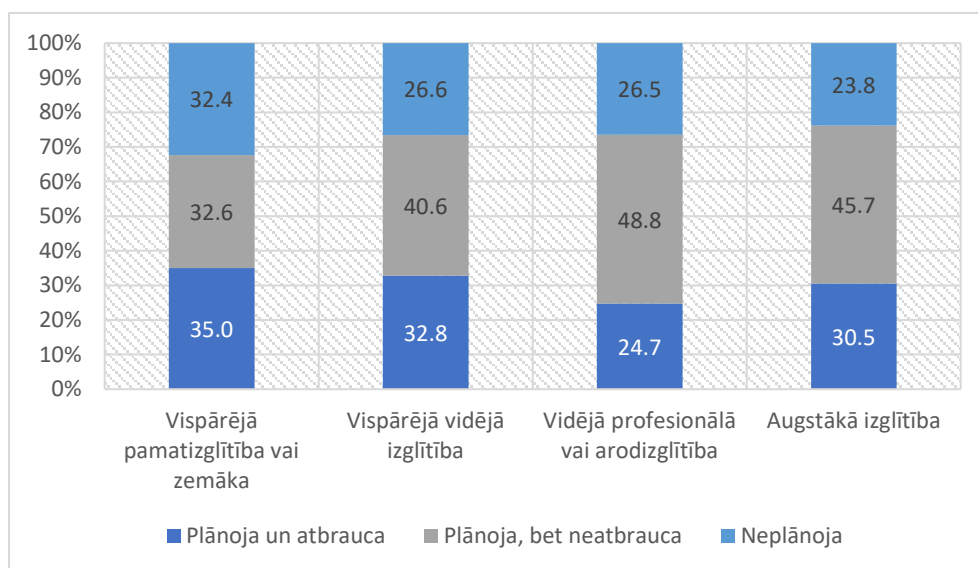
7.3. attēls. Ceļojumu plāni Covid-19 laikā un to īstenošana, %

Demogrāfisko grupu analīze liecina, ka nozīmīgi biežāk uz Latviju bija plānojušas un atbrauca sievietes (33% salīdzinājumā ar 25% vīriešu), savukārt vīrieši retāk bija plānojuši braukt uz Latviju. Vērojamas atšķirības arī dažādās vecuma grupās: Covid-19 visbiežāk atturēja Latvijā ierasties tieši vecākos diasporas pārstāvjus – tikai 12% plānoja un reāli arī ieradās Latvijā, kamēr daudzi pat nedomāja par ceļošanu pandēmijas laikā (skat. 7.4. att.).

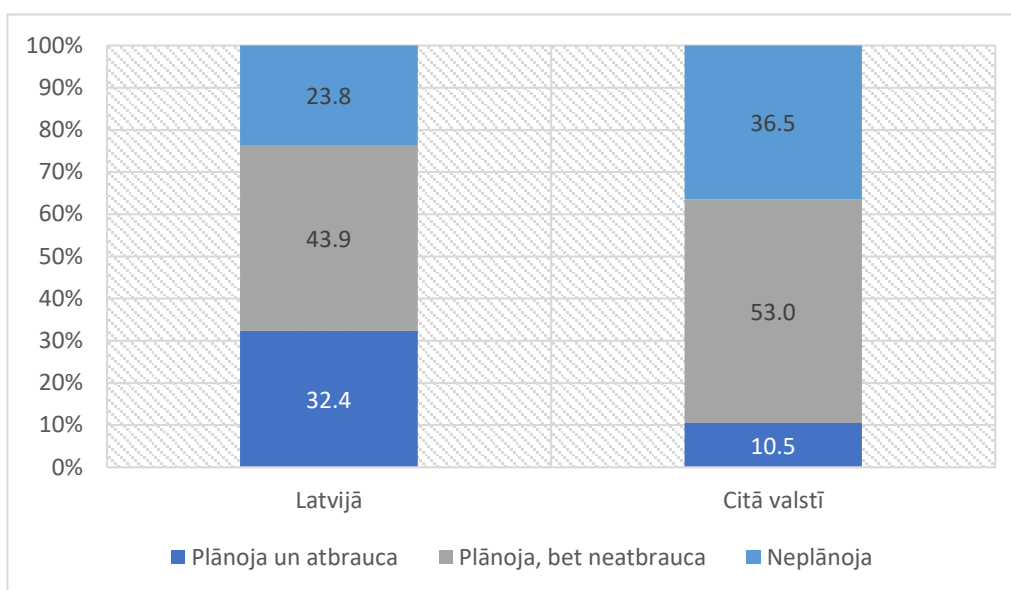
7.4. attēls. Ceļojumu plāni un īstenošana dažādās vecuma grupās, %

Arī jauniešiem 18–25 gadu vecumā bieži vien nebija plānu braukt uz Latviju Covid-19 krīzes laikā, taču tie, kuri ceļojumu bija plānojuši, visbiežāk to arī īstenoja. Interesanti, ka pandēmijas dēļ plānoto ceļojumu biežāk atcēla cilvēki ar salīdzinoši augstāku izglītības līmeni (skat. 7.5. att.). Iespējams, viņi situāciju uztvēra ar lielāku nopietnību.

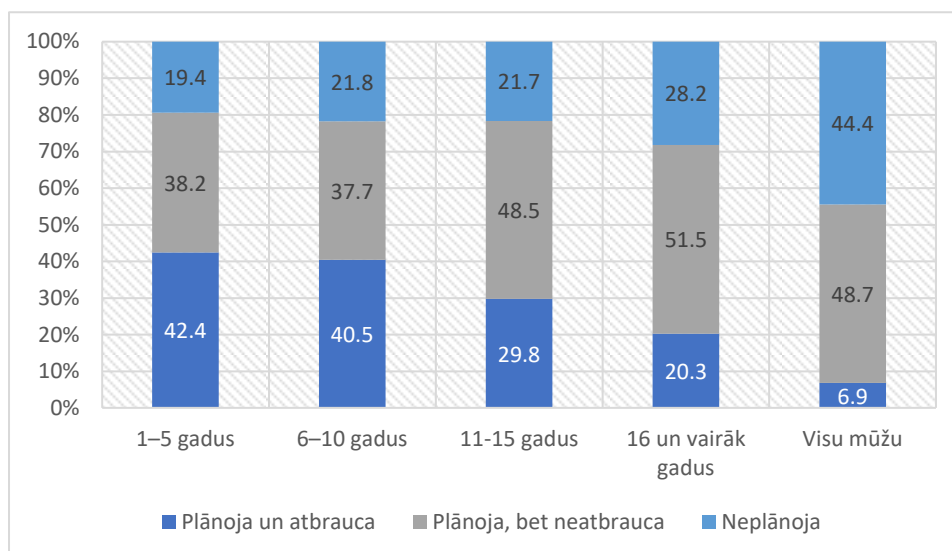

7.5. attēls. Ceļojumu plāni un īstenošana dažādās izglītības grupās, %

Biežāk uz Latviju Covid-19 krīzes laikā bija plānojuši braukt tie diasporas pārstāvji, kuri ir dzimuši Latvijā, turklāt pandēmija retāk spējusi mainīt viņu plānus (skat. 7.6. att.). Vairāk nekā puse no tiem, kas ārpus Latvijas dzīvo ne vairāk kā 10 gadu, savus ceļojumu plānus Covid-19 ietekmē nemainīja (skat. 7.7. att.). Savukārt tie, kuri ir dzimuši ārpus Latvijas un/vai visu mūžu pavadījuši ārvalstīs, kopumā uz Latviju ceļo retāk, un lielākoties izlēma atlikt savu ceļojumu Covid-19 dēļ. Var secināt, ka pandēmija īpaši ietekmējusi t.sk. vecās diasporas pārstāvju, kā arī ilgstoši ārpus Latvijas dzīvojošo diasporas pārstāvju ceļošanu uz Latviju.

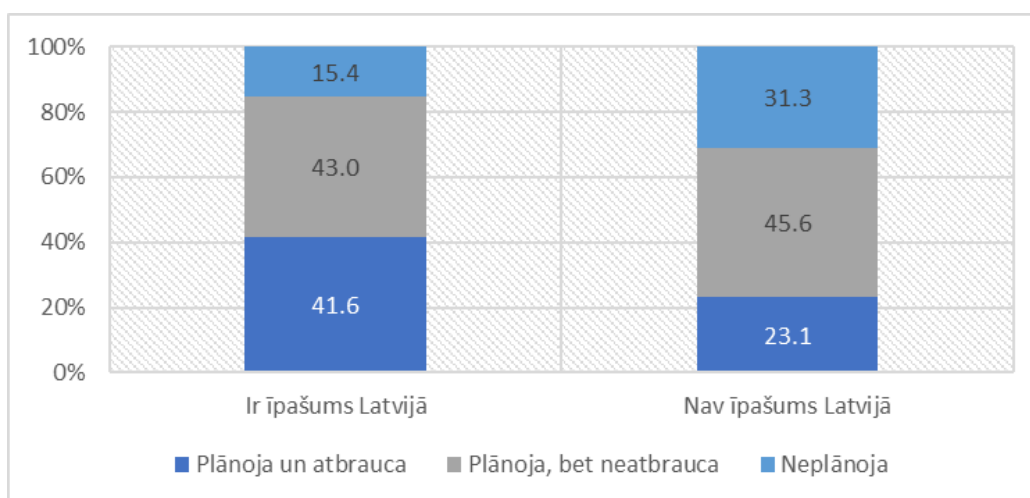

7.6. attēls. Ceļojumu plāni un īstenošana atkarībā no dzimšanas valsts, %

7.7. attēls. Ceļojumu plāni un īstenošana atkarībā no ārpus Latvijas nodzīvotā laika, %

Papildus faktors, kas veicinājis gan plānus atbraukt uz Latviju Covid-19 periodā, gan arī mazinājis gatavību no tiem atteikties, ir nekustamais īpašums Latvijā (skat. 7.8. att.). Iemesli tam meklējami gan tajā, ka savs īpašums Latvijā padarīja vienkāršāku pašizolācijas prasību ievērošanu, gan arī tas, ka daļa uz Latviju brauca apsaimniekot šo īpašumu vai kārtot kādas ar to saistītas formalitātes.

7.8. attēls. Ceļojumu plāni un īstenošana atkarībā no nekustamā īpašuma Latvijā, %

Ceļojumu plānos un to īstenošanā nozīmīgas atšķirības vērojamas arī atkarībā no nodarbošanās. Visretāk Covid-19 krīzes laikā ceļot uz Latviju plānoja pensionāri, un arī no tiem, kuriem šādi plāni bija, reti kurš tos īstenoja. Iespējams, kā riska grupas pārstāvji, viņi izvēlējās ar savu veselību lieki neriskēt. Arī pašnodarbinātie, uzņēmēji un ekonomiski neaktīvie diasporas pārstāvji bieži vien atlika vai atcēla savus ceļošanas plānus Covid-19 laikā, savukārt visretāk pandēmijas rezultātā savus plānus mainīja studenti un bezdarbnieki. Iespējams, šīs sakarības skaidro tas, ka šīm sabiedrības grupām bija salīdzinoši mazāks risks iespējamo ceļojumu plānu maiņas rezultātā, kā arī bija vienkāršāk atrast papildu laiku pašizolācijas prasību ievērošanai.

Aplūkojot atšķirības pēc valsts, redzams, ka visbiežāk Covid-19 krīze atturēja no ceļojumu plāniem trešajās valstīs dzīvojošos diasporas pārstāvjus, īpaši Austrālijā un Jaunzēlandē (lidojumu aizlieguma dēļ neatbrauca faktiski neviens), taču arī diasporas pārstāvjus no ASV un Krievijas. Interesanti, ka bieži ceļojumu plānus nācās atcelt arī Zviedrijā dzīvojošajiem – uz šo valsti pandēmijas sākuma periodā ilgāku laiku ceļojumi bija aizliegti. Āfrikā, Āzijā, Dienvidu un Centrāl-Amerikā dzīvojošie visbiežāk (gandrīz puse) pat neplānoja braucienu uz Latviju (skat. 7.1. tab.). Turpretī plānoto ceļojumu visbiežāk īstenoja tie, kuri pastāvīgi dzīvo Ziemeļvalstīs: Dānijā, Somijā, Norvēģijā, Igaunijā, kur epidemioloģiskā situācija ilgu laiku bija viena no labākajām.

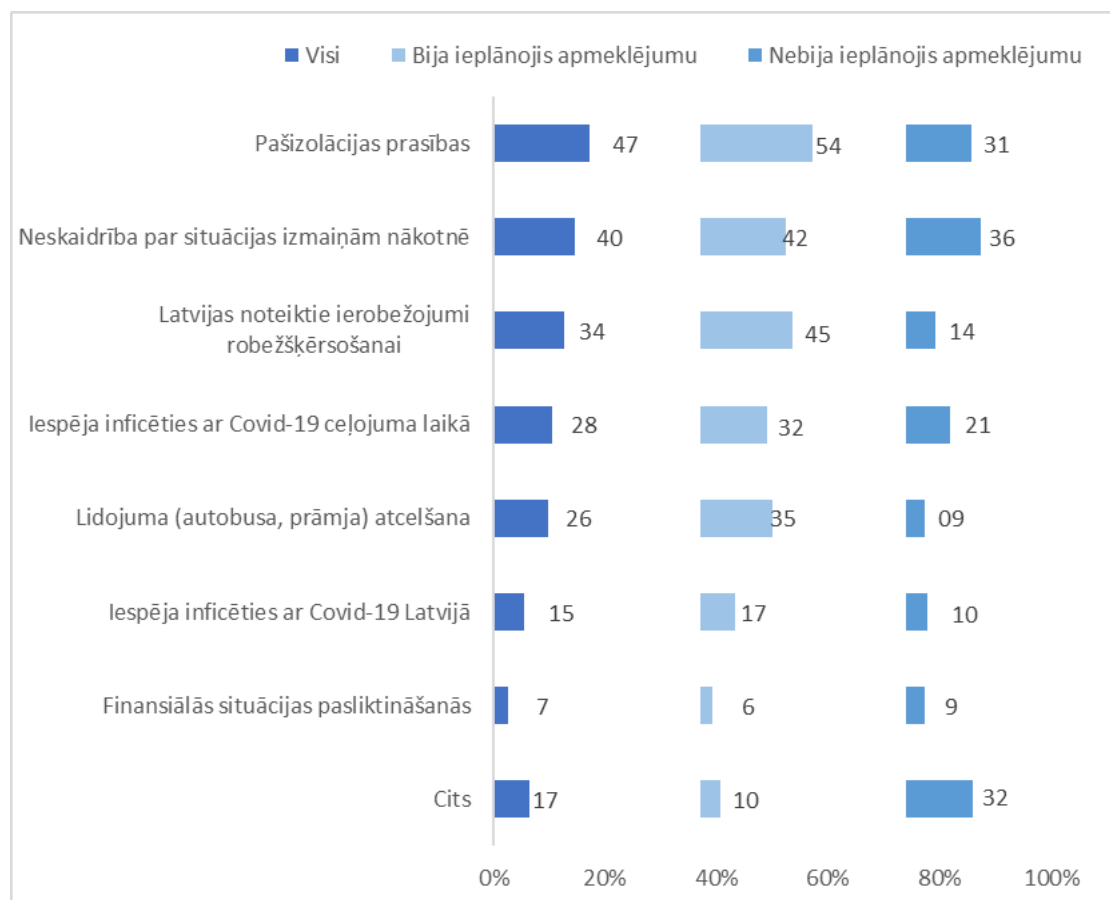
7.1. tabula.

Ceļojumu plāni un īstenošana atkarībā no mītnes zemes, %

	Plānoja un atbrauca	Plānoja, bet neatbrauca	Neplānoja
Amerikas Savienotās Valstis	8	55	37
Austrālija un Jaunzēlande	0	74	26
Austrija	55	38	8
Beļģija	54	36	9
Dānija	62	31	7
Francija	45	52	3
Igaunija	71	22	8
Īrija	43	43	15
Islande	23	48	29
Itālija	56	20	24
Kanāda	14	45	41
Krievija	7	56	37
Lielbritānija	27	49	25
Nīderlande	44	33	23
Norvēģija	67	24	9
Somija	63	28	10
Spānija	26	42	32
Šveice	60	29	11
Vācija	47	33	20
Zviedrija	32	57	12
Āfrika, Tuvie Austrumi	19	32	49
Centrālā, Dienvidu un Austrumāzija	16	37	48
Citas Eiropas valstis	64	25	11
Citas ES un EEZ valstis	39	48	13
D. un C. Amerika un Karību baseins	6	42	52

Galvenie iemesli plānoto ceļojumu neīstenošanai bija pašizolācijas prasības, Latvijas noteiktie ierobežojumi robežu šķērsošanai, kā arī neskaidrība par situācijas izmaiņām nākotnē (skat. 7.9. att.). Daži respondenti norādīja, ka izmaiņas stājās spēkā pārāk strauji, tādēļ bija riskanti kaut ko plānot: *“LV valdība pieņem likumus, kuri stājas spēkā nākamajā darba dienā”*. Daudzus no ceļojuma atturēja arī lidojuma (autobusa, prāmja reisu) atcelšana, kā arī bažas par iespēju inficēties ar Covid-19 ceļojuma laikā. Citi respondenti, savukārt, norādījuši uz bažām inficēt tuviniekus vai mājniekus, nevis inficēties paši: *“Mani vecāki ir augsta riska grupā (vecums & slimības), nevarētu sev piedot, ja manas vizītes rezultātā viņi saslimtu”*. Arī mītnes zeme nereti bija noteikusi pašizolēšanās prasības pēc ieceļošanas vai pilnīgu ceļošanas aizliegumu (piem., Austrālija, AAE), kas kalpoja par papildus šķērslī ceļošanai, tātad, ne vienmēr Latvijas

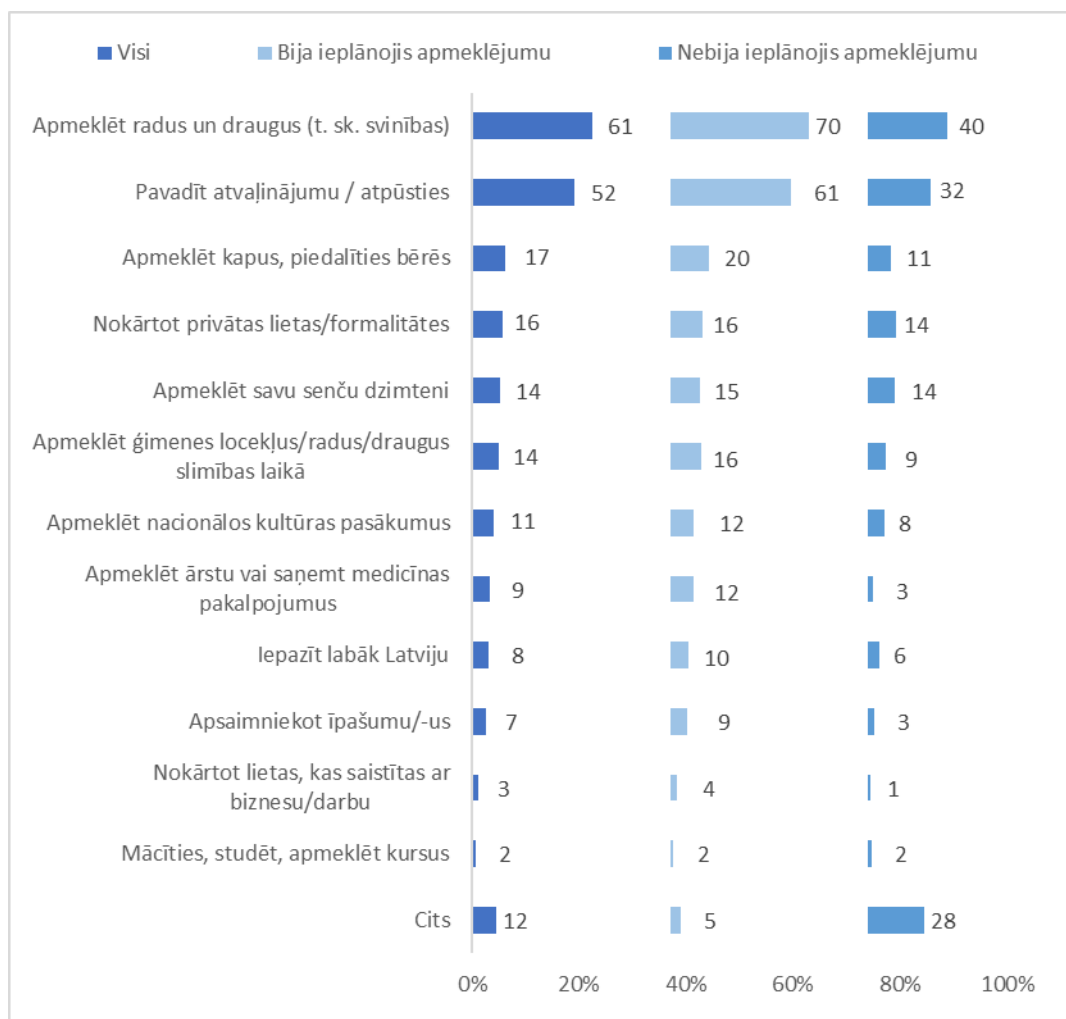
puse būtu varējusi ko mainīt: “ja būtu izbraukusi, tad nebūtu tikusi atpakaļ mītnes zemē vai nebūtu līdzekļu ar ko samaksāt uzturēšanos 14 dienas karantīnu viesnīcā”. Vēl kāds respondents norāda uz grūtībām atjaunot dokumentus vēstniecībā Covid-19 laikā, jo “...dēļ COVID-19 vēstniecība slēgta/ garas rindas.”.

7.9. attēls. **Kādēļ neapmeklēja Latviju, %**

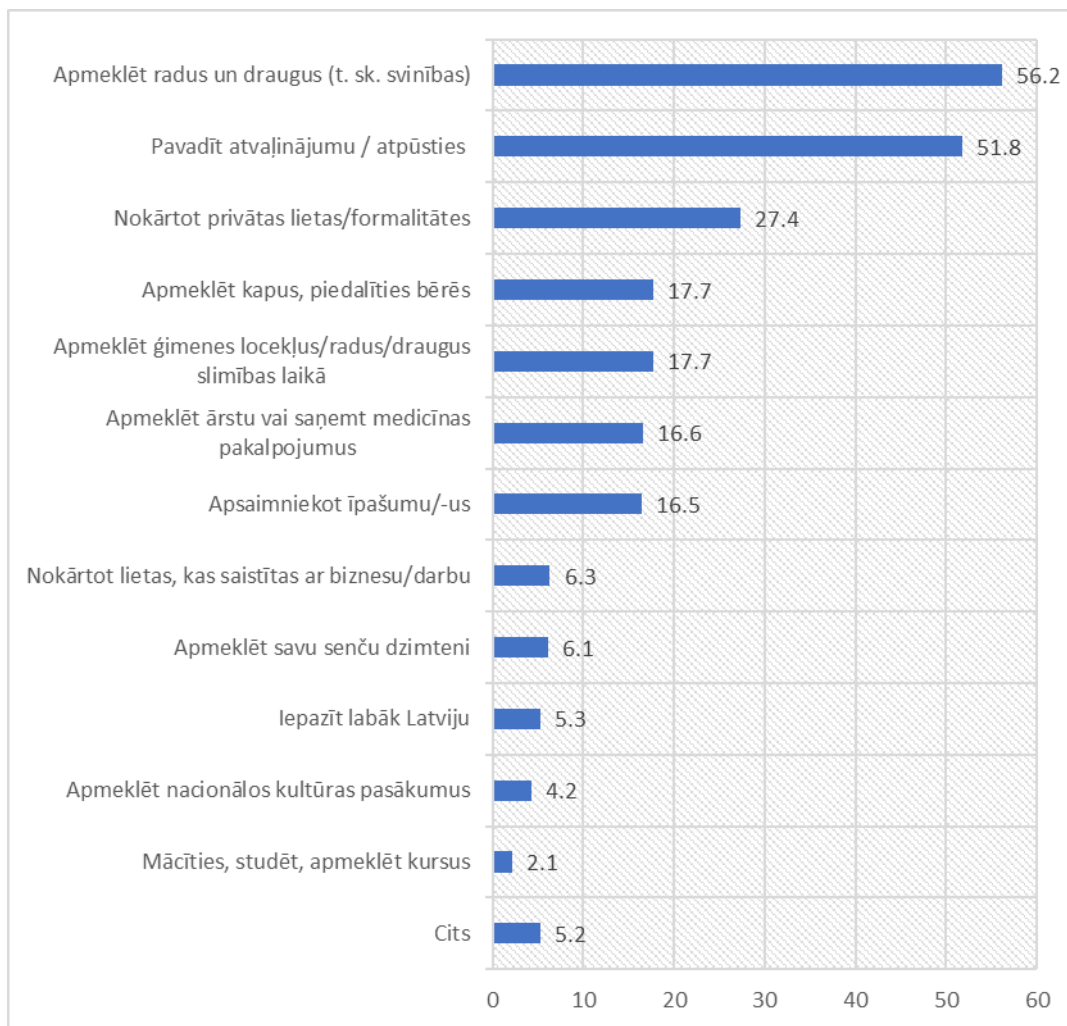
Bāze: neapmeklēja Latviju Covid-19 krīzes laikā

Plānotā, bet nenotikušā ceļojuma mērķis, visbiežāk bijis radu un draugu apmeklējums vai atvaļinājuma pavadīšana (skat. 7.10. att.). Taču aptuveni katrs sestais no šiem respondentiem atcēla arī nopietnākus ceļojumus – kapu/ bērnu apmeklējumu, tuvinieku apmeklējumu slimības laikā vai privātu lietu, formalitāšu kārtošanu.

7.10. attēls. **Notikuša ceļojuma galvenais nolūks, %**

Bāze: neapmeklēja Latviju Covid-19 krīzes laikā

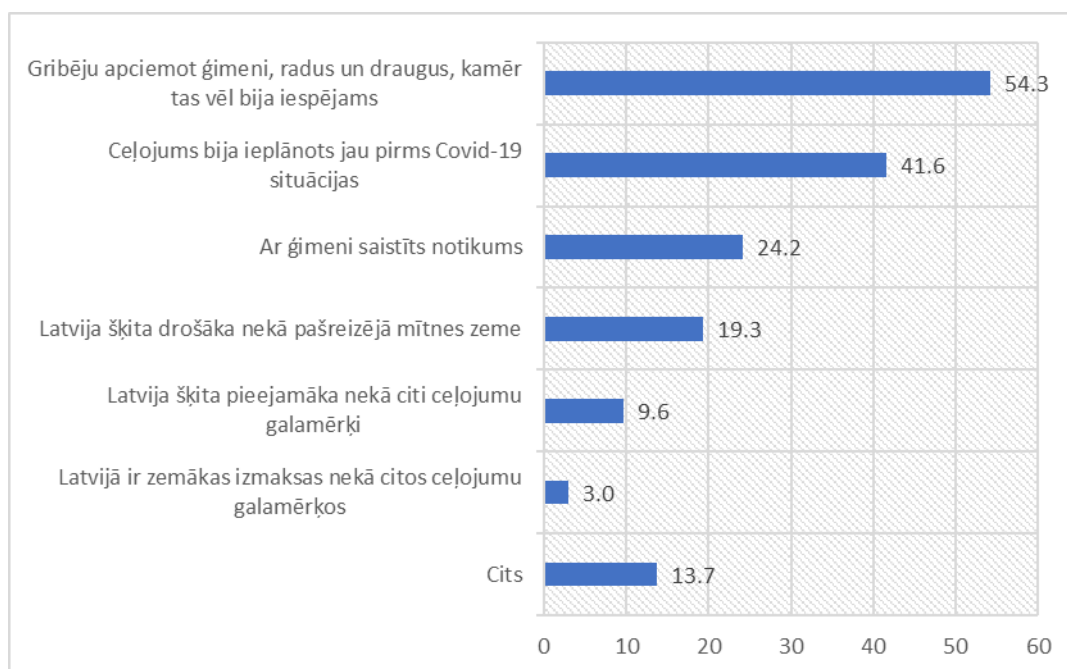
Radu un draugu apmeklējums, kā arī atvaļinājuma pavadīšana ir arī biežākie Covid-19 laikā notikušo ceļojumu mērķi (skat. 7.11. att.). Ar kādu no minētajiem mērķiem Latvijā ieradās vairāk nekā puse diasporas pārstāvju. Nākamais biežākais apmeklējuma mērķis, kuru respondenti salīdzinoši retāk varējuši atcelt, ir dažādu privātu lietu vai formalitāšu nokārtošana (27%). Starp citiem biežāk minētajiem mērķiem jāmin kapu vai bērņu apmeklējums, tuvinieku apmeklējums slimības laikā, ārsta apmeklējums vai īpašuma apsaimniekošana (minējuši 16-18%).

7.11. attēls. **Notikušā Latvijas apmeklējuma galvenais nolūks, %**

Bāze: apmeklēja Latviju Covid-19 krīzes laikā

Kā liecina respondentu sniegtās atbildes, daļā gadījumu tieši bažas par to, ka Covid-19 situācija var pasliktināties, un ierobežojumi var tikt pastiprināti, pamudināja īstenot ceļojumu nekavējoties: 54% atzīst, ka ieradās, jo gribēja apciemot ģimeni, radus un draugus, kamēr tas vēl bija iespējams. 42% pieņēma lēmumu Covid-19 situācijā tomēr braukt uz Latviju, jo nevēlējās atcelt jau iepriekš iepļānotu ceļojumu (skat. 7.12. att.). 24% atbrauca kāda ar ģimeni saistīta notikuma dēļ, bet 19% izvēlējās atbraukt uz Latviju, jo tā šķita drošāka nekā patreizējā mītnes zeme. Minēti arī dažādi citi iemesli, piemēram, tas, ka Latvijai deva priekšroku citu, epidemioloģiski nedrošāku Eiropas galamērķu vietā, ka īpaši nesatraucās par Covid-19, negribēja mainīt savus ceļošanas paradumus, brauca uz Latviju kārtot dažādas neatliekamas darīšanas, gribēja šo laiku pavadīt ar ģimeni, likās vilinoša iespēja attālināta darba laikā būt mājās Latvijā, nevis ārzemēs u.tml. Tomēr vismaz daži norāda, ka izmantoja ceļošanai tieši vasaras mēnešus, kad Covid-19 situācija Latvijā bija apmierinoša: *“Veiksmīgi atvaļinājuma laikā situācija ar COVID bija uzlabojusies un varēja savienot gan dažādu svarīgu lietu nokārtošanu, gan atpūtu.”*, *“Kad atrados Latvijā krīzes laikā, COVID situācija gan Latvijā, gan mītnes zemē bija ļoti labi kontrolēta. Gan sākumā, gan tad, kad situācija saasinājās rudenī, lēmums par braukšanu uz Latviju nebija iedomājams.”*. Tas liecina,

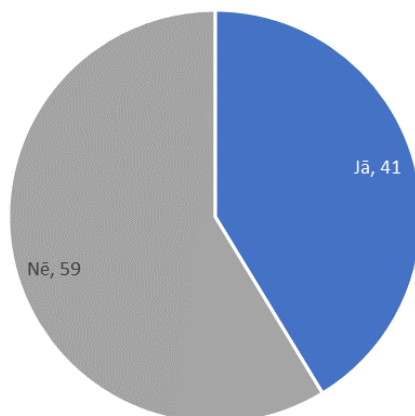
ka diasporas tūrisma apjoms lielā mērā būs atkarīgs no epidemioloģiskās situācijas Latvijā.

7.12. attēls. **Kāpēc Covid-19 situācijā pieņēmt lēmumu braukt uz Latviju, %**

Bāze: apmeklēja Latviju Covid-19 krīzes laikā

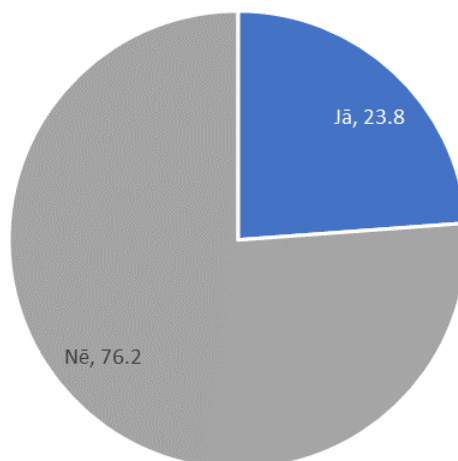
Arī situācijā, kad ceļojums netika atlikts vai atcelts, bieži vien (41% gadījumu) Covid-19 ietekmē pēc ierašanās Latvijā mainījās brauciena plāni (skat. 7.13. att.). Respondentu sniegtās atbildes, kā tieši mainījās viņu plāni, ir ļoti dažādas, taču lielu daļu labi raksturo kāda respondenta komentārs: *“Ceļojuma drošība (lidojumu pieejamība, biļešu klāsts, cenu klāsts) drastiski destabilizējās – Vajadzēja izvairīties no lielākās daļas tūrisma objektu apmeklēšanas – Pašizolācijas dēļ vajadzēja izvairīties no ģimenes apmeklēšanas”*. Respondenti min atceltus lidojumus, atceltus pasākumus, aizvērtus restorānus, skaistumkopšanas salonus, apgrūtinātu iepirkšanos, to, ka nevarēja satikt ģimeni un draugus. Taču visvairāk pārdzīvojumus sagādāja prasība pēc 10 vai 14 dienu pašizolācijas pēc ierašanās Latvijā. Vairāki respondenti norāda, ka gandrīz visu atvaļinājumam plānoto laiku pavadīja pašizolācijā vai karantīnā. Daudzi norāda, ka retāk nekā ierasts ceļojuši pa Latviju, apmeklējuši dažādus pasākumus un izmantojuši dažādus pakalpojumus, tātad, visticamāk, ceļojuma laikā arī tērējuši mazākas naudas summas. Interesanti, ka daļa respondentu Covid-19 dēļ Latvijā pavadīja daudz mazāk laika nekā sākotnēji plānots (t.sk. tādēļ, ka uz Latviju netika viņu tuvinieki vai tādēļ, ka tika atcelti plānotie pasākumi), savukārt citi Latvijā pavadīja daudz vairāk laika nekā sākotnēji plānots – vai nu tādēļ, ka “iestrēga Latvijā” lidojumu atcelšanas dēļ, vai arī tādēļ, ka izmantoja radušos iespēju strādāt attālināti no Latvijas.

7.13. attēls. **Vai pēc ierašanās Latvijā Covid-19 situācija ietekmēja Jūsu ceļojuma/ brauciena plānus Latvijā, %**

Bāze: apmeklēja Latviju Covid-19 krīzes laikā

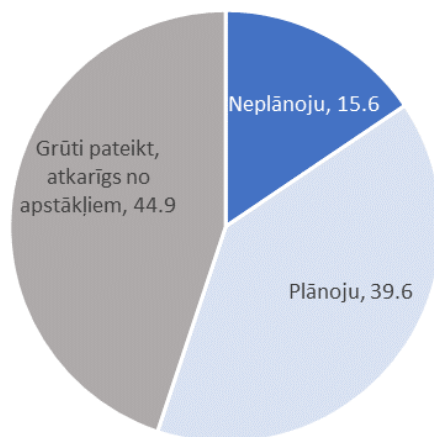
24% diasporas pārstāvju Covid-19 krīzes rezultātā ir mazinājušies ienākumi, tādējādi ierobežojot iespējas tuvākā gada laikā ceļot (skat. 7.14. att.).

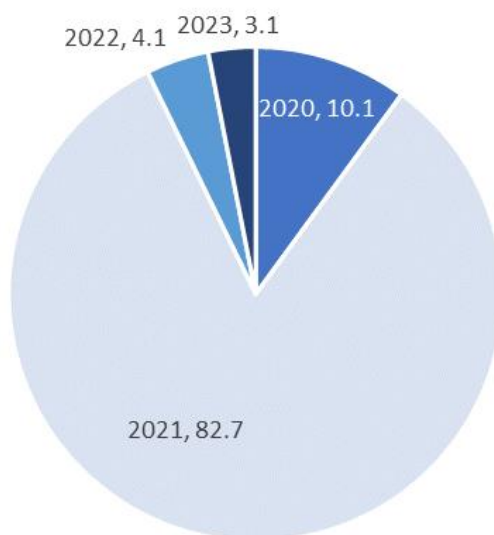
7.14. attēls. **Vai Covid-19 krīzes rezultātā ir mazinājušies ienākumi, ierobežojot iespēju ceļot turpmākā gada laikā, %**

7.2. Ceļojumu plāni nākotnē pēc epidemioloģiskās situācijas uzlabošanās

Runājot par saviem nākotnes plāniem, 40% norādījuši, ka jau plāno savu nākamo ceļojumu uz Latviju, turklāt visbiežāk – jau drīzākajā laikā, īpaši 2021. gada vasarā (skat. 7.16., 7.17. att.). Taču vēl vairāk (45%) diasporas pārstāvju par nākamo braucienu šaubās – ceļošana būs atkarīga no apstākļiem (skat. 7.15. att.).

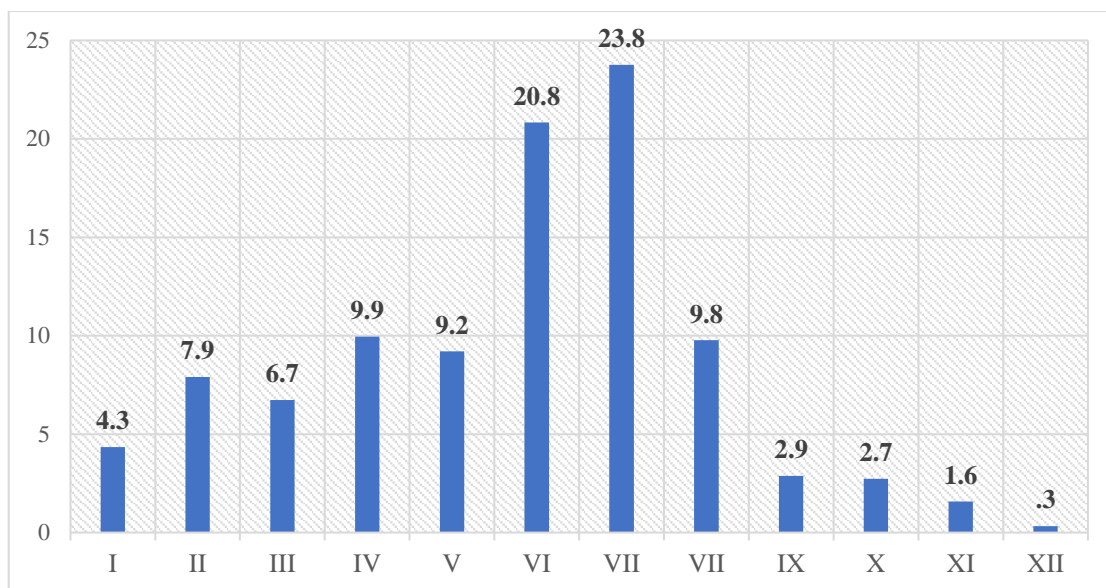

7.15. attēls. Vai jau plāno nākamo braucienu uz Latviju, %

7.16. attēls. Kurā gadā plāno braukt uz Latviju, %

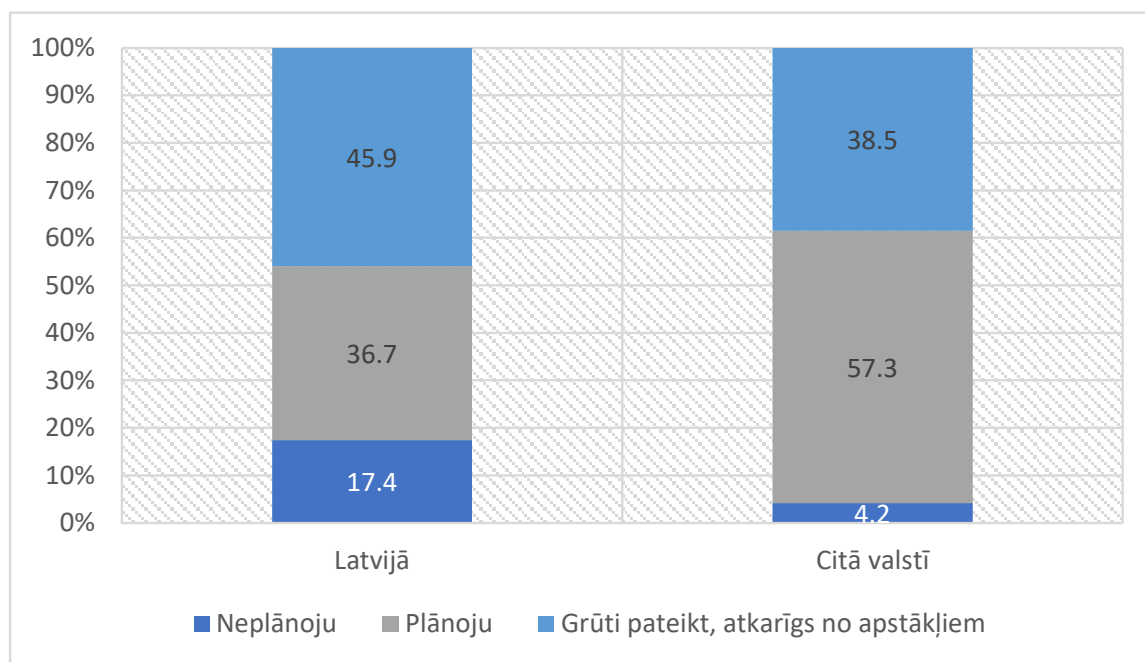
Bāze: plāno braucienu uz Latviju

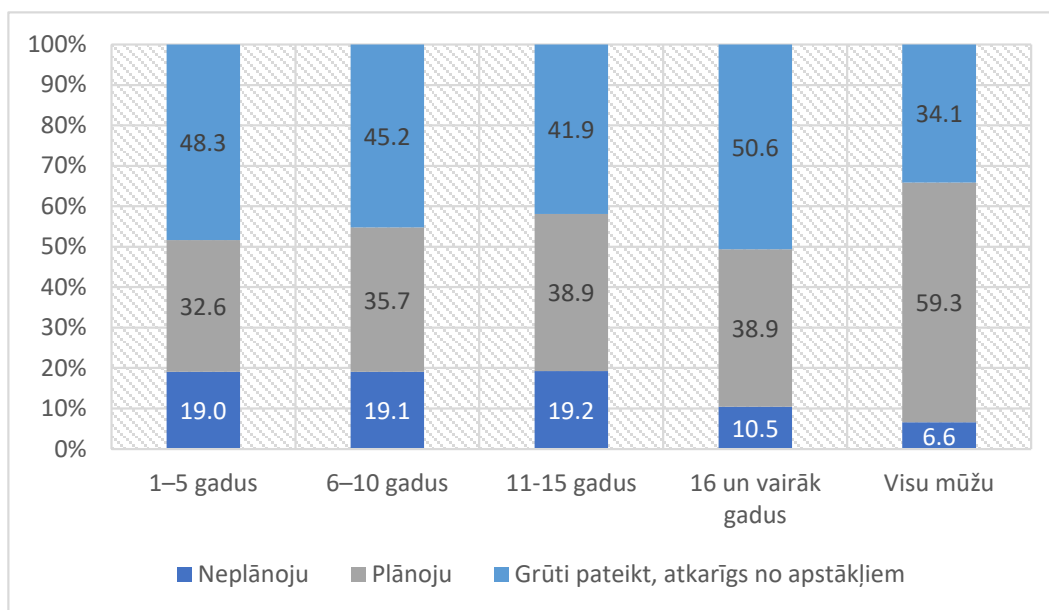
7.17. attēls. Kurā mēnesī plāno ceļot tie, kas ceļos 2021. gadā, %

Bāze: plāno braucienu uz Latviju 2021. gadā

Visbiežāk savu nākamo ceļojumu uz Latviju jau plāno tie diasporas pārstāvji, kuri dzimuši ārpus Latvijas un/vai nodzīvojuši visu mūžu ārpus Latvijas (skat. 7.18., 7.19. att.), kā arī tie, kuriem ir īpašums Latvijā. Kā iepriekš minēts, ārpus Latvijas dzimušie biežāk atlika savu plānoto ceļojumu Covid-19 dēļ, tādēļ, iespējams, plāno to īstenot, kad situācija uzlabosies.

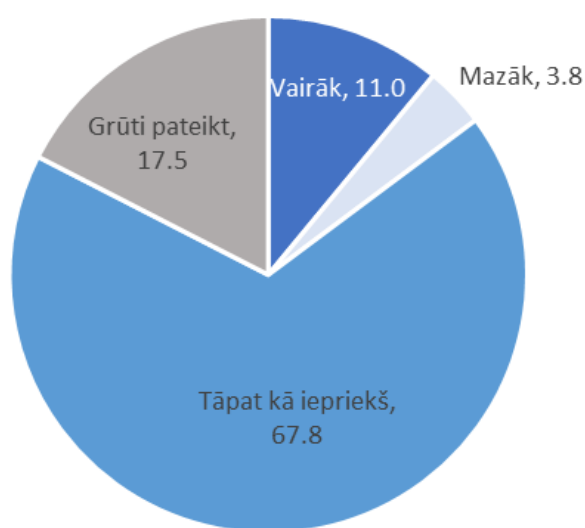

7.18. attēls. Nākamā ceļojuma plāni atkarībā no dzimšanas valsts, %

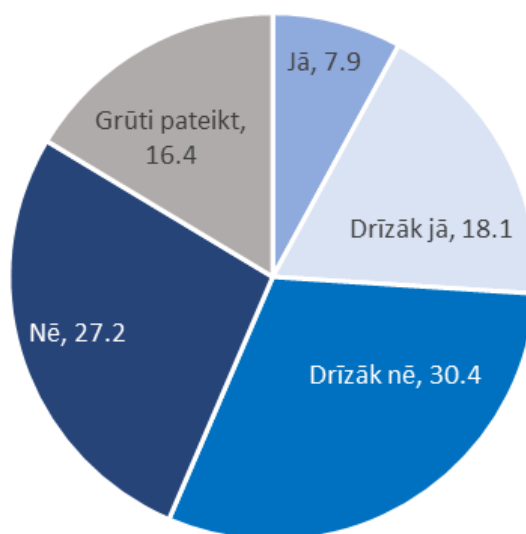
7.19. attēls. Nākamā ceļojuma plāni atkarībā no ārpus Latvijas nodzīvotā laika, %

Lielākā daļa nedomā, ka pēc epidemioloģiskās situācijas uzlabošanās viņu ceļošanas paradumi un biežums mainīsies. Tikai 11% norādījuši, ka plāno ceļot biežāk, turpretī 18% uz šo jautājumu bija grūti atbildēt (skat. 7.20. att.).

7.20.attēls. Kā respondenti ceļos pēc epidemioloģiskās situācijas uzlabošanās (vakcīnas), %

Tas liecina, ka nevaram sagaidīt, ka, epidemioloģiskajai situācijai uzlabojoties, diasporas tūrisms strauji atgūsies, ārvalstīs dzīvojošajiem atgūstot iekavēto. Daudz kas būs atkarīgs no situācijas un prognozējams, ka cilvēki izrādīs zināmu piesardzību, tostarp ienākumu samazināšanās un ieradumu maiņas dēļ.

7.21. attēls. **Vai Covid-19 laika pieredze mainīs ceļošanas ieradumus, dodot priekšroku ceļojumiem uz vietām ar mazāku cilvēku koncentrāciju, %**

Katrs ceturtais respondents pilnībā vai drīzāk piekrīt, ka Covid-19 pieredze mainīs viņu ceļošanas ieradumus, dodot priekšroku ceļojumiem uz vietām ar mazāku cilvēku koncentrāciju (piem., lauku tūrismam) (skat. 7.21. att.). Šāda tendence ļoti labi atbilst Latvijas tūrisma piedāvājuma specifikai un attīstības virzieniem.

Kopsavilkums

Diasporas pārstāvji uz Latviju ceļo bieži – vismaz vienu vai divas reizes gadā. Biežāk ceļo tie, kuri ārvalstīs dzīvo īsāku laiku, gados jaunāki cilvēki, tiem, kuriem Latvijā pieder īpašums, kuri mācās un studē, dzīvo vienas personas mājsaimniecībā un tuvāk Latvijai, piemēram, Igaunija un Somija. Retāk uz Latviju ceļo gados vecie un tālākos reģionos dzīvojošie, kā Austrālija, ASV, Kanāda.

Divas nozīmīgākie diasporas pārstāvju ceļojumu motīvi ir radu/draugu apmeklējumi un atpūtas/atvaļinājumu ceļojumi. Radu un draugu apmeklējumi ir visnozīmīgākais motīvs, jo pie šī ceļojumu tipa var pieskaitīt arī tādus norādītos motīvus, kā nokārtot apmeklēt kapus, apmeklēt ģimenes locekļus slimības laikā. Nākamā nozīmīgākā ceļojumu motīvu grupa ir privāto lietu/formalitāšu kārtošana un veselības tūrisms. Retāk kā ceļojumu motīvs ir minēts īpašumu apsaimniekošana un darījumu kārtošana Latvijā.

Ar motīviem apmeklēt nacionālos kultūras pasākumus, apmeklēt savu senču dzimteni un labāk iepazīt Latviju ieradās tie diasporas pārstāvji, kuri dzimuši citā valstī, ārvalstīs nodzīvojuši visu mūžu, kuri kā bērni izbrauca līdz savai ģimenei uz ārzemēm. Galvenokārt tie bija ceļotāji no ASV, Kanādas, Austrālijas un Jaunzēlandes, Krievijas.

Vidējā vecuma diasporas pārstāvji biežāk ceļo uz Latviju pienākumu vadīti, piemēram, lai apmeklētu radniekus slimības laikā vai apsaimniekotu īpašumus. Savukārt Latvijā dzimušie diasporas pārstāvji un tie, kuri nesen izbraukuši, biežāk ierodas kārtot privātas lietas/formalitātes un apmeklēt ārstu, kas saistāms ar ciešākām un uzturētām saitēm ar Latviju. Biežāk uz Latviju ceļo tie, kuriem ir biznesa saites un īpašums un tie, kuri apmeklē ģimenes pasākumus un izmanto ārsta pakalpojumus.

Latvijā visilgāk uzturas ceļotāji, kuri ir ieradušies pavadīt atvaļinājumu/ atpūsties (vidēji divas nedēļas), tālie ceļotāji, kuri apmeklē senču dzimteni un vēlas labāk iepazīt Latviju, un ceļotāji, kuri piedalījušies ģimenes svinībās Latvijā pavada vidēji desmit dienas. Visīsākie ir tie ceļojumi, kuri saistīti ar privātu lietu kārtšanu, ārsta apmeklējumu vai piedalīšanos bērēs. (vidēji divas līdz trīs dienas). Kopumā ilgāk uzturas tie, kuri mājsaimniecībā dzīvo vieni, kuri vecāki par 46 gadiem, un tie, kuri dzimuši ārpus Latvijas.

Diasporas atpūtas ceļojumu segmentā ir novērojamas līdzīgas tendences, kā citās ienākošā tūrisma tūristu grupās, jo tie ceļojumi ar izteiktu augstu sezonālītāti divos vasaras mēnešos (jūlijā, augustā), bet atšķiras ceļojumu garumā, kas ir ievērojami ilgāks. Ilgāk Latvijā uzturas tie diasporas pārstāvji, kuri ierodas no tālākiem pasaules reģioniem – Āzijas, Tuviem Austrumiem, Āfrikas, Karību baseina valstīm. Savukārt, īsāku laiku atpūtas pavadīšanai izmanto tie, kuriem nav īpašumi Latvijā un “vecās” diasporas pārstāvji.

Diasporas atpūtas ceļotāji dod nozīmīgu pienesumu restorānu sektoram, jo lielākā daļa savā atvaļinājuma laikā izmanto šos pakalpojumus. Populāras ir aktivitātes pie ūdeņiem

un dabas objektu apmeklējums. Gandrīz puse ceļotāju ir apmeklējuši tūrisma objektus Latvijā, bet nedaudz mazāk arī Rīgā.

Vecākie tūristi un tie, kuri dzimuši ārpus Latvijas, vairāk ir apmeklējuši kafejnīcas un restorānus, Rīgas un citu pilsētu tūrisma objektus, arī kultūrvēsturiskos objektus, muzejus, koncertus un teātra izrādes. Jaunieši biežāk bija atpūtušies pie ūdeņiem, veikuši dažādas aktīvās atpūtas un sporta aktivitātes, izbaudījuši lauku tūrisma pakalpojumus.

Arī šajā pētījumā parādās tūrisma teorijā vispārzināma atziņa, ka ceļojuma pamatmotīvu papildina arī citi motīvi un tiek īstenotas arī cita veida aktivitātes. Šajā gadījumā, atpūtas ceļojuma laikā diasporas pārstāvji gan apmeklēja savus radus un draugus, gan iepirkās, gan kārtoja privātās lietas un izmantoja skaistumkopšanas un medicīnas pakalpojumus.

Jāuzsver, ka būtiska loma diasporas ceļotājiem ir uz vietējo tūrismu, jo gandrīz astoņdesmit procentos gadījumu atpūtas ceļojumi tiek īstenoti kopā ar Latvijā dzīvojošiem draugiem, radiem un vecākiem. Šie ceļotāji visbiežāk paši izvēlas apmeklējamus objektus un vietas un tikai 1/5 paļaujas uz Latvijā dzīvojošo radu un draugu izvēli.

Šai ceļotāju grupai nav nepieciešams izmantot tradicionālos mārketinga avotus un kanālus, jo viņi zina, kas un kur notiek, vai izmanto radu un draugu rekomendācijas. Kā nozīmīgākie ceļojuma informācijas avoti par Latviju ir tiešsaistes meklētāji, sociālie tīkli, tūrisma objektu vai pasākumu tiešsaistes vietnes, kā arī Latvijas oficiālais tūrisma portāls un pašvaldību tiešsaistes vietņu tūrisma sadaļas.

Diasporas ceļotāju tāpat kā citu ārvalstu tūristu apmeklētākās vietas ir Rīga un Jūrmala. Jāatzīmē, ka diasporas tūristi vairāk ir apmeklējuši vietas un reģionus ārpus Rīgas un Jūrmalas, tostarp minot gan Jelgavu, gan Daugavpili, gan Saulkrastus.

Kopumā diasporas pārstāvju apmierinātība ar pavadīto atvaļinājumu/ atpūtu ir ļoti augsta. Kā pozitīvais ceļojuma pieredzējumā visbiežāk tiek minēta dzimtenes piederība un sajūta, neskartā un tīrā daba, tūrisma piedāvājums un vietējie iedzīvotāji. Neapmierinātāki diasporas tūristi ir bijuši ar Covid-19 ierobežojumiem, preču un pakalpojumu cenām, sabiedriskā transporta pakalpojumiem un ceļu stāvokli. Nelielai daļai negatīvas emocijas sagādāja vietējo iedzīvotāju attieksme un ekonomiskā, sociālā vide.

Neskatoties uz Covid-19 ierobežojumiem, radu un draugu apmeklējuma ceļojumi tika veikti nedaudz vairāk nekā atpūtas ceļojumi. Salīdzinot ar atpūtas ceļojumiem, radu un draugu apmeklējumiem gada griezumā sezonālitate ir mazāk izteikta un vidējais uzturēšanās ilgums ir īsāks – vidēji desmit dienas. Salīdzinoši reti kā naktsmītņi izmantoja komerciālās naktsmītnes - viesnīcu, īrētu dzīvokli vai viesu namu.

Radu un draugu apmeklējuma ceļojumos līdzīgi kā atpūtas/ atvaļinājuma ceļojumos iecienītākās papildu aktivitātes ir restorānu apmeklējums, iepirkšanās un ceļojumi pa Latviju.

Diasporas tūristi, apmeklējot savus radus un draugus, visas aktivitātes veica kopā ar Latvijā dzīvojošiem radiem un draugiem, ar tiem kopā visbiežāk tika apmeklēti restorāni, kafejnīcas, bāri. Kopā ar ceļotājiem no mītnes zemes vairāk tika ceļots pa Latviju, apmeklētas bērnības/ jaunības vietas un tuvākie tūrisma objekti.

Gandrīz trešā daļa vienmēr ir seguši Latvijā dzīvojošiem radiem un draugiem tādas izmaksas kā restorānus, transportu, ceļojumus pa Latviju, tūrisma objektu un pasākumu ieejas biļetes. Viena ceturtdaļa respondentu vienmēr seguši arī naktsmītņu izmaksas, bet puse no respondentiem dažkārt ir seguši restorānu izmaksas, trešā daļa dažkārt ir seguši arī ieejas biļetes pasākumos un tūrisma objektos.

Diasporas ceļotājs kopumā ir maksāspējīgs, jo vairāk kā 4/5 norādīja, ka viņiem nesagādā grūtības atlicināt tēriņus ceļošanai. Vidēji mājsaimniecības pēdējam atpūtas/atvaļinājumu ceļojumam uz Latviju biju tērējuši 1863 eiro, uz vienu cilvēku šie tēriņi sasniedza 898 eiro, bet tēriņi vienā dienā uz vienu personu sasniedza 64 eiro. Vidējie tēriņi vienai personai lielāki ir vecuma grupā virs 60 gadiem un tiem, kuri mājsaimniecībā dzīvo vieni. Radu un draugu apmeklējuma ceļojumi uz mājsaimniecības locekli kopumā un arī vidēji dienā izmaksā dārgāk kā atpūtas/atvaļinājuma ceļojumi. Vidēji pēdējam radu un draugu apmeklējuma ceļojumam uz Latviju tēriņi sasniedza 962 eiro uz vienu mājsaimniecības locekli, bet tēriņi vienā dienā uz vienu personu sasniedza 96 eiro. Jāatzīmē, ka šie tēriņi ietver arī transporta izmaksas ceļam uz un no Latvijas, tāpēc šie tēriņi nav attiecināmi tikai uz izmaksām Latvijā.

Veselības tūrisms ir nozīmīga diasporas tūrisma daļa, jo, apmeklējot Latviju, 30% diasporas pārstāvju ir izmantojuši kādu no medicīnas pakalpojumiem. Vairāk nekā puse šo ceļotāju jau pirms brauciena uz Latviju izdara izvēli par ārsta apmeklējumu, bet viena trešdaļa cenšas to apvienot ar ceļojumiem citos nolūkos. Ar mērķi izmantot medicīnas pakalpojumus, Latvijā biežāk ir ieradušies gados jauni cilvēki un tie diasporas pārstāvji, kuri dzimuši Latvijā, un arī tie, kuri ārvalstīs dzīvojuši īsāku laiku.

Viens no galvenajiem motīviem, kas mudina izvēlēties medicīnas pakalpojumus mūsu valstī, ir uzticēšanās konkrētam ārstam. Jo īsāks laiks pavadīts ārpus Latvijas, jo lielāka loma šim kritērijam. Minētie arī tādi faktori kā finansiālais izdevīgums un labāka pakalpojuma kvalitāte attiecībā pret cenu. Mērķtiecīgi medicīnas pakalpojumus Latvijā pirms ceļojuma biežāk izvēlējušies diasporas pārstāvji no tādām Eiropas valstīm kā Somija, Islande, Šveice, Norvēģija, Zviedrija un Beļģija.

Diasporas pārstāvji Latvijā visbiežāk izmantojuši stomatoloģijas, ginekoloģijas un uroloģijas pakalpojumus, apmeklējuši ģimenes ārstu. Biežāk (3/4 gadījumu) izmantotas privātās ārstniecības iestādes. Ārstniecības iestāžu pakalpojumi visbiežāk izmantoti Rīgā, retāk – reģionālajās ārstniecības iestādēs Valmierā, Liepājā, Jelgavā Ventspilī, Jūrmalā. Respondenti biežāk ir bijuši neapmierināti ar ārstu un personāla attieksmi, retāk ar pakalpojumu kvalitāti.

Lielākā daļa veselības tūristu plāno medicīnas pakalpojumus izmantot arī nākotnē, it sevišķi personas vecumā grupās 26-35 un 40-60 gadi. Biežāk to plāno darīt diasporas pārstāvji no Īrijas, Itālijas, Zviedrijas, Austrijas, Islandes, kā arī Kanādas un Āzijas

valstīm. Par medicīnas pakalpojumu izmantošanu nākotnē vairāk ir pārliecināti tie, kuri Latvijā jau izmantojuši pakalpojumus kardioloģijas, psihiatrijas jomā, oftalmoloģijas, plastiskās ķirurģijas, ortopēdijas, ginekoloģijas un neauglības ārstēšanas jomā.

Lielākā daļa mūsu ārvalstīs dzīvojošie tautieši ir īsti patrioti un tūrisma “vēstneši”. Tikai viena piektā daļa respondentu nekomunicē ar saviem draugiem un kolēģiem par tūrisma iespējām Latvijā. Pastāv tieša korelācija starp vecuma grupām un vēlmi popularizēt Latvijas tūrisma. Jo jaunāki respondenti, jo mazāk viņi komunicē par šādiem jautājumiem. Tie, kuri nav dzimuši Latvijā, ir aktīvāki Latvijas tūrisma veicinātāji.

Iesakot Latviju kā atraktīvu ceļojumu galamērķi, diasporas pārstāvji ir balstījušies uz klasiskām mūsu valsts tūrisma vērtībām un piesaistēm. Rīga lielākajā daļā gadījumu ir ieteikta kā noteikti apmeklējamā vieta. Retāk ir minētas tādas vietas kā Sigulda, Turaida, Jūrmala, Kuldīga un Ventspils. Reklamējot šīs vietas, tās tiek saistītas ar salīdzinoši jaunākiem tūrisma produktiem, piemēram, Rīgu ar tās kluso centru, Liepāja ar Karostu un pludmali, Cēsis un apkārtni, Kurzemes piekrasti. Kā ieteiktākie pasākumi izceļas Dziesmu un deju svētki, Līgo svētki, kaut gan ir minēts arī “Pozitīvus” festivāls, Operas un baleta izrādes.

Daļa diasporas pārstāvji ir bijuši ne tikai tūrisma popularizētāji, bet darbojušies arī kā tūrisma aģenti, jo gandrīz puse no viņiem ir aicinājuši savus mītnes zemes draugus un kolēģus pievienoties ceļojuma uz Latviju. Vidēji katrs no viņiem ir piesaistījis vēl divus tūristus Latvijai, no kuriem vismaz viens ir ceļojis kopā ar respondentu.

Covid-19 pandēmija ir ietekmējusi arī diasporas ceļotāju paradumus. $\frac{3}{4}$ diasporas pārstāvju Covid-19 šajā laikā bija plānojuši apmeklēt Latviju. Lielākā daļa no viņiem šos plānus neīstenoja, bet, neskatoties uz krīzes radīto ierobežojumu ietekmi, gandrīz trešdaļa (31%) diasporas pārstāvju Covid-19 krīzes laikā tomēr atceļoja uz Latviju. Visbiežāk ceļojumu atlika vecākie diasporas pārstāvji un “vecās diasporas” pārstāvji. Retāk plānus mainīja jaunieši un tie, kuri bija dzimuši Latvijā. Nekustamais īpašums Latvijā bija papildus faktors, kas mazinājis gatavību atteikties no ceļojuma uz Latviju pandēmijas laikā. Plānoto ceļojumu visbiežāk īstenoja tie, kuri pastāvīgi dzīvo Dānijā, Somijā, Norvēģijā, Igaunijā, kur epidemioloģiskā situācija ilgu laiku bija viena no labākajām.

Galvenie iemesli plānoto ceļojumu neīstenošanai bija pašizolācijas prasības, Latvijas noteiktie ierobežojumi robežu šķērsošanai, kā arī neskaidrība par situācijas izmaiņām nākotnē. No ceļojuma atturēja arī lidojuma (autobusa, prāmja reisu) atcelšana, bažas par iespēju inficēties ar Covid-19 ceļojuma laikā un inficēt tuviniekus. Papildu šķērslis ceļošanai bija mītnes zemes noteiktās pašizolēšanās prasības vai pilnīgs ceļošanas aizliegums.

Vairāk kā pusei diasporas ceļotāju radu un draugu apmeklējums un atvaļinājuma pavadīšana bija biežākie Covid-19 laikā notikušo ceļojumu nolūki. Nākamais biežākais apmeklējuma mērķis, kuru salīdzinoši retāk varēja atcelt, ir dažādu privātu lietu vai formalitāšu nokārtošana. Starp citiem biežāk minētajiem mērķiem bija kapu vai bērū

apmeklējums, tuvinieku apmeklējums slimības laikā, ārsta apmeklējums vai īpašuma apsaimniekošana.

Prognozējot diasporas ceļojumus nākotnē, jāņem vērā, ka 24% diasporas pārstāvju Covid-19 krīzes rezultātā ir mazinājušies ienākumi, tādējādi ierobežojot iespējas tuvākā gada laikā ceļot. Gandrīz puse diasporas pārstāvju norādījuši, ka jau plāno savu nākamo ceļojumu uz Latviju, turklāt visbiežāk – jau pat 2021. gada vasarā. Visbiežāk savu nākamo ceļojumu uz Latviju jau plāno tie diasporas pārstāvji, kuri dzimuši ārpus Latvijas un/vai nodzīvojuši visu mūžu ārpus Latvijas, un arī tie, kuriem ir īpašums Latvijā. Tikai neliela daļa norādījuši, ka plāno ceļot biežāk, taču katrs ceturtais respondents piekrīt, ka Covid-19 pieredze mainīs viņu ceļošanas ieradumus, dodot priekšroku ceļojumiem uz vietām ar mazāku cilvēku koncentrāciju.